MAI EMBEREK

MEGÚJULÁS..

MEGÚJULÁS

Riportok — szénbányászokról

ÍRTA:
D. MADARÁSZ ANNA

LEKTORÁLTA: Elekes András

SZERKESZTETTE: Gombkötő Gábor

Grafikák: Krajcsirovits Henrik

A borítólapot tervezte: Neuberger Róbert

Felelős kiadó: Komárom megyei Lapkiadó Vállalat — Szabó József igazgató

Készült: a Komárom megyei Nyomda Vállalat 2. számú telepén

Felelős vezető: Macher Zoltán igazgató

ELŐSZÓ

Mindenki előtt, aki gazdasági kérdések iránt érdeklődik, ismeretes, hogy az évtizedünk első felében bekövetkezett világpiaci változások erőteljesen felértékelték a nyersanyagokat. Különösen megdrágultak az ásványi nyersanyagok, a kőolaj, a kokszolható szén, az ércek és a többi bányatermék. Ez az állandósult helyzet világszerte az ásványi nyersanyagpolitika felülvizsgálatát, a hazai erőforrások erőteljesebb kihasználását idézte elő.

A világgazdasági változásokra figyelemmel a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa határozatban rögzítette, hogy a nyersanyagok, az energiahordozók növekvő felhasználása és a nehezebb beszerzési feltételek miatt fokozott gondot kell fordítani a hazai természeti források — köztük a szénvagyon — teljesebb, jobb, gazdaságosabb kiaknázására.

A kongresszusi határozat új, fellendülő korszakot nyitott meg bányászatunkban. Új üzemek épülnek a bauxit-, az uránérc- és a rézércbányászatban. A tatabányai szénmedence tágabb térségében megkezdődött egy nagyszabású energetikai koncentráció, az eocénprogram megvalósítása. Ennek keretében egy évtized alatt mintegy kilencmillió tonna széntermelési kapacitást kell létrehozni az épülő Bicskei Hőerőmű ellátására. A széntelep alatt elhelyezkedő bauxit-előfordulás fejlődő alumíniumiparunk nyersanyagbázisaként fog szolgálni.

Az idén kétszázhuszonöt esztendős szénbányászatunk eddigi legnagyobb vállalkozása, az eocénprogram a jövő évszázadra is kiterjedő, kiemelkedő szerepet tölt be a népgazdaság energiaellátásában. Társadalompolitikai jelentősége, hogy Komárom megye hagyományos, fejlett termelési kultúrájú, nagysúlyú iparágai!— szénbányászat, villamosenergia-termelés, alumíniumipar — dogozóinak nyújt hosszú távra biztos jövőt. A program fellendülést és komoly feladatokat jelent a kapcsolódó bányászati szakágak, a földtani és a tudományos kutatás, a tervezés, a bányaépítés és a bányagépgyártás számára.

Megvalósítása erősíti a nemzetközi munkamegosztást. Elsősorban a szovjet és a lengyel bányászat tapasztalatait és közreműködését vesszük igénybe a bányák építésénél, majd működtetésénél, de több más fejlett bányatechnikájú országgal való együttműködésre is támaszkodunk.

A koncentrált, termelékeny, gépesített és automatizált nagyüzemek belépésével új korszak nyílik szénbányászatunk történetében; felzárkózunk az e téren fejlett országok színvonalához. Ugyanakkor a biztonságot, a termelékenységet növelő, a nehéz munka kiküszöbölését eredményező folyamatos műszaki fejlesztési programot valósítunk meg a szénbányászat ma működő üzemeiben is. A két és negyedszázados iparág valóban megújul, mint arra az olvasó kezében lévő könyv címe is utal. A kötet lapjain megelevenedő „mai emberek" a bányászat új fejlődési korszakának előkészítői, megvalósítói, leendő működtetői. Bányászok, akik vállalják az új technika elsajátítását, a tökéletesebb munkaszervezést és kiemelkedő eredményeikkel a mai keretek között a jövőt készítik elő maguk és utódaik számára.

A könyv fejezeteiből elénk lépő bányász-egyéniségek nemcsak emberközelbe kerülnek az olvasóhoz örömeikkel, gondjaikkal, hanem megismerjük munkakörülményeiket, eredményeket hozó módszereiket is. Ezért a kötet nemcsak érdekes és hasznos olvasmány és dokumentum, hanem tankönyv és példatár is minden fiatal pályaválasztó vagy pályakezdő bányász számára. Az a generáció, amely most kezdi a bányász életpályát, másféle bányaművelést fog folytatni, mint elődei. A gyakorlatilag teljesen gépesített jövesztés, felrakás, biztosítás, szállítás háttérbe szorítja a nehéz fizikai munkát, de a gépek, automatikák más, igényesebb követelményeket támasztanak a modern bányásszal szemben: a technika magas fokú ismeretét, biztos kezelését és a munka zökkenőmentes szervezését.

Mindez nem jelenti azt, hogy a legkorszerűbb bánya — és ma ilyenek épülnek a jelen és a jövő bányászai munkahelyéül az ezredforduló utánra is — valaha is futószalagszerűen egyhangúvá váljék. A munkahelyek homlokainak folyamatos haladása, a telepek és a mellékkőzetek változásai, az elemi erők jelentkezése olyan környezetet jelent a bányász számára, amelynek kézben tartása soha nem nélkülözheti a képzelt, leleményes, a mindig változó helyzetet felismerő, és dönteni, cselekedni tudó rátermett bányász szaktudását, tapasztalatát és érzékét. Évmilliós korú környezetben a ma bányászai a holnap gépeivel valóban folytatói a a nagymúltú hivatás tradícióinak, a bányász helytállásnak.

Ennek a megbecsült hivatásnak képviselőivel találkozik az olvasó a kötetben, hogy általuk megismerje megújuló bányászatunk jelent és jövőt formáló dolgozóit.

Budapest, 1978. november

Dr. Kapolyi László
nehézipari miniszterhelyettes

Szívvel-lélekkel

A vetővel szabdalt szelvényben húszezer tonna jó minőségű szén feküdt. De a szénmező tótágast állt, ilyen lejtőben dolgoztatni a gépet, az embereket, kockázatos vállalkozásnak tűnt. Az Oroszlányi Szénbányák majki aknájának vezetői megbeszélésre hívták Kurucz Jánost, a „Magyar-Szovjet Baráti Társaság" frontbrigád (a vállalat és az iparág kiváló brigádja) vezetőjét és két szakvezető vájárát, Nagy Endrét és Tánczos Istvánt. Együtt tekintették meg a leendő munkahelyet. A brigádvezető meg a csapatvezetők nem ígértek semmit. Majd megtanácskozzák a brigádbeliekkel. Így szokás ez ebben a brigádban. Az alakulás óta eltelt tizennyolc esztendő alatt az együttes döntések után a legnehezebb helyzetben is helytálltak. Persze, ide helyezhették volna a brigádot utasításra is, de ilyen kegyetlen geológiai körülmények között valódi sikerre csak akkor számíthatott a bányavezetőség, ha a „fúk" szívvel-lélekkel dolgoznak. Három vezetője hívására az „MSZBT" brigád minden tagja vállalkozott a 25-30 fokos dőlésű telepleművelésére. A csaknem két évtizedes élenjáró munkáért az Állami-díjat együtt vehette át a három frontmester a szabadság születésnapján.

Vastag szénporral az arcán érkezett a frontról Kurucz János brigádvezető. Kék szeme vidáman csillogott. Hogyne örült volna, amikor nagyszerű mezőben dolgoznak, a gép harapásai nyomán dúsan omlik a szén a kaparóra. Negyven, ötven tonnát is kiszed egy-egy ember egy műszak alatt. Ez pedig az iparágban is élenjáró eredmény. Kurucz János úgy ismeri a mesterségét, a bányát, mintha beleszületett volna. Pedig a véletlenen múlt, hogy a hajdani lakatos a bányászmesterséget választotta.

— Kétéves katonaidőmet az egercsehi bányában töltöttem le. Leszerelés után visszamentem a Lenin Kohászati Művekbe, ahol a bevonulás előtt dolgoztam. A civil élet tetszett, de a bányát nem tudtam elfelejteni. Ma is vallom, nincs érdekesebb, változa-

tosabb a mi munkánknál. Oroszlányba 1960-ban jöttem, akkor alakult a brigádunk. Talán szerencsém volt, hogy ilyen társak közé kerültem. Csak velük, általuk lehetett a jó eredményeket elérni. Ebben a brigádban senkinek sem kell a sarkában állni, mindenki szorgalmasan teszi a dolgát. Tudják a pajtásaim, hogy szeretem a rendet. A mi frontunk olyan, mint a patika. Nem tűrünk szemetet, szétdobált szerszámot, biztosító anyagot, de még a kaparóról lehullott szenet is összeszedjük az utolsó szemig. Pedig nehéz dolgunk volt jó ideig. A majki 117-es fronton például állandó omlásveszély volt, de senki sem hátrált meg, maximális biztosítással dolgoztunk. Volt olyan hónap, hogy hatvan tonnát szedtünk ki fejenként egy műszakban. Komplex géprendszerrel dolgozunk, itt inkább fortély kell a munkához s nem erő. Érdemes törekednünk, hiszen megbecsülnek minket, az erkölcsi elismerés mellett pénz is van, az évi 85—90 ezer forintot megkeressük.

*

Nagy Endre Vas megyéből érkezett Oroszlányba. A falujában csak a segédmunkásságig vitte. Falubelijei hívták a bányához. A szálfatermetű férfi mosolyogva emlékezik a tizennyolc évvel ezelőtti időre.

— Tizennyolc éves voltam, amikor Oroszlányban munkát vállaltam. A XIX-es aknára helyeztek. Kandó Feri bácsi akkor szervezte ezt a brigádot. Közéjük álltam. Akkor még fabiztosítással dolgoztunk. Sok volt a víz abban a bányában, de nem lehetett otthagyni a gyönyörű, ötezer kalóriás szenet. Erős voltam, nem ijedtem meg a próbatételtől. Restelltem volna a pajtásaim előtt, ha megrettenek. Pedig két éven át egy méternél alig magasabb fronton. térden állva szeneltünk. Aki a mai frontokat látja, tán el sem hiszi, hogy ilyen alacsony szelvényben is dolgozni kellett. Amikor 1973-ban megkaptuk a 2 MK—E szovjet ör járót, nagyon örültünk. Igaz, jó ideig csak kínlódtunk vele, működtetésének fortélyait a saját bőrünkön tanultuk meg. De új távlatok nyíltak előttünk. A korábbi testet-lelket gyötrő bányamunka helyett ma már a gépkezelés a dolgunk. Nagyon jó az összhang a brigádban. Ismerjük egymás családját, szabad időnk egy részét is együtt töltjük. Összeköt bennünket az együtt ledolgozott sok év, élmény. Sokat teszünk a városunkért, restellnénk, ha csak annyit tennénk, amennyiért megfizetnek minket. Sokan tanulnak közöttünk, én is beiratkozom az aknászképző technikumba.

*

Libbentek a színes szoknyák. A sramlizene szívet örvendeztetően szárnyalt, a szaxafon ujjongó hangjai forróbbá tették a táncosok tekintetét, gyorsabbá szívük dobbanását. Az „MSZBT" frontbrigád örömünnepet ült a Bányász Klubban: a három frontmester kitüntetését köszöntötték. Mégsem tűnt ünneprontásnak, hogy az egyik sarokba húzódva munkájukról, életükről faggattam a brigádbelieket. Éreztem, minderről szívesen beszélnek. A rubin-

vörös bor csillogott poharainkban, megoldotta a bányászok nyelvét.

— Azt mondták a bányavezetők, hogy az aknászképző technikum nappali tagozatára küldenek tanulni. Egy pillanatra a hangom is elakadt. No nem az örömtől. Kereken nemet mondtam. Még hogy négy évre itthagyjam a csapatomat?! Hát erről szó sem lehet. Nyolc év óta betegállományban sem voltam. Tanulok én szívesen, de levelező tagozaton. Hogy az sokkal nehezebb? Tudom. De legalább a pajtásaimmal lehetek — mondta dohogva a 28 éves Tánczos István szakvezető vájár.

Nappali tagozaton, átlagfizetést élvezve tanulni, de sok ember vágya, álma! Pista mégsem kér belőle. A miértre kíváncsian cövekeltem le mellé'e. Messzire, nagyon messzire tekintett vissza magyarázatért.

— Alig múltam nyolcesztendős, amikor három testvéremmel állami gondozásba vettek. A zalacsányi gyermekotthonban szerencsém volt, mert két nagyszerű pedagógus keze alá kerültem. Millei Éva és Tóth Norbert szeretettel vettek körül minket. Szerettem velük beszélgetni. Otthon a leggyöngébb tanulók között voltam, az otthonban azonban többet követeltek tőlünk, s mert szerettem azokat, akik követeltek — igyekeztem.

Pista néhány pillanatra elhallgatott. Gondolatait rendezgette. A múlt feneketlen kútjába pillantott. Azokra a nyarakra gondolt, amikor a gyermekotthontól engedélyt kapott néhány jókötésű társával együtt, hogy a termelőszövetkezetben dolgozzék.

— Nagyon szerettem a földet, a paraszti munkát. Otthon az apám mellett már ellestem ezt-azt a földművelésből. Ezért eleinte sem ügyetlenkedtem. Hajtottam magam. Munkám végeztével megálltam a bekapált tábla végében, gyönyörködtem a nedvesen feketéllő földben, beszívtam a földszagot. Kicsit mámoros lettem tőle. Örömömet tetézte, hogy pénzt is adtak a munkáért. Alig múltam tízéves, de már pénzt kerestem. Az osztálytársaimért meg akár tűzbe mentem volna. Jóban, rosszban együtt voltunk. Egy kis vagányságért egyikünk sem ment a szomszédba. A hetedik osztály elvégzése után harmadéves vájártanulók jöttek az otthonba. Vájártanulókat toboroztak. Mondhatom, gyönyörűen beszéltek a mesterségről és Oroszlányról. Azt is mondták, hogy aki ott jó szakember, nagyon sok pénzt kereshet.

Tánczos István napokon át töprengett. Oroszlány az ígéret földjének tűnt. Édennek, aminek a kulcsa: a munka.

— Megszállottja lettem a gondolatnak, hogy vájár leszek. A munkát mindig szerettem, az még vonzóbbá tette a dolgot, hogy a fiúk megpróbáltatásról, a fortélyos föld alatti világról is szóltak. Amúgy is dédelgettem magamban a tervet, hogy egy jó munkahelyet választok, és a két kezem munkájával bizonyítom, hogy az állami gondozott is érvényesülhet úgy, mint aki a szülői házban növekedett. Azt is eltökéltem, hogy másként élek, mint a szüleim...

A tanulóévek után egy fontos esemény történt.

— Tizenhét éves voltam, amikor beleszerettem egy csinos, akkor még csak nyolcadikos kislányba — emlékezik Tánczos István —. Hamar kiderült, hogy az apja jóhírű bányász, méghozzá szocialista brigád vezetője. Sokáig titokban jártunk együtt Rozikával, tartottunk apja haragjától. Egyszer összeszedtem a bátorságomat, felmentem hozzájuk bemutatkozni. Szívélyesen fogadott a család. Az öreg elintézte, hogy a csapatába kerüljek.

Tánczos Pistával madarat lehetett volna fogatni, hogy a híres brigád befogadta.

— Az öröm mellett röstelkedtem is a protekció miatt, hiszen nem volt titok, hogy az öreg lányával járok. Ettől a restelkedéstől igyekeztem megszabadulni. Azt akartam, hogy a saját igyekezetem, szaktudásom miatt maradhassak a csapatban. Mert nagyon szerettem volna maradni. Ebben a brigádban törvény az őszinte szó, a tisztesség. Úgy éreztem, mintha mindegyik pajtásom az apám, vagy a testvérem lett volna. Az volt a legvonzóbb, hogy fiatal korom ellenére komoly munkákat bíztak rám. Mindig legelől, a legnehezebb, legveszélyesebb helyen szerettem dolgozni. Ott éreztem igazán, hogy nem afféle teddide-teddoda ember vagyok, hanem — vájár!

Tizenkét évvel ezelőtt még rárobbantásos, kézi jövesztéses szenelés volt a XIX-es aknán. Nem volt könnyű a közel mázsás acéltámokat hurcolni. Minden csille szénhez rengeteg veríték tapadt. Az „MSZBT" brigád élenjáró eredményeket ért el, pedig sokszor megtréfálta őket a bánya: meddő alá csúsztatta a szenet, morzsalékos, laza főtét bocsátott föléjük, vizet zuhintott a talpra. Védte szénkincsét az emberektől. Tánczos István ilyen körülmények között szerezte meg a szakmai rutint, s érett férfivá...

Otthont teremtett Oroszlányban Tánczos Pista. Megnősült, Kandó Feri bácsi hozzáadta a lányát. Két szép kisfiuk született. Háromszobás lakásuk, autójuk van.

— Nem szép a mi szakmánk — magyarázta a szakvezető vájár, visszatérve a munkájához —, de izgalmas. Mindig ilyen munkára vágytam, ahol az ember napról napra megméretik. Az a legfontosabb, hogy mersze legyen az embernek, meg ne hátráljon a felelősség elől. Nem mondom, az ilyen férfimunkáért fizetni kell: néha pattanásig feszül az idegrendszerünk.

Öt évvel ezelőtt alapvető változás következett be Tánczos István és az „MSZBT" brigád életében.

— Megkaptuk az első önjáró biztosító berendezést jövesztőrakodó géppel. Több mint ötvenmillió forintot költött rá a vállalat. Nagyon örültem a géprendszernek, mások már dolgoztak hasonlóval, elhatároztuk, hogy nemcsak utólérjük, de el is hagyjuk őket teljesítményben. Most, hogy a hagyományos bányászkodásnak bealkonyult, még nagyobb kedvvel fogtunk munkához. Eltervezni azonban könnyebb volt, mint elérni a célt. Géprendszerrel dolgozni egész mást jelent, mint csákánnyal és szívlapáttal. A vájár-tu-

domány kevés hozzá, gépkezelőnek, lakatosnak, villanyszerelőnek is kell lenni, másként a gép nem engedelmeskedik. Feltettük magunkban, hogy az új technológiát a sajátunkká tesszük, az új munkamódszernél az izmok helyett az észnek kellett működnie.

Az első géppel telepített front sokáig emlékezetes marad a brigád számára, de Tánczos István számára is. Kegyetlen geológiai viszonyok között kellett megtanulniuk géppel dolgozni. Tánczos Istvánt pedig ekkor nevezték ki szakvezető vájárnak.

— Úgy jött az a kinevezés, mint egy istencsapás, — mondja nevetve. — Néhány vezető nyugdíjba ment a brigádból, köztük az apósom is, azt gondoltam, hogy a rangidősök közül kerülnek ki az utódok, ehelyett engem bíztak meg az egyik szak vezetésével. Csak huszonnégy éves voltam.

(Kurucz János erről ezt mondta: Én javasoltam, hogy Pistát dobjuk a mély vízbe. Igaz, hogy nagyon fiatal volt, de tízéves föld alatti munka állt mögötte. Emellett megfontolt, határozott, bátor. Mindig a legkeményebb munkát vállalta. Nem kapkodta el a döntéseket és jó közösségi ember. Úgy gondoltam, hogy belevaló kölyök, követni fogják a többiek.)

A fiatal szakvezető talán sohasem töprengett annyit, mint abban az időben. Az új technológia és az új beosztás igencsak próbára tette. Az új technológia megtanulása volt a könnyebb ...

Az „MSZBT" brigád teljesítménye a többszörösére növekedett az elmúlt években. Pedig nem kényeztette el őket a bánya.

— Kényeztetésről szó sincs — erősítette meg Tánczos István. — Tavaly is kibabrált velünk az új majki bánya. Sokáig, szinte vesztegzárban dolgoztunk. A veszélyes munka ellenére egyetlen brigádtag sem ment betegállományba, nem kért szabadságot. Egy emberként tartott ki a négytucat ember. Baleset nélkül kihoztuk a húszezer tonna szenet ...

A bánya, mintha megunta volna a brigád „kínzását", — az idén gyönyörű szénmezőkkel jutalmazta őket. Szinte naponként termelési csúcsokat állítottak fel, negyedannyi munkával, mint korábban bármikor. A gépek robotolnak helyettük. Egy karmozdulat és a szénkombájn után lép a behemót önjáró biztosító berendezés. Az acéltüskékkel kivert jövesztőgép harapja a szenet, úgy halad a szénmezőben, mint kés a vajban. A vájár vezényli a gépet, mint karmester a zenekart.

*

Talán a legvidámabb ember, akivel valaha is találkoztam, Bogdán Miklós szénkombájnkezelő. Mint egy termetes mackó közeledett az asztalomhoz a Bányász Klubban. Nagy ívben kikerülte a táncolókat. Pajkos pillantást vetett a feleségére, aki kipirultan táncolt.

Bogdán Miklós 33 éves, 1964-ben a „Szakma kiváló tanulója" országos verseny első helyét szerezte meg. (Manapság meg ő a frontbrigád Jolly Jokere.)

— Roppantul szerettem a bányát, a mesterségemet már akkor is — magyarázta örömmel, amikor a „régi dicsőségére" emlékeztettem. — Nincs ennél férfiasabb munka, meg aztán pénzt is jócskán hoz a konyhára. Nekem például kétszintes házam van, gyönyörűen berendezve, a két gyerek mellett. Nyaranként külföldre utazunk a feleségemmel. Szeretünk utazni, felfedezni más országok szépségeit. Mindenütt felejthetetlen élmények várnak ránk. Idén Görögországba utazunk, már bújjuk az útikönyveket. Néha dühös vagyok, amikor egy-egy bányász témájú filmet látok, mert rosszul mutatják be az életünket. Más a világ már, mint ezelőtt két, három évtizede. Ideje volna, ha ezt az írók észrevennék. A tv, a rádió, az újságok, a könyvek nem hiányoznak egyikünk otthonából sem. Érdeklődünk a világ és az ország dolgai iránt. De nem is lehet másként, műveletlen ember nem boldogulna a mai géprendszerekkel. Jómagam tizenkétféle bányagéphez értek. Odavagyok a masinákért. Vájár voltam, de mihelyt gépet kaptunk, megtanultam a kezelését. Nyolc éve éppen ezért „válogattak be" ebbe a csapatba, mert nincs olyan gép, amihez ne értenék. Csak nevettem azokat, akik eleinte tartottak a géptől. Kezesbárány az, csak tisztességesen kell vele bánni. Voltak, akik attól féltek, hogy kevesebb lesz a pénzünk, ha a munka nehezét a gépek végzik. Nem így lett. Most már mindenki örül, hogy a gép húzza az igát helyettünk. Nem mondom, néha ránk jár azért a rúd, mint itt, Majkon a tótágast álló fronton. Vezettem a gépet, de a félsz bennem volt, hogy netán a fejemre kívánkozik egy jódarab kőzet. Félszemmel mindig Kurucz Jánost lestem. Ő is ott dolgozott mellettem a legveszélyesebb helyen. Ritka bátor ember, annyi szent. Volt ismerősöm, aki azt tanácsolta, menjek szabadságra, amíg ebben a veszélyes mezőben dolgozunk. Kinevettem. Nincs akkora félsz, ami engem rábírna arra, hogy a munka nehezét otthagyjam. Pedig szeretem az életet! De úgy látszik, a munkát, a pajtásaimat jobban. Egyébként nálunk kevés az üzemzavar. Nagyon vigyáz a gépekre mindenki. S ha egyikmásik néha lerobban, pillanatok alatt ott terem a frontlakatos, közösen meggyógyítjuk a kehes gépet. Muszáj is, a pénzünk bánná, ha csak téblábolnánk munka helyett. Azt mondtam, hogy azért szeretem ezt a szakmát, mert férfimunka. Igaz. De azért sok olyan próbát nem kívánok, mint a 116-os front volt! Sokáig akarok élni! Jó bánya kell, gyönyörű, engedelmes szénmező és ügyes gépek. Mi majd ballagunk a gépek mellett. Este meg vígan leszünk a feleségünkkel... De ha ismét nehéz helyzetben lesz ránk szükség, megint ott leszek, ahol a legjobban szorít a cipő. A félsz csak hadd szaladgáljon bennem, nem futtat meg a frontról.

*

Angolosan távoztam. Az „MSZBT" frontbrigád tagjainak vidám nevetése még sokáig a fülembe csengett.

Vargabetű

Fényárban úszik Tatabánya. A vonat lassan halad Újváros mellett, amott a sötétség nyeli majd el. De itt a város szélén még eléri a lámpák tündöklő fénye. A villamosenergia otthonok százezreiben ad fényt, meleget az embereknek, erőt a háztartási gépeknek. És 20-30 év múlva hány otthonnal lesz több? Mennyi villamos energiára lesz szükség ahhoz, hogy esténként fényben fürödhessenek a városok, az örökké éhes gépek vezetékeiben lüktethessen az áram? Sok, nagyon sok villamos energia kell majd. Hazánkban harminc évenként megtízszereződik a villamosenergia-fogyasztás! Honnan veszünk majd annyi energiát? Széntüzelésű gyűjtőerőművek emelkednek majd, Bicske térségében épül a Dunántúli Gyűjtőerőmű. De honnan veszik hozzá a szenet? Komárom megye épülő négy új bányájából. Tatabánya több mint 20 milliárd forintot költ két új bányája építésére Mányon és Nagyegyházán.

Óbarok és Szárliget között búvik meg Nagyegyháza. Nevét keveset hallottuk, amíg szárnyára nem kapta a hír: Mány és Nagyegyháza térségében mintegy 90 millió tonna szén rejlik a mélyben. S ha továbbhaladunk Tarján irányába, ott is szenet rejt a föld méhe, vagy 90 millió tonnányit. Ezeken a területeken a szén alatt bauxitot is találtak. Szén és bauxit, mindkettőre égető szüksége van népgazdaságunknak. A föld mélyének kincse Tatabányának, Oroszlánynak, Dorognak új fénykort ígér. Sok bányászsarj folytathatja, amit nagyapja, apja ráhagyott, a bányászkodást. Csakhogy másként, az új bányákban az ember verítékéből kevesebbet követel majd a csillogó fekete rög, s többet eszéből, ügyességéből.

Nyár végén érkeztem Nagyegyházára. Itt, ahol nemrég még szunnyadt a táj, és a csendet csak az autók surrogása vagy a mezőgazdasági termelőszövetkezet munkagépeinek zaja törte meg, nagy sürgés-forgás fogad. A fővárosba és Tatabányára „ingázó" nagyegyháziak és mányiak „alvó falujának" békességes csendjét a munka zaja űzte messzire.

Hatalmas, sárgás sebhelyek jelzik, az ember üstökön ragadta és megskalpolta a földet. Gépei éles vasával belemart, a domb helyére völgyet gyalult, munkaterületet az épülő aknáknak. A Vértes és a Gerecse eocén korabeli szenének kitermelésére itt, Nagyegyházán indulnak majd le a föld alá a bányászok. Az F—1 akna aknamélyítő tornya mellett merengek a múlton, jelenen, jövőn. Van min töprengeni . . .

A bányászruha fölé gumiruhát öltöttem, sok a víz odalent, az aknamélyítők is gumiruhában dolgoznak. A munka közben kicsapódó sós izzadság marja a bőrüket, arcukba csap a víz, ha felpillantanak a több száz méter magasban húzódó aknaszáj felé. De nem sokat tekingetnek fel itt, nincs arra idő, minden óra számít az elemek elleni küzdelemben. A sűrített levegő dobhártyát repesztő hangja betölti az akna alját, a markológép bödönbe rakja a meddőt. Aztán a fúrógép zaja tépi-marcangolja a dobhártyát. Szakállas férfit látok. Milyen öreg, s mégis bírja ezt a tempót — gondolom —, amikor a fehér hajára, szakállára esik a bányászlámpám fénye. Csak fent derül ki, hogy alig múlt húsz-esztendős, s nem az évek s a törődöttség festette fehérre haját, szakállát, hanem a fúrás közben felszálló kőpor.

Hadi út ment erre valamikor Székesfehérvár felé, most meg a bányászok hadiösvénye vezet ide . . . Az idilli táj itt-ott még őriz egy-egy lágy vonást; szelíd dombot, zöldellő erdőcskét, gyümölcsétől roskadó fát. Nem sokáig. Pár év múlva az édes szépség odalesz, s Tatabányához fog hasonlítani ez a vidék is. Az ipar gyökeresen átalakítja ezt a tájat is, nyers erőszakosságával megfosztja a békességétől, nyájasságától. Ahol most gabonát lenget a szél, talán majd meddőhányó füstölög. Széles, agyonterhelt utak kerülnek a táj testére. De hát jajgathatunk-e a szépség elvesztésén, amikor nincs más választásunk? A föld mélyének fekete termésétől gyúl majd fény húsz, harminc éven át otthonainkban, jut erő a gépeknek, meleg a kórházaknak, iskoláknak.

Több százezer köbméter földet termeltek ki Nagyegyházán. Utak kúsznak Tatabánya felé. A nagyegyházi bányának két függőleges és két lejtős aknája, a mányi bányának öt függőleges és egy lejtős aknája lesz. A szenet gumihevederes szállítószalag viszi majd az erőműbe. A két bánya több millió tonna szenet ad majd évente. Még néhány év és valóra válik, ami még most terv. Az építés megkezdődött. Minden eddiginél gyorsabb ütemben.

*

Csak akkor valósul meg határidőre és a tervezett költségen a Tatabányai Szénbányák két új bányája, ha a vállalat és a számos kivitelező, alvállalkozó emberei képességeik legjavát nyújtják. A központi gépjavító üzemben Scheib Józseffel, az üzem termelési főmérnökével beszélgetünk. Scheib József az egyike azoknak a műszakiaknak, akik sokszor erejükön felül is dolgoznak, csakhogy minél jobb minőségben, s minél gyorsabban megvalósuljanak a tervek.

A termelési főmérnök nyugodt ember benyomását kelti. Olyanét, aki jól tudja, mit akar és azt is, hogyan. Fiatalnak, negyven év körülinek saccolom. Hamarosan kiderül, hogy nem tévedtem: negyvenegy éves.

Beszélgetünk. Az életéről kérdezősködöm. A múlt és a jelen magában hordja a jövőt, ezért vagyok kíváncsi a főmérnök gyermek- és ifjúkorára, férfiéveinek kezdetére.

— Az apám bányász volt, s szívében ma is az — már nyugdíjas. Közel negyven éven át dolgozott az öregem a föld alatt. Vájár volt a VI-os aknán. Szívesen beszélt a bányáról. Amikor megjött a sichtről, és kipihente magát, mesélt a bányáról. Miről másról beszélt volna? Az életét teljesen kitöltötte a bánya. Mindig történt valami „az ő bányájában". S mi, az öcsémmel szinte csüngtünk rajta, amikor apró történeteit mesélgette. A bányász mesterség szókincse észrevétlenül a sajátunkká lett.

— Mégis, amikor pályát kellett választanom a nyolcadik osztály elvégzése után, esztergályosnak jelentkeztem. Mindig vonzottak a gépek. Volt egy pár évvel idősebb barátom, ő is esztergályos lett, maga után csalogatott. Igencsak boldog voltam, amikor felvettek esztergályos szakmunkástanulónak. A bányagépgyárban kitűnő szakemberek mellé kerültem. Valamennyi megszállottja volt a szakmájának. Nem kellett ellopnom a mesterség titkait, átadták a mestereim boldogan. Amikor a harmadik osztályba kerültem, szakmai versenyt hirdettek. Megnyertem, s jutalmul soron kívül megkaptam a szakmunkás-bizonyítványomat. 1954-et írtunk akkor. A bányagépgyárban vállaltam munkát. Négy éven át meg sem fordult a fejemben, hogy munkahelyet változtassak. De amikor megnősültem, kiderült, hogy ez a gyár nem tud lakást adni. Önálló otthonra vágytunk a feleségemmel. Ezért döntöttünk úgy, hogy a bányához megyek dolgozni. Mintha haza mentem volna, úgy indultam a bányához. Oroszlányba, a XVI-os aknára kerültem bányalakatosnak. Az apám történetei után szinte égtem a vágytól, hogy végre bányába kerüljek. Apám büszke volt a mesterségére, s magam is úgy vélekedtem, hogy a bányában derül ki, mennyire igazi férfi az ember, mire futja a képességéből, kitartásából. Abban is bíztam, hogy a bánya csakhamar ad lakást. Ami a szakmai reményeket illeti, nem csalódtam. Kedélyes, jó közösségbe kerültem. A szállítóberendezések javítása lett a feladatom. Kicsit szokatlan volt a föld alatti munka, mégis könnyen belejöttem. De a bánya levegője, viszonyai nem tettek jót az egészségemnek. Négy év után az orvosok eltiltottak a föld alatti munkától.

— Ez alatt a négy év alatt nemcsak a munkámnak, a családomnak éltem. Tanultam a munka mellett, leérettségiztem a gimnáziumban. Lehet, hogy ez a megterhelés is hozzájárult a betegségem kialakulásához. Nehéz szívvel hagytam ott a XVI-os aknát. Akkor — 1962-ben — jöttem ide a központi műhelybe, Tatabányára. Aki ma látja, tán ei sem hiszi, hogy akkoriban mi-

lyen kis üzem volt. Egyetlen feladatunk a bányák kiszolgálása volt. Akkoriban még messze jártunk a mai gépesítéstől.

— Az eredeti szakmámban kaptam beosztást. Ismét esztergályos lettem. Bányagépekhez, berendezésekhez készítettem alkatrészeket. A tanulás, ismeretszerzés ördöge itt sem hagyott békén. Fölbuzdulva a gimnáziumi jó eredményeken. merészet gondoltam, jelentkeztem a Miskolci Nehézipari Egyetem gépészmérnöki karára. A szüleim — bár féltettek az újabb megerőltetéstől — buzdítottak, s a feleségem úgyszintén. Így hát jószándékú, segítőkész hátországot érezve magam mögött, ismét nekifogtam a tanulásnak. A munka és a család mellett — akkor már megszületett a fiam — nem volt könnyű dolgom. Rengeteg rajzot kellett készíteni. Ki tudná megszámlálni a tanulással töltött éjszakákat, amikor az embernek a fáradságtól már hangyákként ugrálnak a betűk a szeme előtt? S hányszor támadt a kísértés: abbahagyni, mert túl sok ez a teher számomra. Új beosztásba kerültem, gyártáselőkészítő lettem. Ma is állítom, hogy sokat köszönhetek a közvetlen munkatársaimnak. Segítettek és biztattak. Nagy szükségem volt mindkettőre. A VII-es telepről, ahol az apósoméknál laktunk, 1964-ben kerültünk el, végre teljesült a vágyunk: lakást kaptunk. A hajsza kimerített, visszatért korábbi betegségem, s emiatt egy évre kénytelen voltam megszakítani a tanulást. De képtelen voltam végleg lemondani az egyetemen megszerezhető tudásról. Amikor esztergályos voltam, gyakran találkoztam ésszerűtlen szakmai tervekkel, technológiával. Képes akartam lenni arra, hogy jobbakat tervezzek, készítsek. Felgyógyulásom után folytattam a tanulást. Közben a termelési csoport vezetője lettem. Most már mindennapi munkám maradéktalan elvégzéséhez is szükségessé vált a mérnöki tudás megszerzése.

— Magam sem tudom, hogy ki volt boldogabb, a szüleim, a feleségem vagy én, amikor annyi nehéz év után 1971-ben megkaptam a mérnöki diplomámat. Úgy éreztem, friss erő költözik belém. Telve ambicióval dolgozom azóta is. Számomra a hobbi és a munka tulajdonképpen egyet jelent. Semmi nem tesz annyira boldoggá, mintha a munkámban sikerül egy-egy nagyobb feladat megoldása.

— A szénbányászat visszafejlesztésének éveit éltük. Az akkori vállalati stratégia szerint a központi műhelyt fejleszteni kellett, hogy a bányászattól felszabadulóknak munkát adhassunk. Bővítettük az üzem profilját, új gépeket, berendezéseket vásároltunk, építkeztünk. Víztisztító és dúsító berendezéseket, fehérjegyártó gépeket és berendezéseket gyártottunk. De készítettünk pajzsokat is a szénbányászat számára, és sorozatban Warman-szivattyúkat. Tulajdonképpen jól feltaláltuk magunkat abban a helyzetben, munkánk volt bőven. A bányászat profiljába nem vágó gépek gyártásánál új technológiákat ismertünk meg, vállalkozásaink szépen fejlődtek . . .

— Amikor a barnaszénprogram előszele megérintette a vállalatunkat, új stratégia készült. Korábbi vállalkozáspolitikánkat meg kellett változtatnunk, hiszen az üzem fontos bányászati feladatokat kapott. A vállalat munkahelyeinek gépesítése is meggyorsult, a termelő frontok kiszolgálása is a feladataink közé tartozik. Mégsem érezzük, hogy kárba veszett volna az előző évek fáradsága. Hiszen egyrészt rengeteg érdekes szakmai tapasztalatot szereztünk, új termelési eljárásokban szereztünk jártasságot, másrészt a megnövekedett létszámunk és termelő berendezéseink igencsak jól jönnek az új program megvalósításához. S ami a legfontosabb, mi a szívünk szerint bányászok vagyunk, nem érhetett volna minket nagyobb öröm, mint az új barnaszénprogram. 1975-ben termelési főmérnök lettem itt, a központi gépjavító üzemben. Számos külföldi tanulmányúton jártam. Megismerkedtem a Szovjetunió, az NDK, Lengyelország stb. szénbányászatával, a műszaki fejlesztésük irányaival. Szabad időm nagy részét a szakirodalom olvasására szántam és szánom. Ez elengedhetetlen, hiszen a szénbányászat nemcsak hazánkban éli megújulását, hanem mindenütt a világon. Felgyorsult a technikai fejlődés, s nekünk lépést kell tartani vele. Szinte minden nap hoz valami újat, izgalmasat. Megismerkedtünk a mányi és a nagyegyházi bányák beruházási programjával. Termelésünkkel újra a lehető legnagyobb mértékben a szénbányászat felé fordultunk. Megkezdtük a Scharf-függővasút gyártását, a szállítóberendezések egy részének gyártása is a mi feladatunk. Szerencse, hogy korábban nagy mértékben fejlesztettük műszaki feltételeinket, mert most minden lehetőségünk megvan ahhoz, hogy az eocénprogram megvalósításából a ránk háruló feladatokat sikeresen elvégezzük.

— A bányafeltárási üzem kebelén belül is sok feladatot kaptunk, a gépek, berendezések üzembiztonságáról gondoskodnunk kell, a gyors átszerelésekről szintúgy. A régi tempó ma már lassú, gyorsabban, szervezettebben kell dolgoznunk. Munkatársaink nagy része fiatal, sok a technikus és a mérnök. Korábban őket is nyomasztotta a bányászat perspektívátlansága. Most akár hegyeket is megmozgathatunk velük, azonosultak a vállalati célokkal. Szívesen tanulják az új gépek és berendezések működési elvét, javításának fortélyait. Követelik, hogy alapos ismereteket nyújtsunk minden vállalatunkhoz érkező gépről. Új módszereket találtak ki a fiúk. Az új gép első szét- és összeszerelésekor — ők null szerviznek nevezik — minden géptagot, alkatrészt filmre vesznek, s magát a szerelést is. Ezt később oktatófilmként alkalmazzák, amikor a gépkezelőket képezzük ki. Gyakori, hogy rajzot készítünk a gép alkatrészeiről, hiszen nem folyamatos a pótalkatrész-ellátás. Sokszor nekünk kell elkészíteni a tönkrement alkatrészt. A munkakedv, a jó közérzet az egyik fő forrása annak a fejlődésnek, ami itt nálunk végbement. A nagy feladatok élesztik, gyarapítják a munkakedvet, buzdítást

adnak ahhoz, hogy alaposan készüljünk fel nemcsak a bányák építésére, de azok üzemeltetésére is. Nem kis feladatot jelent ez. Több száz szakember továbbképzéséről kell gondoskodnunk. Nincs, nem lehet megállás a szakmai ismereteink gyarapításában. Felelősek vagyunk képességeink, ismereteink gyarapításáért. Éveken át a bányászat fejlesztéséért sóvárogtunk, most itt a lehetőség, tehát tisztességgel eleget kell tennünk kötelességeinknek.

— Család? Magánélete?

— A feleségem technikus, szintén a vállalatunknál dolgozik. A fiam szakközépiskolában tanul, őt is a gépek érdeklik. Szeretek horgászni, kertet művelni. De ezekre ritkán jut idő. Sokszor olvasgatok a megyei könyvtárban, főleg szakirodalmat, bár nagyon szeretem a szépirodalmat is. Tanítok a technikus minősítő iskolán. Néha érzem, hogy túlhajszolom magam. Ilyenkor, ha tehetem, kimegyek Dunaalmásra, a telkünkre, és kertészkedem. Ettől feltöltődöm friss erővel. Rengeteg tervem van, illetve tervünk. Hiszen mindent, amit elértünk közösen értük el a munkatársaimmal. Nagy a törzsgárda és a fiatalok is megfelelő életteret építhetnek maguknak közöttünk. Feladat van bőven. Jól érzem magam, visszatekintve az elmúlt két évtizedre, elégedettséget érzek. Fárasztó, de mégis nagyon szép, sikerekkel dús évtizedeket hagytam magam mögött. Most a gyümölcsöztetés évei, évtizedei következnek. Agyunk begyűjtött termését a leghasznosabban kell felhasználni. Végül is ezért tanultunk, gyötrődtünk. Telve kíváncsisággal és ambícióval várom a következő tíz évet. A tennivaló sok, az idő meg kevés. Örülök — ha egy kis vargabetűvel is —, de a bányához érkeztem, ahol a helyem van.

*

Nagyegyházán felgyorsult a munka, 1978. október 20-án a nyugati lejtős aknáról induló vágatot összelyukasztották a beszálló aknával. Pintér László csapata DOSCO-val hajtotta ki a több mint 1300 méteres lejtős aknát. Kétszáz méteres mélységben találkoztak a függőleges aknát építő Bányászati Aknamélyítő Vállalat szakemberei és a Tatabányai Szénbányák feltárói. A két kijárat megteremtése a bányaépítés egyik kulcsfeladata, mivel a biztonsági szabályok szerint csak két kijárat esetén telepíthető harminckettőnél több ember a föld alatti munkahelyekre. Az áthúzó légáramlással is biztonságosabbá vált a munka.

Horváth János szakvezető vájár irányításával végezték el az összelyukasztást. Amint mondta, ritkán adódik ilyen pillanat a vájár életében. Az eocénprogram egyik emlékezetes, fontos — mondhatni „történelmi" perce érkezett el, amikor ledőlt az a másfél méteres kőzet, amely még elválasztotta a beszálló és a függőleges aknát.

Ismeri Ön a SZOW-40-et?

Amikor az embernek már végképp elege van az utazásból, hirtelen előbukkan az útkanyarban Pécs. Ha tavasszal érkezik a látogató, bolondos jókedv fogja el a diadalmas napsütéstől, a parkok fáinak harsogó zöldjétől. Azonnal jól érzi magát — otthonos ez a város. Néhány pillanatra úgy tűnik: minden járókelőt ismerünk és persze a tereket, a régi utcákat, az ifjú lakótelepeket is. Ez a magabiztosság azonban rögvest eltűnik, amint a látogató a bányák valamelyikéhez érkezik. A bánya sajátos világ — itt még a színek, a fények is keményebbek, akár az emberek.

István aknán (Mecseki Szénbányák Pécsi Bányaüzeme) a portás elém cövekelt, jövetelem célját, okát firtatta.

— Nincs itt a főmérnök! — mondta, amikor Hoffmann Béla után érdeklődtem. — És az igazgató sincs! — tette hozzá csalódottságomat fokozva. Csodálkoztam, hiszen jóelőre megbeszéltük a főmérnökkel jövetelemet. Megszállt a konokság. Majd csak találok egy helyettest, aki elkalauzol a bányába, gondoltam, s a portás — erőtlen — tiltakozását figyelmen kívül hagyva, az irodák felé indultam.

Vártak. Mogyorósi László gépészeti főmérnökhelyettes és Baranyai Miklós mérnök, gépészeti helyettes vezető.,

A főmérnök irodájában telepedtünk le, szemben a hatalmas bányatérképpel, amely István aknát ábrázolja. Ezen mutogatták meg vendéglátóim, hol, merre van művelés, milyen meredek dőlésűek a szénmezők. Az igaz, nem dicsekedhettek kitűnő geológiai viszonyokkal. Közismert a mecseki bányák változatos kőzete, a meredeken lebukó szelvények, meddőbeágyazások. Nem kis stresszben élnek az itteniek, harmadosztályú gázkitörésveszélyes a bánya, ráadásul a víz is keseríti őket, ahány tonna szenet hoznak ki, annyi köbméter vizet is. Ez már csak így van.

A fejtési szállítás balesetveszélyes, igencsak résen kell lenniük az embereknek.

— Nem hagyhatjuk itt a szenet — magyarázták, — 3000—6000 kalóriás a szenünk, szükség van rá. Most kézi jövesztéssel dolgozunk, de a közeljövőben gépesíteni akarjuk a frontokat. Tavaly túlteljesítettük a tervet, elnyertük az élüzem címet.

A bányába indultunk, de a külszínen a diszpécserközpontban kezdtük a szemlét. A műszerfali lámpácskák fényszavát lefordították nekem. Ez a központ a bányaüzem szeme, mindent „lát", „érzékel", „észrevesz", ami lent a bányában történik. Az értők számára percrekész információt szolgáltat a bánya állapotáról. A lent dolgozók biztonságát őrzik a műszerek.

A kas zuhant lefelé velünk, elhagytuk a felsőbb szinteket. Az alapközlén sűrített levegő sziszegett, mint valami láthatatlan óriáskígyó. A bányavonat húzott el mellettünk. Nehézkesen, lassan indult, mintha már nehezére esne a föld alatti szolgálat.

— Skoda mozdonya van — mutat rá Baranyai Miklós —, robbanásbiztos mozdony — teszi hozzá, talán hogy megnyugtasson.

Magamfajta civilnek nehéz volt a fronthoz vezető utat megtenni. Alig volt időm (és energiám) szemügyre venni a bányát, mivel egyszerre kellett a fejem fölé, oldalra, no meg a lábam alá figyelnem, s közben, mint szivacs a vizet, magamba szívni kísérőim minden szavát. Néha megálltam, noteszomba vésték egy-egy mondatot.

A közlén fényes csillag jött velünk szemben, két lépés közelségben ismerték fel kísérőim Kiss Imre szakvezető helyettest a fénylő lámpacsillag alatt. Az ötös fronton a Reinchardt Sándor vezette Steinmetz Miklós szocialista brigád dolgozik, a délelőttös szakbeliek munkájáról ad gyorsjelentést Kiss Imre. Nehezen enged fel tartózkodásából, amikor több tucat kérdéssel ostromlom. Akkor élénkül fel, amikor a SZOW-40-ről beszél.

— Ismeri ön a SZOW-40-et? — kérdezi, elnézés cseng a hangjában nem-et hallván, mit is várhatna egy nőtől? — gondolhatja magában.

— Még nem beszéltünk róla — ment ki Baranyai Miklós — gondoltuk, majd a front megtekintése után mesélünk a gépről.

— Csodálatos gép! — lelkesedik Kiss Imre. — Tudja, mi sohasem hittük, hogy valaha ebben a bányában önjáró-biztosító fog dolgozni. Irigykedve vettük tudomásul, hogy más bányavállalatoknál teljesen gépesített frontok meg elővájások üzemelnek. Nekünk meg nem volt másunk, mint a két karunk, meg a réselőkalapács. A főnökeink Lengyelországban jártak tapasztalatcserén, ott látták meg a SZOW-40-et. Erős lejtőben dolgozott a gép, nekünk pont ilyen szerkezetre volt (van) szükségünk. Néhány hónapon át a mi brigádunk dolgozott a SZOW-40-nel, mert mondanom sem kell, megvásárolta a vállalat. Könnyű kis gép, mégis roppant

stabil. Minden eleméhez stabilizátort szereltek, biztosítva az elmozdulás ellen. Hatvan fok fölötti dőlésben dolgoztunk vele. Kedvvel és könnyen megtanultuk a kezelését. Ki ne tanulna szívesen, ha azáltal megkönnyíti munkáját? Olyan gép az, hogy akár függőleges aknát is mélyíthetnénk vele: kilencven fokos dőlésben is alkalmazható! Nem mondom, eleinte küszködtünk, amíg rutint nem szereztünk az elemek összeszerelésében, a töméntelen kábel között járkálni, dolgozni sem volt könnyű, hozzá kellett szoknunk. Morgás, neheztelés nélkül tanultuk a gépkezelést, bízván abban, hogy a jövőnket tartjuk a kezünkben. Mert az a jövő, hogy a gép váltson ki bennünket a fizikai munka nyűge alól.

— A gép védelmében stressz nélkül, könnyű szívvel dolgoztunk — kapcsolódik a beszélgetésbe Szabó László váját.

— Most is ezzel a géppel dolgozik a brigád?

— Sajnos nem! — feleli Szabó László. A mostani szelvényben sok a meddőbeágyazás, emiatt kiszereltük a gépet, Kossuth bányára vitték, ott dolgoznak vele. Fáj a szívünk érte, jól megugrott vele a teljesítményünk. Meg aztán, miután megismerkedtünk egy komoly géppel, nehezen térünk vissza a fabiztosításhoz, egyre jobban áhítozunk gépek után. Ki a csuda szereti hajszolni magát? Az asszonyokra is kell az erő! Nem? Jövesztő-rakodó gép kellene! — sóhajt föl —. Más bányákban már régen azzal dolgoznak. Tudjuk, hogy ezek között a geológiai körülmények között talán lehetetlen ilyen gépekkel dolgozni. De találjanak ki olyan eljárást a mérnökök, amit nálunk is alkalmazni lehet, s amely megkönnyíti a dolgunkat. Ez a front kifacsar bennünket, munka után nemigen kívánkozunk még bármit is tenni. Bezzeg amíg a SZOW-40 itt volt, sokkal könnyebb volt a dolgunk. Ígéretet persze kaptunk, hogy visszaadják a gépet. Szükségünk is van rá. Jelenleg fejtőkalapáccsal dolgozunk. Harminc év óta dolgozom a föld alatt: elfáradt a karom. Miért ne vágynék arra, hogy most már a gép húzza az igát helyettem? Úgy sétált a fronton az a gép, mint a páva, csak a vezénylőkarokat kellett mozgatnunk. Száz méteres fronton dolgoztunk vele.

És itt a front! Mesélhettek volna nekem erről a munkahelyről akár reggeltől estig, képtelen lettem volna elképzelni. Pedig — nyugtatnak — szerencsém van, „csak" 45 fokos dőlésben dolgoznak. A jegyzetfüzetemet kénytelen vagyok a zsebembe száműzni, mivel mindkét kezemre szükség van, hogy a morzsalékos szénnel borított talpon állva maradjak. Veszettül csúszik alattam a talp (mintha jégen járnék), a fatámokba kapaszkodom amíg bekukkantok a biztosítás alá, megnézem a réselő kalapáccsal birkózó férfiakat. Feketék, mint az ördögök, csak a szemük és foguk villan elő fehéren a lámpák fényében. Felkapják fejüket a köszöntésemre.

— Mi van, mérnök elvtárs? Már csak női kísérettel jönnek a bányába? — rikkant valaki a sötétből vidáman. Nevetnek. A mun-

kát egy percre sem hagyják abba. A laza homlokot alig kell érinteniök, omlik a szén a csúszdára, dübörögve zuhog lefelé az alsóbb szintre a szállítószalagra. Néha megugrik egy-egy nagyobb darab. (Biztonságosabbá tehetnék ezt a szállítást!) Atyaisten! Recseg a fa, zörögnek a zuhanó kőzetek. Ez maga a pokol vagy legalábbis a tornáca. A többiek rá se rántanak. Egyszóval semmi ok a pánikra.

— Fával fogjuk el a homlokot — mutat a szénfalra Baranyai Miklós —, olyan omladékony, hogy szinte egy sóhajtástól kidől. Itt nem az omlasztás a nehéz, hanem az, hogy visszatartsuk a kidőléstől a fronthomlokot.

Hetvenöt méteres a front, ezt a távot végül is négykézláb, majd (hogy is mondjam?) a hátsó felemen teszem meg. Ami biztos, biztos alapon. Semmi kedvem lebukfencezni a fatámokkal spékelt lejtőn. A frontiak bezzeg könnyedén (nekem úgy tűnik) közlekednek. No, igen, hiszen hazai pályán vannak.

A szállítóvágaton végre ismét két lábra állhatok, vissza szerzem tudósítói méltóságomat, előkerül a noteszom és a tollam. Varga György bányalakatost faggatom.

— Tizennégy éve dolgozom itt — meséli —, bányalakatos vagyok. (Harminchét éves, nős.) Elégedett-e? Ezen még nem gondolkodtam. Vannak dolgok, amik nem tetszenek nekem, de egészében véve szeretek itt dolgozni. Mindnyájan barátok vagyunk, ez nekem sokat számít. Meg aztán egyre igényesebb szakmai feladatokat kapok. A SZOW-40 (látják „Ő" a sztár) például alaposan megnehezítette dolgunkat — már mint az iparosokét. Amíg azt meg nem vettük, nem láttunk ilyen, vagy hasonló gépet. Sok fejtörésembe került, mire minden porcikáját, szeszélyét megismertem. Egyébként stabil, üzembiztos masina volt. Reinchardték nagyon megbecsülték, vigyáztak rá. Az az igazság, hogy ebben a bányában mindenki nagyon örült a gépnek. Többet beszéltünk róla, mint a fociról vagy a nőkről... Amikor a vállalathoz jöttem dolgozni, megvallom, csak a nagyobb pénzért vállaltam a föld alatti munkát. Gondoltam, megszedem magam egy kicsit, aztán odébbállok. Ebből nem lett semmi, valami ideköt a bányához, a pajtásaimhoz. Fura, megmagyarázhatatlan érzés, de annyi biztos, hogy most már emiatt nem tudnék meglépni innen. Szeretek itt dolgozni, az ördög tudja miért. No, nem azért mert kitüntettek, ezt megszerezhettem volna a külszínen is. A bányászlakás-akcióban kaptam lakást, már nagyon kellett, két gyermekünk van. Aláírtam tíz évet föld alatti munkára. Miért ne tettem volna, amikor mindenképpen maradtam volna?! Persze ez az akna se tejjel-mézzel folyó Kánaán. Dühít például, hogy nincs elég speciális vitla, emiatt a frontátszerelések dögnehezek voltak. Ha itt a közeljövőben gépesítik a frontokat, ezt ígérik, akkor bizony már most fel kellene készülni rá, felszerelések kellenek, lent is, fönt is.

A forró fürdő után (olyan külsővel, mint egy félig vízbe fojtott macska) ismét a főmérnök irodája felé vettük utunkat. Ekkorra már megjött Hoffman Béla is. A Steinmetz Miklós brigádról mesél. A Vállalat Kiváló Brigádja, mindenki büszke rájuk itt István aknán.

— A mi bányánkban tréfából „Jolly Joker" brigádnak is nevezik Reinchardtékat — mondja a főmérnök. — Tizenkét év óta a legnehezebb, legfortélyosabb munkákat ők végzik el. Megtisztelő dolog ez? Az kétségtelen, de elég nehéz is, számtalanszor szinte sikerélmény nélkül dolgoznak a mostoha geológiai viszonyok miatt. Mégis kitartanak! Mindig számíthatunk rájuk. Összehangolt, nagyszerű csapat, annyi biztos. Amikor a SZOW-40-nel dolgoztak, kétszeresre növelték a fronthosszat, csakhogy gyorsabban haladhassanak. A teljesítményük ugrásszerűen megnövekedett. Csak egy baj van, a brigád nagy része — hogy is mondjam? — túl van a legszebb férfikoron. Néhány éven belül nyugdíjba mennek. Föladták nekünk a leckét. Közhelyszámba megy, hogy nincs pótolhatatlan ember. Mi most mégis úgy érezzük, hogy nagyon-nagyon nehéz lesz a csapatból kiöregedőket pótolni. Talán nem is sikerül, legalábbis emberrel, fiatal bányászokkal. Ezért is a legégetőbb dolgunk a műszaki fejlesztés. Kapcsolatot tartunk egyetemekkel, kutatóintézetekkel — mármint a vállalat —, ellátogatunk a hazai és a külföldi bányákba. Nincs egy szabad óránk, hiszen a szakirodalom olvasása is rengeteg időt emészt fel. És mégis, nem tehetünk másként, tanulni kell, átvenni a jó eljárásokat, s hozzátenni a magunk tudását.

Nem lesz (nincs) egyszerű dolguk a Mecseki Szénbányák vezetőinek, műszaki stábjának. De a fejtések gépesítését meg kell oldaniuk, még akkor is (vagy annak ellenére!), hogy a széntelepek geológiai jellemzői és a meliékkőzetek igen nagy változatosságot mutatnak, emiatt nem alkalmazható minden munkaterületen ugyanaz a gépi jövesztési és biztosítási mód. A műszaki fejlesztési tervben számba vettek néhány megoldást. Többek között a SZOW-40 önjáró biztosító berendezés ismételt alkalmazását, majd a sűrített levegős jövesztés bevezetését. Mindkettőre eredményes kísérleteket végeztek.

A szénbányászatban általánosan elterjedt jövesztőgépek a mecseki viszonyok között csak esetenként alkalmazhatók. Ezek a masinák támmentes fejtési homlokot kívánnak, villamos meghajtásuk némelykor megoldhatatlan.

A kemény szénmezők leművelésére négy év óta folytatnak kísérleteket István aknán (a vállalatnál még régebben) nagynyomású, sűrített levegős jövesztésre. Ezzel a technológiával 25—30 százalékkal növelhető a teljesítmény. Számos előnye van. Lénye-

gesen kisebb erőfeszítéssel, biztonságosabban és gazdaságosabban dolgozhatnak a bányászok.

Ugyanakkor az új technológiák, az új géppark a korábbinál nagyobb szaktudást igényel. Ennek a feltételnek a biztosítása „csak" annyit jelent, hogy új ismeretekkel kell gyarapítani tudásukat. De hiszen erre készek valamennyien! Az igényesebb szakmai munka iránt nagy az érdeklődés az iparosok, technikusok, mérnökök között. Új távlat nyílik a szakma fejlesztése előtt. Új sikerek lehetősége rejlik a korszerűbb technológia mélében és az emberibb életé is. És ez az, amiért nemcsak kell, de érdemes is küzdeniük.

KRAJCSIROVITS HENRIK: A szénfalnál

„Nem cserélnék senkivel...”

Háromszázhúsz méter zuhanás lefelé a drótköteleken a föld gyomrába. Kovács Lóránt Lyukóbánya fiatal főmérnöke és Kocsis István csapatvezető vájár rám tekintenek a kasban a bányászlámpák vérszegény fényében: félek-e? Nem félek, hiszen sokadszorra indulok bányajárásra.

Tágas, szép vágatokban haladunk Kocsis István frontja felé. Vízre, sárra számítottam, de száraz a bánya. Szállítószalag kúszik elő a rejtett arcú sötétségből. A tömzsi görgősorok fel-felcsengenek, mintha jelentenék: hozzuk a szenet!

Tapodjuk a száraz földet. Előttem a széles vállú, jókedélyű főmérnök megy. Egyenletes, gyors léptekkel halad. A járása is elárulja: úgy ismeri ezt a bányát, mint a tenyerét. Néha megáll, rámutat egy-egy bányabeli berendezésre, gépre. A gazda örömével újságolja: „Mostanában szereltük be. Az új fronthoz tartozik.”

Bányászok, iparosok jönnek szembe. Ránk köszönnek. Szót váltanak a főmérnökkel.

— Ez már a mi frontunké! — mutat Kocsis István egy új szállítószalagra. — Üres, még tart a frontátszerelés.

A főmérnök megáll a vágatkereszteződésben.

— Helyben vagyunk! — mondja. — Száz méteres fronthomlok — mutat előre. — Ezerkétszáz métert haladhat a Gagarin brigád frontátszerelés nélkül.

Kocsis István a „fiúkat” csalogatja a fronthomlok túlsó végéből. A délelőttös szakbeliek libasorban érkeznek. Homlokuk közepén, mint erős fényű csillag szórja sugarait a kobakra szerelt bányászlámpa. Az önjáró biztosító berendezés alá telepszünk. A hidraulikus pajzsok tartják fölöttünk a főtét. Egy pillanatra szinte beleszédülök a gondolatba: több mint háromszáz méter vastag kőzet borul a gép, a fejünk fölé. A „fiúk” mosolyogva nyújtanak kezet. Elsőként Pataki Sándor a Gagarin szocialista brigád vezetője.

Szikár ember a brigádvezető. Arca csupa mosoly. Ötven évesnek taksálom magamban, később kiderül, valóban közelíti az ötödik évtizedet.

— Huszonöt éve dolgozom a föld alatt — magyarázza Pataki Sándor. — Nem mondom egy kicsit elnyűtt a bánya. Nem is csoda. Kegyetlen világ volt itt lent még tizenöt, húsz évvel ezelőtt. Most negyedannyit, ha dolgozunk, mint az acéltámos szenelésnél. Csodálatos gépeket kaptunk. Hatvanmillió forintba került ennek az egy frontnak a komplex géprendszere. Komoly summa, de megérte! Nem mondom, a frontátszerelés még megkínoz bennünket, nehezek ezek a géptagok. De a beszerelés után már uraskodva dolgozhatunk. Nézze csak! Ezeket a karokat kell mozgatni, és a gép engedelmesen halad előre a jövesztőgép után. Ebben a mezőben egy évig is eldolgozunk majd átszerelés nélkül.

— Szóval gyerekjáték az egész?

— No, azt azért mégsem! — tiltakozik a brigádvezető. —Érteni kell a gépekhez. Ilyen drága jószágokkal úgy kell bánni, mint az asszonnyal. Gyengéden, ha kapni akar tőle az ember valamit.

Nevetünk. Pataki Sándor nagy tréfamester lehet, annyi szent. A csapatbeliek vidáman hallgatják. Mielőtt csend telepedne közénk, Pataki Sándor folytatja.

— Nem mindig örültem a gépeknek. Amikor tudtul adták, hogy önjáró biztosító berendezést kapunk — megvallom —, elment a jókedvem. El sem tudtam képzelni, hogyan tudjuk beszerelni ezt a monstrumot. Azt is gyanítottam, hogy a bányavezetőség alaposan megemeli a normát. Ha már ennyi pénzt költöttek erre a géprendszerre, nyilván jóval több szenet akarnak tőlünk, mint az acéltámos szenelésből. Mi meg dolgozhatunk rogyásig. Sok éjszakán töprengtem ezen. Persze csak a magam idegeit rágtam. Minek riogassam a többieket? A mérnökök nem hagytak békén bennünket: fejtágítás, fejtágítás után. Először úgy tűnt, nem lehet ezt az új technológiát megtanulni. Aztán egyszer csak kezdtük érteni a dörgést. A korábban ismeretlen szavaknak értelmük lett számunkra. Megtanultuk a gépek kezelését. Leírhatatlan, mit kínlódtunk, amíg az első komplex gépesítésű frontot beszereltük és munkára bírtuk. A magunk kárán tanultunk meg minden apró fortélyt. De akkorra már a büszkeség is motozott bennünk: csak azért is megmutatjuk, hogy nem fog ki rajtunk a gép. Annál is inkább köptük a markunkat, mivel szinte nap mint nap érkeztek a hírek más bányák gépesített frontjainak kiemelkedő teljesítményeiről. Mi sem vagyunk amazoknál gyengébb szakemberek — gondoltuk.

Valóban nem gyenge szakemberek a Gagarin brigádbeliek. Erről tanúskodnak eredményeik. Lyukóbánya tavalyi terve 798 ezer tonna volt, s teljesített 902 ezer tonnát! Elnyerték a tröszti versenyben a Kiváló Akna kitüntető címet. A Gagarin brigád pedig, mert oroszlánrésze volt a jó eredményekben, a Magyar Szénbányászati Tröszt Kiváló Brigádja kitüntetést kapta.

— Meg kellett mutatnunk, hogy mit tudunk, mire vagyunk képesek — mondja Szilágyi Béla vájár. — Az ember még a családja előtt is szégyenkezne, ha rosszul menne a szenelés. A fiam tizenhét éves, gyakran faggat a bányáról. Szakközépbe jár a srác. Érettségi után egyetemre megy. Vagy geológus lesz, vagy bányamérnök. Majd meglátjuk. Jól választ, bármelyiket választja. Szénre mindig szükség lesz, biztos kenyér lesz a gyerek kezében. Mi is megkeressük a hat-hétezer forintot, van, hogy többet is. Nem rossz pénz, de lehetne több is.

Szilágyi Béla 42 éves. Huszonöt éve bányász.

Fiatal, vékony, szimpatikus arcú férfi áll Szilágyi Béla mellett. Ő annyi esztendős, ahány évet a társa már a föld alatti munkán lehúzott.

— Lakatos vagyok — mondja Takács Sándor. — Hét éve dolgozom Lyukóbányán. Dolgozhatnék a külszínen, de engem érdekel a föld alatti munka. Meg a pénz is több a fronton, mint a műhelyben volna. Szívesen letenném a vájárvizsgát, de mostanában nem indítanak vájár tanfolyamot.

— Kár! Nagy kár! — kapcsolódik Takács Sándor szavaihoz a brigadéros. — Ma már nehezen lehet boldogulni idelent egy szakmával. Ezen a gépesített frontfejtésen egyszerre kell vájárnak, gépésznek és villamos szakembernek lenni. Tanfolyamokra van szükség, hogy minél több szakmát elsajátíthassunk. Régebben nem kapaszkodtunk a tanulás után, de ezek a gépek megváltoztattak bennünket. Az a cél, hogy jól menjen a front, hiszen az országnak kell a szén, nekünk meg a pénz. A gépek viszont csak hozzáértők kezében kezes jószágok.

Őszülő hajú, testes férfi telepszik Pataki Sándor mellé. Zakar Sándor vájár ötvenegy éves. Hatalmas vargabetűvel került a bányába.

— Hivatásos katonatiszt voltam, meséli. Valahogy elment a kedvem a katonáskodástól. Szabolcsban viszont nem találtam megfelelő munkát. Gondoltam, beállok bányásznak. Nem bántam meg, hogy huszonhat évesen újra kezdtem, új útra léptem. Jó kis brigád a miénk. (Kicsi? Hiszen 120 tagja van!) Mióta gépesítették a frontot, úgy érzem, jó lóra tettem, amikor a bányához pártoltam. A tavalyi havi átlagkeresetem 7400 forint volt. Ebből tisztességesen meg tudok élni a családommal. A gépeket mindig szerettem. Szív kell hozzájuk. Meghálálják a gondoskodást. Ebben a brigádban az is nagyszerű, hogy mindenki a képességei legjavát adja a munkában. Senki sem lóg ki a sorból. Száraz, jó munkahelyen dolgozunk. Még négy évem van a nyugdíjig, ezt az időt itt akarom ledolgozni. Néha szorongva gondolok arra, hogy nyugdíjba vonulás után igencsak hiányoznak majd a pajtásaim.

— Bonyolult, ügyes gépeink vannak — mondja Bodzási István vájár. — Aki nem ért hozzá, egykettőre tönkretenné. Aki meg

begyepesedne, nem tanulna, csakhamar a brigád kerékkötőjévé válna. De ilyen ember nincs közöttünk. Amíg a lapát, a csákány, a fúrógép, meg az acéltám volt a termelési eszközünk, fizikailag nehezebb, de egyszerűbb volt a dolgunk. Bár a jó vájárnak akkor is tíz, tizenkét szakmához kellett értenie. Ezzel az új technológiával azonban lépést kell tartani, nemcsak azt kell tudni, mit kell tenni, de azt is — miért.

Bodzási István tíz év óta dolgozik a föld alatt. Vájár bátyja csábította ide, amikor Pista elvégezte a nyolcadik osztályt. Könnyen csábíthatta, hiszen a fiú már általános iskolás korában járt lent a bányában. Megtetszett neki ez az ízig-vérig férfias szakma. A sok pénz is vonzotta. Ekkora fizetésre lehet családot alapítani.

Tíz év nem hosszú idő, Lyukóbányán mégis ennyi idő alatt változott meg az ősi bányász mesterség.

— Tíz évvel ezelőtt a vájáriskolában még a fa-biztosítást tanultuk — magyarázza Bodzási István. — Az acéltámot a fejlődés csúcsának hittük. Néha, amikor erre a gyönyörű frontra nézek, elárasztaz öröm. Legszívesebben mindenkinek megmutatnám, milyen ügyes gépekkel dolgozunk. Azt is tudom, hogy az én korombelieket már nem facsarja ki a bánya. A nehéz fizikai munka egyre ritkább. Akik mostanság kezdenek dolgozni komplex gépesítésű frontokon, vagy elővájásokon, nem lesznek jobban elnyűve mire nyugdíjba kerülnek, mint a külszínen dolgozók. Ráadásul több pénzért dolgozunk, mint a gyárakban. A brigád több tagjának van autója. A munka mellett jut energiánk a közös ügyekre. Itt mindenkit érdekel, mi történik az országban, a nagyvilágban. Huszan tartozunk ebbe a csapatba, ebből tizenegy kommunista. A családra is van időnk, kedvünk, no és a kedvteléseinkre szintén.

A főmérnök dicséri Bodzási Istvánt. Sok oka van rá. Pista kitűnő szakember, ügyes KISZ-titkár. A munka, a politika, a család mellett a tanulásra is szakít időt. Bányaipari technikumba jár. Egyelőre. Úgy mondja, később megcélozza az egyetemet is...

Kocsis István hallgatja a brigádbelieket. Amikor visszafelé indulunk a beszálló aknához, csendesen mondja.

— Nagyszerű csapat a miénk! A hegyeket is megmozgatják ezek a fiúk, ha kell. Tudja, nagyon örülünk a komplex géprendszernek. Legtöbbünk mögött negyedszázados föld alatti munka áll. Becsülni tudjuk, hogy ma már a gép dolgozik helyettük. Úgy vigyázunk a masináinkra, mint a szemünk fényére. Ki akarna megint csákánnyal, lapáttal dolgozni? Dolgozzon csak a gép! Ahhoz, hogy kiemelkedő termelési eredményeket produkáljunk, jól kell ismernünk a hidraulika működését, a láncos vonszolót, a jövesztőgépet. Tudni kell, hogyan dolgoztassuk a gépeket, ha laza, vagy ha kemény a főte. Ésszel kell dolgozni, nem erővel. A pajzs biztonságot ad, nyugodtabb lélekkel dolgozunk, mint valaha.

Kocsis István, bár már túl van az ifjúkorán, teljesen mai ember. De mitől az? Sorsáról, életéről faggatom. Úgy érzem, ott rejlik jellemének, gondolkodásmódjának kulcsa.

— A szüleim földművesek — meséli a csapatvezető vájár. — Szabolcsiak vagyunk. Nem voltunk tehetős emberek. Amikor felcseperedtem és kenyérkereset után néztem, bizony sovány lehetőséget kínáltak a szabolcsi falvak. Öten vagyunk testvérek, kellett a szülőknek a segítség, így aztán nem sok tanakodnivalóm maradt, útra keltem. A bányához jöttem. Csillésként kezdtem még 1953-ban.

Kocsis István alacsony termetű férfi. Az ember azt hinné, megrettent az első teli csillétől.

— Nehéz volt valóban — mondja —, de amikor az ember még nagyon fiatal, végtelennek érzi az erejét. Vonzott a bányamunka. Pedig a sicht után eleinte úgy zuhantam az ágyba, mint egy darab fa, csak aludni kívántam. Talán az apám vére szólalt meg bennem, annyi biztos, hogy nem futamodtam meg. Sőt, minden nappal jobban megszédített, magához édesgetett a bánya. A föld arca lent mindig más, ha a bányász szenet akar, le kell győzni a természetet. Ezt kellett megtanulnom. Beiratkoztam a vájártanfolyamra. Fabiztosítással, sokszor olyan alacsony vágatban dolgoztunk, hogy nem lehetett kiegyenesedni. A lábunkra kötöztük a fát, úgy vonszoltuk a frontra biztosításnak. Néha azt gondoltam, hogy ezt nem lehet kibírni. Aztán ránéztem mesteremre, Sebők Imre bácsira, és elszégyeltem magamat. Ha ő kibírja, akkor én is! Lélekben büszkévé tett a mesterségem. Hogyne tett volna, hiszen itt nyámnyila, pipogya ember meg nem marad. Ma is vallom, hogy a bányászat a legérdekesebb, legvonzóbb férfimunka. Szépnek persze nem szép, de izgalmas, változatos. Sebők Imre bácsi szigorú, határozott és roppant segítőkész ember volt. Beszélgettünk vele arról, hogy gépek kellenének a bányába. De arról nem is álmodtunk, hogy valaha ilyen gépeink lesznek.

Amikor az acéltámos biztosítást bevezették, mégis idegenkedtek tőle a bányászok, Kocsis István is. De hamar megszerették, főleg mert nagyobb lett a biztonság és a teljesítmény. A fa-biztosítású fejtésen 3,5 tonna szenet termelt egy-egy ember egy műszak alatt, az acéltámos technológiával nyolcat, kilencet.

— Új biztosítási technológiát kellett megtanulnunk, amikor megkaptuk az acéltámokat — magyarázza Kocsis István. — A fa biztosításhoz csak fűrész kellett, meg fejsze, amikor kifogyott a szén, egyszerűen beomlasztottuk a vágatot. Az acéltám viszont drága jószág, azt nem lehetett a bánya prédájául hagyni. A kiszenelés után vitlákkal raboltuk vissza az acéltámokat és a süveggerendákat.

— Örültem, amikor megtudtam, hogy a mi csapatunk is komplex géprendszert kap a frontra. Tudtam, hogy nem lesz könnyű megtanulni a gépek működtetését, meg a be- és kiszerelést.

De a remény, hogy megszabadulunk a nehéz fizikai munkától, kedvet adott a tanuláshoz. Most, hogy megismertük a géprendszer titkait, átlagosan 20-30 tonnát (egy fő/műszak) könnyebben kitermelünk, mint a fa-biztosítással a három, négy tonnát. A vágatok is mások. Szinte olyanok, mint a korzó, tágasak. Ha az anyagmozgatást teljesen gépesítik, valóságos leányálom lesz a föld alatti munka. Van, aki azt mondja, hogy veszélyes a bánya, sose jönne le dolgozni. A veszély tagadhatatlan. De a külszínen talán nincs veszély? A közutakon hetente tucatjával halnak meg az emberek, mégsem mondja senki azt, hogy holnaptól gyalog jár. A veszély ellen a fölkészült ember képes védekezni. A biztonságunkat védi az önjáró biztosító berendezés is. Én bizony nem cserélnék mesterséget senkivel! Itt, a bányában mindennap megméretik az ember...

Amíg a Gagarin brigád tagjait hallgattam, arra gondoltam, szeretnék közéjük tartozni. Érezni az életre — halálra szóló szolidaritást, barátságot, amely acélnál erősebben fűzi össze őket. Közöttük értettem meg néhai nagybátyám titkát.

Bányásztelepen születtem. Apám idős bátyja vájár volt. Háromszor szakadt rá a főte, háromszor szedték ki a pajtásai a halál karjai közül. Leszázalékolták. Dühöngött az öreg. El-eljárt az aknához. Szót váltott a sichtre indulókkal. Egyre csendesebb és szikárabb lett, mintha a bánya utáni sóvárgás a húsát, izmait is leette volna. Hirtelen csendesen elhunyt. Nagynéném szerint a bánya iránti szerelme vitte a sírba.

Messze sodort az élet, de néhány éve bányászvárosba telepedtem le. Két évtized után eszembe jutott a nagybátyám. Fejem fölött csillék húztak el a magasban. Szerettem volna beléjük tekinteni, mintha csak nagybátyám üzenetét keresném arról a régi szerelemről. Ma már tudom, s talán éppen a lyukóbányaiak ébresztettek rá, hogy nagybátyám is az izgalmat, a föld változó arcát szerette a bányában. Meg azt a megfoghatatlan, testetlen, mégis érezhető, eleven, erős összetartozást, amely a föld méhének munkásait összefűzi. Pedig bármilyen „szép" és „jó" is a bánya, időnként kegyetlenül próbára teszi az embereket. Van, amikor vizet áraszt a nyakukra, ingoványá változtatva a talpat. Van, amikor a haragvó tűz ellen kell védekezniük. Máskor tótágast áll a szénmező, vetőt rak a fortélyos természet a gép útjába. Az idegrendszer ilyenkor pattanásig feszül, s mégsincs egy durva szó sem. Máskor meg vaskos tréfa felesel az elemekkel.

Ezek együtt jelentik a bányát, s egyre inkább az acélfogakkal szénbe harapó jövesztőgép zúgása, a lustán lépegető önjáró biztosító, s a vájár, aki holnap talán aknász lesz, vagy az a technikus, aki műszak előtt vagy után a könyvei fölött görnyed, hogy elsajátítsa a mérnöki tudnivalókat. A bánya ma gyorsan változó világ —, s vele együtt változik az ember is.

Négy nemzedék

Van fantázia a bányászatban

Mosolyogva érkezik a „kis Vass", így becézik Oroszlányban ifjú Vass Lászlót. Rögtön közli, hogy percei „meg vannak szamlálva", rohannia kell vissza Márkushegyre. Hellyel kínálom az apja irodájában. Gondolom jobb, ha leül, akkor nem érzem magamat törpének mellette. Mert a „kis Vass" jól megtermett fiú. Fiú? Hiszen túlhaladta a harmincat. Abba a korba ért, amikor az ember már nemcsak azt tudja, hogy mit akar, de azt is, hogyan. A családjáról meg a bányáról faggatom.

— Gyermekkoromban igen sok időt töltöttem nagyapáméknál — emlékezik a fiatal bányamérnök. — Folyton az öreg sarkában jártam. Soha meg nem untam a történeteit. Mindent tudott a bányáról. Hogyne tudott volna, amikor a lóhajtástól a bányamesterségig végigjárta a beosztásokat. Amikor apám megjött, mindig vitatkoztak. Apám a terveit mesélte. Már 20—25 évvel ezelőtt is a bánya gépesítése volt a szenvedélye. A nagyapám egy ideig türelemmel hallgatta a gépekről szóló ábrándokat, aztán leintette: „Éretlenek még a bányászok a gépesítésre, s éretlenek maradnak még évtizedekig!" S apám a lelkét kibeszélhette, nagyapa akkor is a magáét hajtogatta. Azt vallotta, hogy sok-sok évtizednek kell eltelnie ahhoz, hogy a bányákat érdemes legyen gépesíteni. „Ezeket a bányászokat te sohasem fogod gépekkel dogoztatni! Nem úgy van az, hogy csak odaadom a gépet, dolgozz vele! Új bánya és új nemzedék kell ahhoz. A megszokást le nem győzöd!" De az apám nem vette zokon, csak nevetett, és szőtte tovább a terveit. Én nagyapámnak adtam igazat. Nagyon szerettem az öreget, meséivel befonta a lelkem, a bányászat olyan volt számomra, amilyennek nagyapám látta. Egészen addig nagyapa pártján voltam, amíg csak a magam bőrén nem tapasztaltam, mit jelent a csákány, a szívlapát, meg az egésznapi csilletolás...

*

Az „öreg Vass" sokáig szabadkozott. Az istennek sem akart a riportalany szerepére vállalkozni. „Nem vagyok én sztár" — tilta-

kozott. Csak kitartásomnak köszönhető, hogy végül is megunta a szabadkozást, és kötélnek állt. Az irodájában beszélgettünk. Különleges iroda ez. A közepét egészen elfoglalja egy hatalmas tanácskozó asztal. Nem akármilyen asztal az. Valódi bányaácsolat tartja a vastag asztallapot, amibe bányagépek rajzait égették. Ez jelképezi Vass László életét, munkáját, a bányász hagyományokra szilárdan épülő gépesített bányászkodást. Vass László története nem akkor kezdődik, amikor először szállt le a bányába. Sokkal régebben, éppen száz éve, hogy nagyapja a bányász mesterségre adta a fejét . . .

— Salgótarján környékén, Mizserfán éltek őseink — meséli Vass László. — Ott a fél falu lakosságát Vassnak hívják, merthogy a vasból éltek. Mióta világ a világ, kovács mesterség volt a falu fő kenyéradója. Csakhogy egyre több lett a kovács s egyre kevesebb a munka. A nagyapám tizenkétéves korában állt be kovácsinasnak. Néhány év múlva kilátástalanak látta a jövőjét. Otthagyta a kovácsműhelyt. Akkoriban mélyítették Salgótarján környékén a János aknát. 1880-at írtak, amikor nagyapám lóhajtó lett az új aknán. Hat év múlva családot alapított. Sorra jöttek a gyerekek: öt fiú és két lány. Nehéz idők jártak, a fiúk, mihelyt felcseperedtek, dolgozni mentek. Így tett az apám is, Vass Imre, aki tizennégyéves korában szegődött el a bányához. Ajtónyitogató gyerek lett, aztán lóhajtó, csillés. Különös egy gyerek volt, azzal lepte meg a családját, hogy tanulni akar. Nagyapámék ráhagyták. Salgótarjánba járt polgáriba, no, természetesen a bányamunka mellett. A család nem nélkülözhette a keresetét.

— Nagyon szépen írt az apám, fel is figyeltek rá a mérnökségen, odavették figuránsnak. Csakhogy ezt a munkát rosszul fizették, ezért az apám visszakérte magát a föld alá. Ki tudná megmondani, kinek jutott eszébe, hogy apámat bányász szakiskolára küldje? Annyi bizonyos, hogy sovánka ösztöndíjjal ugyan, de egyszercsak Pécsett találta magát. A családjától nem várhatott pénzt, hogy megéljen, hetente háromszor műszakra járt az egyik pécsi bányába.

A legidősebb fiú iskolázottsága az egész családnak új távlatot nyitott. A nagyapa ráébredt, hogy tágasabb a világ, mint ahogy hitte. Felpakolta nyomorgó családját, és a farkaslyuki majd az egercsehi bányába ment dolgozni serdülő fiaival. A Salgótarján környéki bányákba sztrájk tört ki 1906-ban. Vass László nagyapja két fiával együtt részt vett benne. Amikor Vass Imre jeles bizonyítvánnyal, boldogan hazaérkezett a szakiskoláról, feneketlen nyomorban találta a családját, az rt. kilakoltatta őket. Mit tehettek? Összepakolták a kis motyójukat, és Tatabányára indultak. Tatabányára, ahol az ígéret földje látszott virulni, új bányákat nyitottak, és örömmel fogadták a tapasztalt bányászokat.

— Két lakást is kapott Tatabányán a családunk. Az apám vájárnak jelentkezett, de a szakiskolai bizonyítványa jobb utat nyitott számára. Értett a térképezéshez, a méréshez, ezért a mérnökség rábízta a Tokod—Tata közötti távvezeték kitűzését. Akkoriban kezdődött ugyanis a bányák villamosítása ezen a vidéken. Később a hármas aknán aknász lett. Az anyám is bányászcsaládból származott. Több bányász volt a családjában. Egyikük — Polák Nándor — az 1913-as szászvári bányatűznél a bányamentők parancsnokaként életét vesztette. A családunkból többen bányaszerencsétlenségek áldozatai lettek.

Úgy tűnt, Tatabányán végre egyenesbe került a Vass család élete. Az első világháború azonban közbeszólt. Vass Imre a komáromi utászokkal járta meg az első világháborút.

— Az apám ügyes, életrevaló ember volt — mondja Vass László —, még a háborúban szerzett tapasztalatait is a javára fordította. Az utászoknál megtanulta a vasút-, az út-, és a hídépítést, a háborúból hazatérve azonnal talált munkát. A világháború sok ellentétet a felszínre dobott a tatabányai bányászkolónián is. Szinte izzott minden a felszín alatt. Egyre mélyebbre zuhantak a nyomorban. Apám látta, hogy egyes ügyeskedők milyen jól élnek a mások nyomorúságán. Nagyon nem tetszett neki ez az állapot. Szakszervezeti tisztségviselőnek választották. Szaktudása miatt nagy tekintélye volt.

A Tanácsköztársaság alatti tevékenységéért kidobták az állásából Vass Imrét, s akár hajdan az apjának, most neki kellett felpakolnia a családját, és munkát keresni. Megjárták Erdélyt, Szerbiát, aztán hazajöttek Pécs környékére. A mázai bányához ment Vass Imre dolgozni, amely a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. birtokába került a trianoni szerződés után.

Vass Imre bányamester lett a mázai bányában. Éjt nappallá téve dolgozott. Két fia közül az idősebbik igencsak megsínylette, hogy a háborús évek közepén jött a világra. Vézna gyerek volt, alkalmatlan bányamunkára. Az esze azonban fogékony volt, ezért Vass Imre jogra adta a fiát. Talán abban bízott, hogy aki a törvény csűrés-csavarásához ért, a jég hátán is megél. (A jogi diplomát meg is szerezte a fiú, sokáig könyvelősködött, negyvenéves kora után azonban munkaképtelenné vált.)

— Falusi házban laktunk Mázán — élénkül föl Vass László, hangjában öröm cseng, amikor a gyermekkoráról mesél. — Sok tatabányai család jött oda apám keze alá dolgozni. Apa egy bányaüzemet vezetett. Engem gimnáziumba adott tanulni. Mindig nagy becsben tartotta a tudást. Nem éltünk rosszul, de egyszercsak a nagy gazdasági válság kihúzta a talajt a bányászság lába alól. Gazdaságtalansága miatt bezárta az rt. a mázai bányát. Mi szerencsések voltunk, nem maradtunk kenyér nélkül. Apámra bízták a mázai villamostelep építését.

Vass László szerette a mázai bányavidéket, a kis bányászkolóniát. A bezárt bányák mint valami kincseskamrák vonzották. Belevaló bányászivadékokkal birodalmukká tették az elhagyott tárnákat. Egy-egy csillére fölkuporodtak, aztán szélsebesen lehajtottak a lejtős vágaton. Amikor nagyobbacska lett, nyaranként a szászvári bányában dolgozott. Itt ismerkedett meg Bukovszky János főmérnökkel. A kitűnő szakember szívesen foglalkozott az élesebb eszű fiúkkal, matematikára oktatta őket. Meg a világ dolgainak helyes szemléletére. (Jóval később tudták meg róla, hogy marxista volt.) Cseppenként adagolta a srácokba a fennálló renddel szembeni kételyt, s egy új rendben való reményt. Vass László a középiskolában nem volt jó tanuló. De a matematikából és a fizikából jeleskedett. Eszébe sem jutott, hogy egyetemre mehetne. Az apja hajdani szakiskolájában akart tovább tanulni. Dr. Vitális Sándor, apja régi barátja, a soproni bányászati egyetem professzora bíztatta, iratkozzon be az egyetemre. Vass Imre dédelgetett vágya teljesült, amikor 1939-ben a fia egyetemi hallgató lett.

A nyári gyakorlatokat először a szászvári bányában töltötte, de 1941-ben nagy híre kelt a kőolajbányászatnak. Vass László is elszegődött kőolajbányásznak. Olyannyira megtetszett neki a mesterség, hogy félbehagyta tanulmányait, és a lispei olajmezőre ment dolgozni.

— Nagyon jó technikával dolgoztunk, szerettem azt a munkát. A legjobb úton voltam afelé, hogy végleg olajbányász legyek. Az apám persze neheztelt, amiért otthagytam az egyetemet.

Ahogy az első világháború az apja életét forgatta fel, úgy szólt bele Vass László sorsába a második. Bár a vállalata egy ideig felmenttette a szolgálat alól, 1943-ban be kellett vonulnia. Szerencséje volt, megúszta a frontszolgálatot, amerikai hadifogságba került. Még a háború alatt megnősült, 1945 szeptemberében született egyetlen fia, László. A békés évek munkát és tanulást hoztak, megszerezte a bányamérnöki diplomát.

— Még 1949-ben rám bízták a hidasi bánya építését. Aknát mélyítettünk, külszínen építkeztünk. A terület megkutatásától a bánya megnyitásáig ott dolgoztam, mint üzemvezető. Lignitet termeltünk elképesztően nehéz körülmények között. Szinte a bőrömön éreztem az embereim gyötrelmeit. Itt merült fel bennem először a kívánság, hogy gépekkel szabadítsuk fel a bányászokat az embertelen robot alól. Akkoriban már elkészültek az első F-gépek. Vettünk a mi bányánk számára is egyet, de pótalkatrész-hiány miatt hamar a sutba került. Vettünk kaparót, gumiszalagos szállítást alakítottuk ki. De a frontokon még fa nyögött a főte terhe alatt. Annak a jaját hallgathatták a vájárok. Nem hagyott nyugodni a gondolat: gépeket kell tervezni, könnyíteni az emberek sorsán.

Vass Lászlót 1953-ban miniszteri utasítással a Tatabányai Szénbányászati Tröszt oroszlányi bányáihoz vezényelték. Tulaj-

donképpen örült az áthelyezésnek, hiszen igen jó híre volt a tatabányai bányáknak. Az egész ország figyelt a tatabányai széncsaták hőseire. A többi hazai bányához képest itt korszerűbb feltételek között dolgoztak.

— Oroszlány akkor még Tatabányához tartozott. Három mélyműveléses bánya működött. Itt már lépcsős frontfejtést alkalmaztak, és a szállítás is gépesítve volt, amikor idekerültem. Nagyszerű gárda dolgozott (Fekete Sándor, Kreffly Iván, Sashegyi József, Csanádi Miklós, Szebényi Ferenc). Jó közegbe kerültem. Társaimat is egyre újabb megoldásokra ösztökélte a belső kényszer. A műszaki fejlesztés mindennapjaink kísérője, éltetőeleme lett. Először a külszíni szállítás kiépítését bízták rám Oroszlányban, aztán a 16-os akna főmérnöke lettem. Nem tartottuk megfelelőnek a fa-biztosítást, megpróbálkoztunk acéltámmal, de akkor még nem voltak igazán jó acéltámok. Az emberek is idegenkedtek tőle. A fatám sír, jajong, beszél ha veszedelem van, a bányász érti a szavát, de az acél hallgat, aztán csak ott terem a baj. Nagy Lajos kollégám a fejtő, rakodó gépek adaptálásával próbálkozott — sikerrel. Szinte valamennyien — akkori bányamérnökök — azon voltunk, hogy gépesítsük a fronti munkát. Nem lehet azt pontosan számon tartani, ki mit tett. Hol egyikünk, hol másikunk adott jó ötletet, amibe aztán a másik esze is megkapaszkodott, és szőtte tovább a gondolatot. Az F-vágathajtógépeket tíz éven át fejlesztettMtük, mire elnyerte a mai — elismerten jó — formáját, minőségét. Nemrég az egyik csehszlovákiai bányában jártam, és örömmel tapasztaltam, hogy ott is a Mosonyi Ferenc által kifejlesztett gépfejet használják. Az Ausztriában gyártott F6—A vágathajtón is „Mosonyi fej" van.

Vass László emlékezete mélyéről egyre több emlék került elő. A kínlódás rég feledett érzései öntötték el. Hiszen nem volt diadalmenet a műszaki fejlesztés utóbbi két évtizede sem. Évtizedekig lassabban haladt a bányamunka gépesítése a kelleténél. Külföldről is nagyon nehezen lehetett információhoz jutni. Az elszigeteltség hosszú idő után engedett fel — a baráti országok segítsége e tekintetben 1957 után már erőteljesen érződött.

Vass László az Oroszlányi Szénbányák műszaki igazgatóhelyettese sokáig tünődött, gondolatait rendezgette. Kicsit talán el is fáradt a több órán át tartó beszélgetésben. Kortyolt egyet az üdítő italából, aztán folytatta.

— Huszonhárom évvel ezelőtt a tröszt a Szovjetunióba küldött turistaútra. Amikor megjöttem,élménybeszámolót követeltek rajtam a szovjet szénbányászat fejlődéséről. Mondhatom, kínos helyzetbe kerültem, hiszen egy fia bányát sem láttunk. Nem akartam szégyenbe maradni. A Bányászati Kutatóintézetben feltúrtam az egész archívumot. Csak vázlatokat találtam, nem is csoda — az önjáró biztosító berendezések akkor még csak a kifejlesztés stádiumában voltak. A komplex frontfejtési géplánc alkalmazása ugyancsak a kísérleti fázisban tartott. Az előadásom mégis nagy

érdeklődést keltett. A hozzáértők fantáziáját megmozgatta a „csoda", a bányabeli géplánc terve. Sokan kételkedtek abban, hogy nálunk valaha is alkalmazható lesz! Mégis új lökést kapott a műszaki fejlesztő munka. Nyugatról is egyre több információt szereztünk. Folyton új konstrukciókon meg adaptáláson törtük a fejünket. És vívtuk a csatát a fafejűekkel, akik kötötték volna az ebet a karóhoz, pedig karó sem volt, hogy illúziókra költjük a pénzt, pazaroljuk az időnket. Sokan úgy vélekedtek, hogy máris elértük a gépesítettség végső határát ezekben a bányákban. Pedig igazából csak akkor kezdődött minden! A fejtés gépesítése 1960 után bontakozott ki. Itt, Oroszlányban talán könnyebben, mint másutt, mivel már széles homlokú fejtés volt. Érezhetően felgyorsult a gépesítés üteme. A korábbi egyéni munkát a kollektív váltotta fel! Komplex géprendszereket egyedül már nem lehet megalkotni, de adaptálni sem.

A bányászok idegenkedése kezdetben szintén fékezte a fejlesztést. S nemcsak a vájárok, de a bányamesterek is idegenkedtek az újtól. Rossz hangulatot keltettek a frontbrigádokban. Bizonyossá vált, hogy ha nem sikerül a bányászokat megnyerni az új technika hívéül, zátonyra fut minden kezdeményezés. A fejlődést pedig éppen a bányászok érdekében nem volt szabad fékezni. Mi jó van abban, hogy a hagyományos bányászkodással 40—50 éves korukra teljesen elkopnak? És nincs tán elég halottja a bányászatnak? A humánum ott kezdődik, hogy fel kell szabaditani az embereket a teset-lelket őrlő nehéz fizikai munka alól. S ha másként nem megy, hát parancsszóra, vagy furfanggal. Vass László — élve hatalmával — 1967-ben megszüntette a bányamesteri rendszert. Fiatal mérnököket állított a bányák élére, olyanokat, akik lelkes híveivé szegődtek a gépesítésnek,

— Az önjárókkal töredékére csökkentettük a halálos balesetek számát. A termelés meg háromszorosára nőtt egy-egy fejtésen. Igaz, a létszám nem sokat csökkent, de átrétegeződött a munkásság. Amíg korábban kétszer annyi vájár kellett, mint iparos, most fordítva van. S ez nem a számokkal való játék, hiszen az iparosmunka „finomabb", könnyebb mint a durva hagyományos vájármunka. Nehéz időket éltünk át, amíg a frontbrigádokkal megértettük, hogy a gépek értük vannak, nem ellenük. A lelkünket is kibeszéltük, s megfelelő jövedelemviszonyokat teremtettünk, hogy szívesen álljanak át az emberek az újra. Akkor vált könnyebbé a helyzetünk, amikor a XXIII-as aknáról a Nyolcas András vezette frontbrigádot kiküldhettük a Szovjetunióba, s ott saját szemükkel győződhettek meg, mit ér a 2 MKE önjáró. A vállalati vezérkaron belül is kialakult az egyetértés a jövőnket illetően. Egy új generáció vette át a vezetést. Olyan mérnökök, akik szívvel-lélekkel hívei a műszaki fejlesztésnek: Varró Jenő, Varga Albert, Csák Máté, Varga Mihály, Eck Ferenc, Nauberger István, Juhacsek István. Ami 1955-ben illúzió volt, az húsz év alatt valósággá lett. Bányáink frontfejtése és rakodása teljesen gépesítetté vált.

Amíg Oroszlányban a mérnökök versenyt futottak az idővel, megváltozott a bányászat megítélése. A visszafejlesztés keserves évei alatt Oroszlányban mégsem kezdődött bomlás. Itt sorra nyíltak akkor is az aknák. De a régiek szénvagyona aggasztóan fogyott. Új területek kutatásába kezdtek. Márkushegy térségében mintegy 40—50 millió tonna szénre bukkantak. A közgazdászok véleménye szerint csak olyan bányát érdemes nyitni, amely legalább 40 millió tonnányi szénvagyonnal bír, teljesen gépesített, olyannyira, hogy termelékenysége a mainak többszöröse. A leckét föladták. Ezzel a nagy feladattal találta szemben magát Vass László. Munkatársaival tanulmánytervben körvonalazták a megoldás mikéntjét. Lázas munka kezdődött. Megismerkedtek a bányászatban világszínvonalon termelő országok technikájával, s a fejlesztés irányaival. Bíztak abban, hogy mire az új bánya termelni fog, a megálmodott technika elérhető lesz. Az egyre fejlettebb önjárók, a vágathajtógépek, a gumihevederes és függősínes szállítás, a távvezérlés, mind-mind egy kis biztatás volt, hogy érdemes a márkushegyi bányát megtervezni, megépíteni.

— Több beruházási javaslat készült, akkor még nem tudtuk bizonyítani elképzeléseink realitását. De minden új, nagyteljesítményű gép megjelenésével erősödött terveink hitele. Megszállottaivá váltunk a tervnek: korszerű, világszínvonalon termelő bányát építeni. De minden bizonytalan volt. Csak az olajválság után született meg a döntés: felépíthetjük az új bányát!

— Ettől a naptól fogva nincs megállásuk azoknak, akik részt kaptak a bánya tervezéséből, építéséből. A 3,4 milliárd forintos ráfordítással épülő bányának rekordgyorsasággal kell felépülnie. A hagyományos módszerekkel erről szó sem lehet! De nem is azzal építik. Az 1600 méter hosszú lejtős akna építésére az Oroszlányi Szénbányák vállalkozott.

— Dr. Kapolyi László NIM-miniszterhelyettes és dr. Asszonyi Csaba tröszti főosztályvezető segítségére volt szükség ahhoz, hogy a feltárási technológiát meghatározzuk. Olyan bányát kell építenünk, amely még az ezredfordulón is termel. Kiderült, hogy a vágathajtással egyidőben a végleges biztosítást is ki kell alakítani. A Szovjetunióból vásárolt nagyteljesítményű vágathajtógéphez kiszolgáló géprendszerre volt szükség. Erre a célra egy robotcsaládot terveztünk. Varga Alberttal, Németh Ferenccel, Réti Ferenccel és a fiammal adaptáltuk a buzogányfejes vágathajtógépet, hiszen azt eddig nem dolgoztatták lejtőben.

Míg Vass László a márkushegyi építkezés előtörténetét magyarázta, eszembe jutott a legutóbbi látogatásom az épülő márkushegyi lejtős aknában. I. A. Poluektov szovjet bányaépítési miniszterhelyettes jött látogatóba az oroszlányiakhoz. Vass László kíséretében indult I. A. Poluektov a lejtős aknába. Bányászlámpáik fénye az acélrács fogságába vetett vágatfalra vetődött. A szovjet vendég a Pk—9 r „viselkedéséről" faggatta a mű-

szaki igazgatóhelyettest. Öröm fénylett az arcán, amikor a nagyszerű teljesítményekről hallott. Hogyne örült volna, amikor a Szovjetunióban csak szintben használták eddig ezt a gépet, s lám, most kiderült, hogy lejtőben is nagyszerűen működik. Szemügyre vette a kiszolgáló robotokat, a vájvégen csillogó lézersugarat, a dorogi lőttbetonos brigád munkáját. A miniszterhelyettes elismeréssel szólt a látottakról. „A nagyszerű gépek igen jó kezekben vannak Oroszlányban, s ez így kell legyen, mert a gép az ember nélkül lélektelen!" Sokáig faggatta még a technológiáról a műszakiakat, és a vágathajtó brigád tagjait. Poluektov nagyra értékelte a látottakat, mert maga is végigjárta a bányászat lépcsőfokait, jól tudta, mit jelent mindez az oroszlányi bányászok számára.

— Amíg a tervek készültek, a fiam játszotta „az ördög ügyvédje" szerepét! — zökkentett vissza a jelenbe Vass László. — Minden tervünket ízekre szedett, ócsárolt, rámutatott a hibákra. Nekünk meg kellett védeni az álláspontunkat. Nem mindig sikerült, sok gyenge pontot felfedezett. Ilyenkor addig nem volt nyugtunk, amíg tökéletes megoldást nem találtunk...

A „kis Vass", vagyis ifjú Vass László nem véletlenül vállalta az ördög ügyvédje szerepét a tervteljesítés idején. Arra készült, hogy részt kér a terv valóraváltásában, az új bánya építésében. Kapott is feladatot, nem is kicsit, a bányaépítési üzem főmérnöke lett.

— Beszélgetésünk elején azt mondtam, hogy nagyapámnak adtam igazat, amikor apámmal a gépesítésről vitatkozott — kapcsolódott a beszélgetésbe ifjú Vass László. — Akkor még gyerek voltam. Amikor azonban 1966-ban Tatabányán, a Vadorzón csillézni kezdtem, rájöttem, hogy apámnak van igaza. A bányászokat ki kell váltani a nehéz testi munka alól. S ez a kívánság egyre erősebb lett bennem, ahogy magam is végigjártam a mesterség lépcsőfokait. Láttam az emberek gyötrelmes vívódását a föld alatt. Én nem nyugtattam a lelkiismeretemet azzal, hogy megszokták. Nem lehet megszokni a kínlódást! Egyre jobban ösztökélt a cél: könnyebbé tenni a bányászmunkát. Azt hiszem, ez volt az egyik oka annak, hogy az apám nyomdokain műszaki fejlesztő lettem. Amikor 1971-ben az oroszlányi XXII-es aknára kerültem, a legjobb helyre csöppentem. Olyan mérnökök és technikusok, szakmunkások közé, akik maguk sem sajnálták a fáradtságot, sőt a szabad idejüket sem, egy-egy új megoldás kidolgozására. Megszállott társaság volt. Egyszer felvetődött köztünk, hogy vajon nem jobb-e valami kellemes, felelősségmentes beosztásban eldolgozgatni a nyugdíjig? Mindnyájan nemet mondtunk.

A bányaépítési üzem embereinek kiválasztása kettős volt: kiválasztották az ügyes, kitartó munkásokat és műszakiakat, és azoknak is szabad választást adtak abban, hogy vállalják-e a több éven át tartó feszített ütemű munkát. Mindenki tudta: járatlan

útra indulnak. Talán ezért van az, hogy aki Márkushegyre jött dolgozni, nem számolja a munkára fordított időt. S akkor sem számolták, amikor még csak készültek a feladatra, és a szakkönyveket falták, órákon át vitatkoztak egy-egy tervrészleten. Itt nincs én, te, ő — Márkushegyen csak Mi van. Mindenki hozzáteszi a másokéhoz a maga tudását.

— Volt, aki azt tanácsolta nekem, amikor ezt a beosztást megkaptam: „Add ki a munkát és másnap kérd számon! Ne szakadj bele a munkába!" — mondja ifjú Vass. — A tanács ellenkezőjét fogadtam meg. Mindennap bejárom a bányát, együtt találjuk ki az emberekkel, mit hogyan kell megcsinálni. A főmérnöknek olyan a napi bányajárás, mint a zongoraművésznek a gyakorlás. Ha egy napot kihagy, falsot üt. Nem volna tisztességes, ha az embereimre hagynám a munka nehezét. Összetartó gárda dolgozik Márkushegyen. Lépésről lépésre együtt tanultuk a bányaépítést. Mindnyájan érezzük, hogy nap mint nap megméretünk. Önállóságunk, felelősségünk nem nyomaszt, inkább felemel bennünket. Az építők zöme fiatal, tele ambícióval. Fantáziát látunk a bányászatban. A fiam még csak hatéves, de ő is bányász lesz! Én is kis srác koromban döntöttem e szakma mellett. S az akkori játszópajtásaim is mind itt dolgoznak a vállalatnál. Márkushegy nagyszerű bánya lesz, a természet és a vájár között géprendszer áll majd. De ez a géprendszer lélektelen volna képzett, tanult szakmunkások, műszakiak nélkül. Mi már most megköveteljük mindenkitől, hogy a rohamosan fejlődő tudománnyal, technikával lépést tartson. A munka minőségén tetten érhető, aki elmarad ismeretei bővítésével. De ilyen köztünk nemigen akad. Márkushegyre örömmel jönnek dolgozni az emberek. Elégedetté, büszkévé tesz minket a gyors előrehaladás. Rajtunk múlik, hogy új bányánk mielőbb szenet adjon, méghozzá úgy, hogy a munkát gép végezze és az értelem.

KRAJCSIROVITS HENRIK: Önjáró biztosító

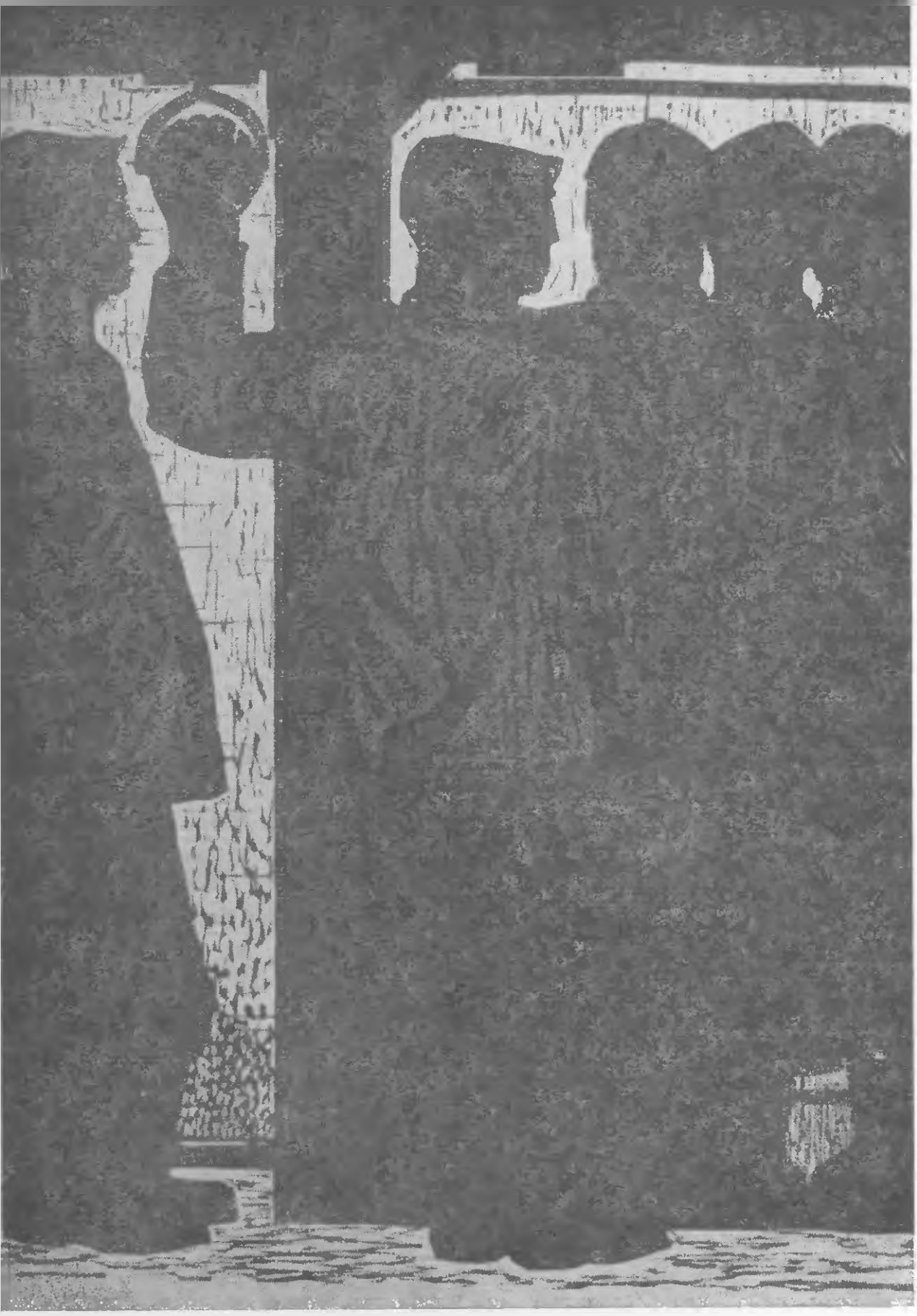

KRAJCSIROVITS HENRIK: A kasban

Új módon bányászkodni

A több mint tizenháromezer embert foglalkoztató Tatabányai Szénbányák üzemeit rendkívüli nehézségek elé állították a bányászkodás megváltozott geológiai körülményei, valamint a bányászat visszafejlesztésének évei. A tatai szénmedence kiváló minőségű barnaszenét több, mint nyolcvan év óta hozzák már a felszínre. Kimondani is sok: 160 millió tonna szén került innen az erőművek örökké éhes gyomrába, otthonok tízezreibe... A hatvanas évektől azonban rohamosan csökkent a szénvagyon. Új szénmedencék bekapcsolására lett volna szükség, csakhogy „fent" úgy döntöttek, hogy „lent" nem fejleszthetnek... Voltak, akik úgy vélekedtek akkoriban, hogy a bányászat visszafejlesztése milliárdokat takarít meg a népgazdaság számára. Nem így történt. De a múlt árnyait idézni igazán nem volna hasznos.

Tatabányán azonban mégsem a sültgalambra várakoztak ezekben az esztendőkben. A maradék szénvagyon legnagyobb része a kedvezőtlen adottságú peremen és a pillérekben nyugszik. A természet ugyancsak megsanyargatja a bányászokat, akik utolsó kincseitől is megfosztani igyekeznek. A küzdelem váltakozó sikerrel folyik. Hol az ember nyer csatát, hol a természet...

A megyeszékhelyen a bányászat jelene s jövője forgott kockán, volt a tét. Az a bizonyos ló, ami a vesztésre álló csatából a királyt, azaz a bányavállalatot kimentette — a szénen kívüli termelés lett. Tíz évvel ezelőtt a kieső széntermelés eredménycsökkentő hatásának korlátozására új termelési szerkezetet alakítottak ki. No, meg azért is, hogy megtarthassák a jól képzett szakembereiket. Érezték: hitük a bányászat jövőjében nem illúzió. Bíztak abban, hogy a szén fekete évei nem tarthatnak sokáig. Bányászdinasztiák százai őrizték a reményt: Tatabányának élnie kell, s szénből kell megélnie! Nincs olyan mesterségét szerető bányász, akivel elhitethették volna: a szén már a múlté.

Új profilokat honosítottak meg a vállalatnál. A legjelentősebb a komplett víz- és szennyvíztisztító berendezések tervezése, gyártása, szerelése — fővállalkozásban. Nagyszerű kezdeményezésnek bizonyult, ma már ebből ered a vállalat termelésének mintegy negyven százaléka.

Dr. Fónyad Péter főelőadóval a vállalati szintű „gondolkodás" — a szervezés — jelentősebb állomásairól beszélgettünk. Mert minek is lehetne nevezni a munka- és üzemszervezés fejlesztését, ha nem gondolkodásnak? Hiszen a spontán kezdeményezések, a tűzoltás jellegű irányító munka alkonyát, s az értelmen nyugvó vállalati lét hajnalát jelentette az az időszak, amikor megbízták a hivatásosan szervezéssel foglalkozók csoportjait, hogy tekintet nélkül címre, rangra, beosztásra, névre — vizsgálják meg, hogyan lehetne ésszerűbben dolgozni.

A harminchárom éves, fiatal főelőadó a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen tanult, s védte meg doktori disszertációját. Ez utóbbi témája: a tervezés és prognóziskészítés volt. Nem véletlen tehát, hogy a törekvő, a szervezési kérdések iránt élénken érdeklődő közgazdászt hivatásos szervezőként foglalkoztatják.

Kezdetben úgy tűnt neki és társainak, hogy fejjel megy a falnak, aki a megcsontosodott szervezeti rendet, a sablonokba merevült irányítást ki akarja rántani a kényelem, a megszokás ingoványából. És egyébként is, elég ehhez egy maroknyi fiatal?

— Azzal is számolnunk kell, hogy végső soron a döntés nem rajtunk fordul meg, s hogy évekig elismerés nélkül kell dolgoznunk — mondja Fónyad Péter. — Akit csak a gyors siker érdekel, az jobb. ha soha nem megy szervezőnek. Sziszifuszi munka a miénk, majdnem olyan, mintha szitában hordaná az ember a vizet...

A szervezők azonban úgy tettek, mint a mesebeli parasztfiú. Tán emlékeznek, a furfangos legény szilárd halmazállapotban — jégként — tette a szeszélyes királylány elé a szita vizet. Nos, ilyesfajta furfangból Tatabányán sincs hiány az utóbbi években...

A nagyszelvényű gépi vágathajtást lassúnak találták. Az F6—H, valamint a DEMAG—TATABÁNYA típusú elővájó rakodógépek működését, átszerelését hálódiagramon tervezték meg. Eredményesen. Ez azonban csupán részeredmény volt, egy láncszem a sok közül. A vállalat egészét érintő átszervezés 1974-ben következett be. A vállalat 72 szervezeti egysége 57-re csökkent. Az új rend hasznaként növekedett a döntés, az irányítás gyorsasága, alapossága. Jócskán akadt számokban is kifejezhető gazdasági haszon. Bár roppant nehéz forintban kifejezni mennyi haszon származik a szervezésből, mennyi a műszaki fejlesztésből stb.

— Nem szimpatikus feladat ilyen alapvető átszervezés előkészítésében részt vállalni, — mondta Fónyad Péter.— Nem figurákkal játszunk. Minden lépés emberek tucatjait, százait, ezreit é-

rinti. Csak felelősséggel szabad ilyen operatív módon beavatkozni. A döntések mikéntje nem függhet csak a gazdaságosságtól. Szocialista társadalomban élünk, ezért nem hagyhattuk és nem hagyhatjuk figyelmen kívül az érző, hús-vér embereket, az egyének és csoportok érdekeit. Ellenkezőleg, az érdekek szintetizálására törekszünk. Oly módon, hogy a nagy közösség érdekébe integrálódjon az egyéné. Meg kell őriznünk az emberek jó közérzetét, munkakedvét. Ugyanakkor vállalni kellett a jó célért bizonyos mértékű nemtetszést is. Nehéz dolog az ilyen operáció, de nem tehettünk mást. Képtelenség ősöreg szervezeti renddel új módon dolgozni, alkalmazkodni a változó gazdasági körülményekhez.

A türelem — úgy tűnik — erénye Fónyad Péternek és társainak. Bár bennük is munkál az egészséges emberi hiúság — megmutatni az oroszlánkörmöket, elismerést aratni —, de tudják, évek kellenek ahhoz, hogy a tanulmányaikban megfogalmazott új módszer életlehetőséget kapjon, s talán ennél is hosszabb időre van szükség, hogy az elmélet bizonyítsa életrevalóságát... Némi aszketizmusra is szüksége van ma még a szervezőknek Tatabányán.

— Az is bolond tehát, aki ma hazánkban szervezőnek megy? — Provokáltuk a szervezőket — a helyzetükhöz igazítva a költő, Csokonai megállapítását.

— Dehogy! — tiltakozott Fónyad Péter. — Némi kárpótlásunk azért akad a sok lemondásért. — Nagyon is élvezetes szakmai feladat a vállalat jelenét átformálni, s a jövőjét megtervezni. Szándékosan nem azt mondtam, hogy megálmodni. Mert mi nem akarunk álmodni, illúziókat kergetni. Nagyon is röghöz kötött terveink vannak. Az új barnaszénprogram gyökeresen új vállalati stratégiát tételez fel. Ez a stratégia elkészült: a nagyegyházi és a mányi bányák megépítését tettük az egyik fő célunkká. A mintegy húszmilliárdos költséggel épülő bányák felépítése mellett biztosítanunk kell a termelő bányák zavartalan működését. Mindkét kezünk tele van munkával!

Utaltam már rá, hogy mennyi kín, veríték kell ahhoz, hogy a tatabányaiak ezt a visszavonuló bányászkodást, a pillérek lefejtését becsülettel végigcsinálják. Az egyre romló geológiai viszonyok között kell alkalmazni az új technikát, a komplexen gépesített termelési rendszereket, jövesztő-rakodógépeket stb. Meg kell őrizni a törzsgárdát, a derékhadat, hogy az új bányák számára átmenthessék a bányászhagyományokat őrző csapatokat.

— Tíz-tizenöt évre előre kell látnunk — vélekedett Fónyad Péter. — Az új bányák valamennyi működési feltételét részletesen kimunkáljuk. Az új technikával, technológiával működtetendő nagyegyházi és mányi bányákban több szakmához értő munkás- és irányítógárdára lesz szükség. Erre már most kell készülnünk. Azt a luxust hosszabb távon nem engedhetjük meg magunknak, hogy csupán egyetlen szakmához értő embereink legyenek. Egyre

inkább nélkülözhetetlenné válik, hogy a vájár egyben iparos is legyen, a mérnök rendelkezzék közgazdasági ismeretekkel és fordítva... Csak akkor leszünk képesek a mainál négyszeresen nagyobb termelékenységet produkálni, ha univerzálisak leszünk valamennyien.

A szervezők helyesen látják, hogy az új vállalati stratégiához nem igazodhat spontán módon a vállalat belső szervezete. Túl sok és túl nagy ellentmondást kellene átvészelni. Viszont kiiktatható egy sor felesleges mozzanat, funkció, átfejleszthető mássá, az új technikát szolgálóvá. Erről az osztály egy másik szakemberével, Mohi Előddel beszélgetünk.

— Most az a feladatunk, hogy a stratégiai célokat a taktikai célok aprópénzére váltsuk át — magyarázza. — Ésszerűbb irányítási szervezetre lesz szükség az új bányákban. Évekkel ezelőtt egy sor operatív funkciót centralizált a vállalat. Ezek visszajuttatása a majdani bányaüzemekhez — elengedhetetlen.

Mohi Előd 39 éves. Nem repes a boldogságtól amiatt, hogy a szervezők közé került. Úgy érzi, hogy bányászati pályafutása még nem ért a zenitre. Világéletében a gyakorlati, a termelőmunkával közvetlenül érintkező feladatok vonzották, s valamilyen ismeretlen oknál fogva mindig messzebb került a széntől, mint azt szerette volna. Azt mondja magáról, hogy peches ember...

Bányászdinasztiában született. Nagyapja ércbányász volt. Az apja — dr. Mohi Rezső — is ércbányász volt kezdetben, de jobban vonzotta a szénbányászat. Vájárkodás után Selmecen szerzett bányamérnöki diplomát. Régen, — még 1920-ban — települt Mohi Rezső családjával Tatabányára. Akkor még a felszínhez közel fejtették a szenet. Mohi Rezső úgy vélte, hogy a mélyebb rétegekben gazdagabb szénmezők rejlenek. Sejtése beigazolódott. A XV-ös bánya lejtősaknájának kihajtását is ő vezette. A második világháború alatt — mint ismeretes — kétszer cserélt gazdát Tatabánya. Hol a németek, hol a szovjet csapatok foglalták el. Mohi Rezső volt a vállalat igazgatója. Az államosításkor a munkások is igazgatónak választották. Két évvel később — 1948-ban, — amikor az aknamélyítő vállalatot is államosították, az akkor már hatvanéves Mohi Rezsőt nevezték ki az aknamélyítőkhöz vezérigazgatónak.

Két fia közül egyik jogász lett, de az idősebbiket, Előd öt a bánya vonzotta. Ragaszkodott az elképzeléséhez, hogy bányamérnök lesz. Az aknászképző befejezése után Oroszlányba ment a XVI-os aknára. Jó néhány beosztást végigpróbált. Az egyik sichten ugratni akarták a társai — akkor éppen csillés volt Előd. — Mondták, hogy Tatabányán ismertek egy Mohi nevű igazgatót. „Nem rokonod, öcsi?"

— Az apám! — felelte egykedvűen Mohi Előd, s jókedvűen felnevet, eszébe jut, hogy társai mekkorát nevettek rajta: „Akkor nem itt volnál, pajtás!"

Jó érzéssel emlékszik vissza a XVI-os aknára, mert bármilyen feladatot osztottak rá, kitűnően megbirkózott vele. Érezte, hogy képes önerejéből boldogulni... Kicsit fájt a szíve, amikor 1960-ban Miskolcra indult Oroszlányból a Nehézipari Egyetemre.

— Eleinte nagy vagány voltam — meséli Előd. — Félvállról vettem a tanulást. Az édesapám már el is parentálta a bányamérnöki pályafutásomat. Talán éppen ez ösztökélt arra, hogy összeszedjem magam.

Jeles diplomával a zsebében érkezett meg „haza", Tatabányára. Kilencéves volt, amikor az apját vezérigazgatóként Budapestre helyezték, s a család is Budapestre költözött. Mégis Tatabánya maradt a szülőföld, a „haza", ahová mindig visszavágyott.

— Úgy gondoltam, hogy Tatabányán találok nekem való munkát, feladatot — magyarázza. — De évekig nem a kedvemre való beosztásokban dolgoztam. A bánya érdekelt. Ha csak tehettem, a föld alatti munkahelyeket jártam. Ezért születhetett meg a 3,5 millió forint vállalati hasznot hozó újításom is. De a beosztásom inkább adminisztratív jellegű volt. Két évvel ezelőtt kerültem ide, a munka- és üzemszervezési osztályra. Megint türelemre van szükség ahhoz, hogy a munkám eredményét láthassam. Pedig minden embernek szüksége van arra, hogy lássa munkája eredményét. Nekünk erre várnunk kell. Nehéz elviselni, hogy évek múltán mérhetjük le, hogyan dolgoztunk. Kisebb, mérhető sikereink vannak, ilyen volt a vágathajtógép átszerelési hálótervének elkészítése. Az élet felad néha „röpdolgozatot", azt megoldjuk, és látjuk is az eredményét, hasznát.

Az igazán nagy leckéje Mohi Előd csoportjának is a nagyegyházi és a mányi bánya szervezeti, szervezési rendszerének elkészítése.

— Kacifántosnak tűnő elképzeléseink vannak — nevet Előd —. A BÁTI tervei szolgálnak alapul. A kiindulópont a komplex géprendszerrel való termelés. Ehhez azonban nem illik a jelenlegi szervezeti felépítés. A hatékonyságot csökkentené, mert merev és nem elég ésszerű. A több évtized alatt spontán módon alakult szervezetet félre kell tenni, s helyébe a korszerű technológiát hathatósan szolgálni képes rendre van szükség. Rengeteget tanultunk, készültünk a leckére. Annyi bizonyos, hogy sokoldalú, magasan kvalifikált vezetőkre és beosztottakra van szükség. Le kell szoknunk például az alátervezésről. A jelenlegi szabályzók és ösztönzők mellett az az üzem jár jobban, amelyik a legjobban tud sírni, amelyik a legkisebb tervszámot képes elfogadtatni. Hiszen akkor könnyen túlteljesítheti a tervét, és fölveheti az érte járó jutalmat. Aki viszont becsületesen bevallja a kapacitását, az örülhet, ha nem jön közbe semmi, és a tervét teljesítheti. De a 20 milliárdba kerülő bányáknál ezt a játékot nem szabad megengedni. Ott a számítógépek segítségével mindenkor pontosan ismerni kell az optimális gazdasági eredménnyel kitermelhető szénmennyiséget. A mainál lényegesen jobb termelés-

előkészítésre törekszünk majd. A „meglepetéseket" műszerek segítségével elkerüljük. Nem szabad, hogy meglepetésként bukkanjunk vetőre, vízre. Az előrelátás fontos termelési feltétel lesz.

Mohi Előd nem tett le arról az elképzeléséről, hogy termelő bányában dolgozzék, szénközelben. Addig azonban még néhány csatát meg kell vívnia. Nem csak neki. Mindazoknak, akik a korszerű bányához ésszerű irányítást, sokoldalúan képzett szakembereket, magasan kvalifikált vezetőket képzelnek el. Birkózni kell a maradiak szemléletével.

A szervezők az egyetemen nem tanulhatták meg, hogyan oldják meg feladataikat. Gyermekcipőben jár tán még ma is a szervezés oktatása. De a szakirodalom, a nemzetközi tapasztalatok hasznosítása kellő alapot adhat a lecke megoldásához.

KRAJCSIROVITS HENRIK: Bányászportrék

Az új sztár: az F8

Néhány évvel ezelőtt — amikor a szénbányászat sötét esztendei bekövetkeztek — az Országos Bányagépgyártó Vállalat is elindult lefelé a lejtőn. Néhány gyárától megfosztották a vállalatot, s a meglévőket is gond volt munkával ellátni. A bányászat megújulását követően az OBV is megkezdhette a felkapaszkodást. De akárcsak a szénbányászat, a bányagépgyártás is időnként oxigénhiánnyal küszködik a kapaszkodás közben. Néha szinte megfeszülnek az erőlködéstől. S mégis a korábbi neuralgia szűnőben van. Az újjászületés tágas perspektívát rajzolt elébük. Tágasat, de nem problémamenteset.

Ahhoz, hogy a mai küszködés okait megértsük, elengedhetetlen szólni arról az időszakról, amit fentebb már felvázoltunk. A hetvenes évek elején a szénbányászat fejlődése megtorpant. A kitermelés gyors visszafogása próbára tette a kiszolgáló Országos Bányagépgyártó Vállalat kollektíváját is. Emlegetik, hogy egyetlen év alatt mintegy százmillió forint értékű megrendelést vettek vissza tőlük.

— Kemény csapásnak bizonyult a hirtelen beálló megrendeléscsökkenés — emlékezik Majorosi József vezérigazgató. — Elég kellemetlen volt akkoriban a vezérigazgatói székben ülni. Ha előre felkészülhettünk volna erre a zord leckére, talán sokkal kevesebb idegeskedéssel és erőfeszítéssel oldhattuk volna meg. Az is nehezítette a helyzetünket, hogy a hetvenes évek elejére a páncélkaparónk versenyképtelenné vált a lengyelek hasonló termékével szemben. Képtelenek voltunk az akkori — évi 30—40 — darabból álló páncélkaparó szériánkat olyan gazdaságossá tenni, mint a lengyelek a maguk nagy sorozatban gyártott páncélkaparóit.

Természetes, hogy ez a két esemény — a megrendelések csökkenése és a páncélkaparó gyártásának kényszerű megszüntetése — sakkhelyzetbe hozta az OBV-t. Ebből csak úgy kerülhettek ki viszonylag ép bőrrel, hogy bármilyen munkát elvállal-

tak, amit csak a gépeiken legyárthattak. A bányagépgyártási profiltól messze eső gépek, berendezések gyártásához fogtak. Dicséretükre legyen mondva: a vállalat jó képességű törzsgárdája csakhamar beletanult az új feladatokba.

A dolog azonban korántsem volt ilyen egyszerű, hiszen a profilváltástól megbillent a vállalat belső egyensúlya. A kis sorozatú és az egyedi gyártás arányának megváltozása az utóbbi javára időnként kínos helyzeteket teremtett. Ebben a helyzetben olyan termékeket kellett találniuk, amelyeket sorozatban gyárthatnak. Találtak is megrendelőket. Keverő hajtóműveket, pernyeszállító berendezéseket és úszó kavicsosztályozókat kezdtek gyártani, az utóbbi két terméküket gazdaságosan értékesíthetik külföldön is.

Oly remekül sikeredett a rugalmas profilváltás, hogy csakhamar termékeik ötven százaléka már nem a szénbányászatot szolgálta. Ami azonban abban a helyzetben öröm volt, ürömmé vált a szénbányászat megújulásának időszakában. Hiszen ismét profiltisztításra kellett elszánnia magát az OBV-nek. Csakhogy ez korántsem egyszerű feladat. Új vevőik igencsak ragaszkodnak hozzájuk a mai kapacitásinséges időkben Egyes vállalatok minden követ megmozgatnak, hogy az OBV továbbra is a szállítójuk maradjon.

De bárhogy is osztanak, szoroznak, jelenlegi kapacitásukkal képtelenek nagymértékben növelni a bányagépgyártást, s ugyanakkor megtartani a nem bányászati célú termékek teljes skáláját. Még azokat is nehéz megtartaniuk, amelyektől nem akarnak megválni, mivel devizát szerezhetnek vele, növelhetik a vállalati eredményt. S ezt nem is lehet rossz néven venni egy eredményes gazdálkodásra kötelezett vállalattól. Vagy mégis? A gazdasági elemzés segítségével megint megkezdődött tehát a profilszűkítés, illetve a műszaki fejlesztés erőteljesebbé tételével a szénbányászat minden eddiginél magasabb szinten való kiszolgálása. A rendelkezésre álló kapacitás azonban még akkor is elégtelen a szénbányászat szükségleteinek kielégítéséhez, ha a bányagépgyártási profilba nem tartozó gépek és berendezések többségétől megszabadulnak. A hosszútávú fejlesztési programjukban a kapacitás növelésére törekednek.

— Nagy termelékenységű gépekre van szükségünk — vélekedik Majorosi József — mivel új munkavállalókra nemigen számíthatunk. Csakhogy a korszerű szerszámgépek sok pénzbe kerülnek, nekünk pedig nincs elegendő pénzünk a termelés megfelelő mértékű bővítéséhez. A NIM-mel tárgyalásokat folytatunk a kapacitás bővítéséről, a VI. ötéves terv időszakának fejlesztési lehetőségeiről. Úgy gondoljuk, hogy az OBV fejlesztése nemcsak a vállalat belügye. Külföldön is reneszánszát éli a szénbányászat, arra tehát nem számíthatunk, hogy helyettünk a KGST országok ellátják szénbányászatunkat korszerű technikai berendezésekkel.

Az OBV — annak ellenére, hogy egyedül nem tehető felelőssé a szénbányászat géppel való ellátásáért — máris sokat tett azért, hogy termelékeny gépeket adhasson a szénbányáknak.

— Mintegy negyed százada foglalkozunk műszaki fejlesztéssel — magyarázta Bertalan Rudolf műszaki fejlesztési főmérnök. — Van néhány kiemelten kezelt gép és berendezés, amelyek fejlesztése az egyik kulcsfeladatunk. Ezek közül a legismertebbek a jövesztő-rakodógépek és a bányabeli gumihevederes szállítószalagok, fúróberendezések, emelő, rabló vitlák és különböző villamos gyártmányok, például fronthangosítók.

— Az F6—HK fejtő-rakodógép egyik legismertebb és legkeresettebb termékünk — kapcsolódik a beszélgetésbe Sztraka Lajos tervezési osztályvezető. — Szinte valamennyi hazai szénbányánkban használatosak az F6-osok. De számottevő exportunk is van, szállítottunk már Romániának, Csehszlovákiának, Kínának, Vietnamnak. És sorolhatnánk tovább. Az F6 licencét eladtuk Ausztriának, abból fejlesztették ki az F6—A nevű osztrák változatot.

— Nem lehet megállás a műszaki fejlesztésben — vette vissza a szót Bertalan Rudolf. — Egyre nagyobb teljesítményű gépekre van szükség. Ez érthető, mivel a szénbányászatnak kevesebb munkással a korábbinál nagyobb feladatot kell megoldania, másrészt a gépesítés miatt növekedett a vágatszelvény mérete. Az F6—HK-val nem lehet a jelenleginél nagyobb szelvényeket kihajtani. Az F-család új tagja volt az F7-es fejtő-rakodógép. Ebből csak egyetlen darab készült, s azt a Borsodi Szénbányáknál próbáltuk ki. Jól vizsgázott a gép, mégis továbbfejlesztett változatra lett szükség.

Bertalan Rudolf és Sztraka Lajos hévvel beszéltek a műszaki fejlesztési munkáról, mint az egyik legigényesebb szakmai feladatról. Ábrákat mutattak, s elém tették a legújabb sztár, az F8-as színes fényképét. Velem együtt gyönyörködtek a gépben, s dicsérték erényeit. Éreztem, nem csak tudásuk legjavát, de szívüket is beleépítették az új gép tervezésébe-kivitelezésébe az alkotók. Örömmel mesélték, hogy az idei tavaszi BNV-n milyen sok látogatója, nézője volt az F8-as fejtő-rakodógépnek.

De mennyivel tud többet a korábbi F-gépeknél az új sztár? Valóban megérdemli a dicséretet?

— Az F8-as vágathajtó kombájnban testet öltött mindaz a tapasztalat, amit munkatársaink és a szénbányászok 25 év alatt szereztek — magyarázta a vezérigazgato. — A mélybányászati vágatok, tárók kihajtásán kívül alkalmas az építőiparban alagutak nyitására. De munkára foghatja az érc- és ásványbányászat is. A korábbi típusoknál ötven százalékkal keményebb kőzetek jövesztésére is alkalmas. A gépre fúrószerkezetet szereltünk, s így nemcsak jövesztő, hanem fúró-robbantó jellegű vágathajtásra is alkalmazható.

— Gondoltunk a géptelepítők munkájának megkönnyítésére is — hangsúlyozta Sztraka Lajos. — Egyszerűen szétszerelhető és szállítható elemekből tevődik össze a gép, a szétszerelés és az összeépítés gyorsan lebonyolítható. A berendezés a ± 15 fok dőlésű vágatok kihajtásánál is üzemeltethető. A gép nagy előnye a viszonylag kis súly is, továbbá az egyszerű kezelhetőség. A porképződést vízpermetezéssel csökkenti. A lánctalp a korábbiakhoz képest erőteljesebb. A gépbe épített összteljesítmény duplája az F6-osénak!

— Nagyszerűen lehet manőverezni ezzel az új masinával — emelte ki Bertalan Rudolf. — A négy kitámasztó alkalmas a gép stabilizálására és a különböző géptagok megemelésére. A vezénylés elektromos botkormánnyal végezhető és az F8—TH-k beemelésére is alkalmazható. Hazai elemekből gyárthatjuk, kivéve a hidraulikát. 1979-ben már öt darab F8-ast akarunk gyártani, s hozzá megfelelő mennyiségben pótalkatrészt.

Az OBV műszaki gárdája az új gép próbaüzemelésére készül, amire Oroszlányban kerül sor.

— Az F-család legifjabb, de legderekabb tagját a függőleges aknán is leszállíthatják a bányákba — mondta Bertalan Rudolf — és 48 óra alatt összeszerelhetik. Komoly előny ez a szénbányák számára.

Ahhoz, hogy az F8-as elkészülhessen, a tervezőknek hat hónapra volt szükségük. A kivitelezéshez mintegy 25 ezer (!) munkaműveletet kell elvégezni. Úgy számítják, hogy 25-30 darab F8-as fejtő-rakodógépet gyártanak, s mire a gép erkölcsileg elavulna, készen lesznek az újabb változat, az F9 tervezésével, valamint az első példány legyártásával. Mert már ezen az új terméken dolgozik a tervező kollektíva. Az F8 üzemelése közben szerzett tapasztalatokat hasznosítják majd az új termék tervezésénél.

A szénbányászat vajúdik, most szüli négy új bányáját. Ezekben az új bányákban a legkorszerűbb technikára és technológiára lesz szükség, hogy a jelenleginél könnyebben és többszörös termelékenységgel hozhassák a felszínre a szenet. Nincs, nem lehet más útja a szénbányászat fejlesztésének, mint az automatizáció, egyre magasabb fokán álló gépek és berendezések alkalmazása.

Évek kellenek, mire egy-egy új gép, berendezés elkészül, amíg az elképzelés testet ölt. Az OBV szakemberei már öt, tíz évre előre gondolnak, amikor tervezéshez látnak. Olyan gépeket akarnak konstruálni és gyártani, amelyek nem csupán a hazai bányákban, de a nemzetközi piacon is versenyképesek.

Az F8-as — akárcsak idősebb testvérei — állja a versenyt, nem marad le a legfejlettebb országok hasonló gépei mögött. Garancsy Zoltán gépészeti és Nádasi Antal villamossági főtervezők irányításával nagyszerű konstrukció született.

Az eocénprogram sikere az OBV kollektívájában is múlik, méghozzá nem kis mértékben. A vállalatnál érzik, értik felelősségüket az iparág nagy feladatának megoldásában. Ésszel és szívvel szolgálják a szénbányászatot. Nagy kalandjuk más iparágakkal a vége felé jár. A vállalatnál dolgozók hangyaszorgalommal gyűjtögették és gyűjtögetik az ismereteket, hogy a lehető legjobb gépekkel és berendezésekkel lephessék meg a bányászatot. S így van ez rendjén. Nélkülük, az ő termelékeny gépeik nélkül csak terv, elképzelés maradna a szénkitermelés termelékenységének megnégyszerezése. Márpedig belátható időn belül ez a lecke.

Az OBV szakembereinek munkája izgalmas, változatos. Mindennapos örömeik forrása ez a munka. S még több örömet lelhetnek majd benne, ha pénzt kap a vállalat korszerűbb szerszámgépekre, berendezésekre. Mert korszerű gépeket csak modern gépekkel lehet előállítani. A jövő biztató az OBV-nél, s ez a jó munka egyik alapfeltétele.

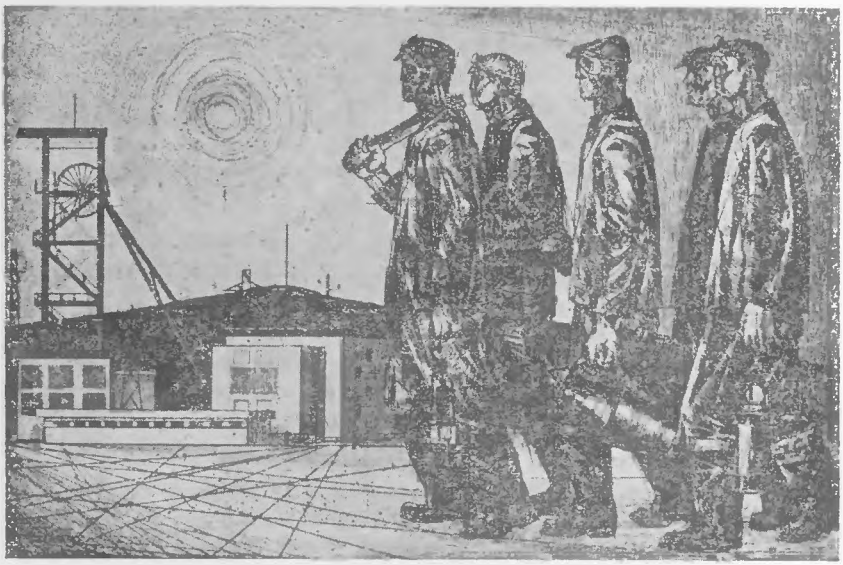

KRAJCSIROVITS HENRIK: Leszállás előtt

Bányamentők

Szinte valamennyi bányabeli veszély fenyegeti az embert a tatai szénmedencében. Hol a víz, hol a tűz, máskor a sújtólég száll csatába a mélység meghódítóival. De fölkészültek az ezerarcú veszély elhárítására, megfékezésére, csapásainak enyhítésére. A Tatabányai Szénbányák bányamentő állomása a legkorszerűbb valamennyi bányavállalat hasonló intézménye között. A mentőparancsnok íróasztalán vaskos kötet — a napló. Sűrűn teleírt lapjai arról tanúskodnak, nem unatkoznak ezen a védelmi bázison, a bányák szinte naponta munkára hívják őket. Fiatal bányamérnök a mentőparancsnok, Petricsek József, ő mutatja meg a bányamentő állomást.

— Az élet- és vagyonmentés a legfőbb feladatunk, valamint a katasztrófa-helyzetek lehetőség szerinti elkerülése. A bánya örökké változik, s nekünk tudnunk kell a változás minden mozzanatáról, ismerni a bányák folyton változó arcát.

Harminckilenc hivatásos bányamentőből áll a „legénység", és négyszáz jól képzett üzemi bányamentőt riaszthatnak, ha a helyzet úgy kívánja.

— Nálunk szüntelenül tanulni kell — magyarázza Petricsek József. — A műszaki fejlődés gyors, és nem csak itthon. hanem külföldön is. A vállalat nem sajnálja a pénzt a legkorszerűbb eszközök megvásárlására. Három nagy riadókocsink van, kitűnő, jól felszerelt, gyors járművek. Több tucat négyórás bányamentő készüléket is beszereztünk. A habgenerátoraink kitűnően alkalmazhatók az exogén tüzek oltására.

A bányamentő állomás egyik büszkesége a gyakorló tároló. A mentőparancsnok úgy beszél róla, mintha csupa élvezet várná ott a bányamentőket. Pedig hát inkább kínzókamra az, mintsem a gyönyörűségek kertje. Lejtők, magaslatok váltják egymást, szűk róka-vágatokon kúsznak, másznak az emberek, gumiszalagon masíroznak, harminc-harmincöt fokos hőséget bocsátanak rájuk, miközben teljes felszereléssel közlekednek a tárólban, vagy edzenek az erőgépeken. Máskor a páratartalmat dúsítják

föl kilencven-kilencvenkét százalékra. Füstöt, szénmonoxidot bocsátanak rájuk, imitálva a veszélyhelyzetet.

— Orvosi vizsgálat előzi meg és követi a gyakorlatokat — mondja a mentőparancsnok. — Műszerek jelzik a szervezet reakcióit. Azok számára, akiknek romlik a kondíciójuk (néha ez is előfordul), különböző terápiát ír elő az orvos. Kerékpárergométerünk is van — ezt analizáló műszercsalád köti össze egy számítógéppel. Rendkívül érdekesek a pszichológiai vizsgálatok. Ezeket időnként megismételjük.

A bányamentők gyakran járnak a bányában akkor is, amikor nincs riasztás, elemi csapás. Gátakat építenek, bányatüzeket előznek meg. Segítenek az anyagmentésben. A visszavonuló bányászkodás számukra is megnehezítette ezeket a rutinmunkákat, hiszen sokszor igen rossz állagú öreg vágatokból rabolják vissza az anyagokat — több a törés, az omlás, az öngyulladást jelző melegedés, a bányatűz.

A Tatabányai Szénbányák bányamentő állomásán kitűnő a fegyelem, az összetartás. Az itt dolgozókat összeforrasztotta a közös sors.

*

Elegáns férfi nyújt kezet. Drapp öltöny, sárga félcipő, fehér ing, nyakkendő. Minden tökéletes rajta. Az ember szolgálaton kívüli diplomatának nézhetné. De az arca másról vall, mint az öltözék. Homlokán tucatnyi redő segít árulkodni a tiszta pillantású kékesszürke szemének. Ebben a szempárban nyoma sincs a kedélyes gondtalanságnak. Figyelem és szigorúság lapul a kék tavak mélyén... A fizikai fáradtság, amelyet a minap láttam rajta közvetlenül az egyik bevetés után, amikor a tv-híradóban bemutatták, (hírt adva a tatabányai sújtólégrobbanásról), tovatűnt. De az idegeiben még ott lapul annak a hat napnak a salakja, feszültsége. Rágyújt. Mesélni kezd.

— Azon a napon már túl voltam a sichten. Kora délután volt, úgy fél három tájban, amikor a főnököm telefonon értesített a tatabányai sújtólégrobbanásról. Azon kívül hogy sújtólégrobbanás történt, nem tudott semmit. Otthon vártam a riasztásra. Ültem és vártam. A percek múlása lelassult, úgy éreztem, ólomlábakon jár az idő. Az átkozott telefon csak hallgatott. Nincs rosszabb a bizonytalanságnál. Az ember ilyen hír hallatán azonnal rohanni szeretne — segíteni. Gondolatban sorra vettem a fiúkat, hogy kit kell riasztani, ha hívnak bennünket. A cigaretta is megkeseredett a számban. Mérgemben a hamutálba fojtottam. Képtelen voltam továbbra is otthon gubbasztani. Bejöttem a mentőállomásra. Hívtam a riadókészültséget és a szabadnaposok közül azokat, akiknek a legnagyobb tapasztalatuk van a mentésben. Úgy válogattam össze, hogy megfelelő arányban legyenek vájárok és iparosok. Sújtólégrobbanás után mindegyikük tapasztalatára, szaktudására szükség van, a gyors, szakszerű mentéshez. Percek alatt felkészültünk az indulásra. Aztán megint nem tehettünk mást, mint hogy

vártuk a hívást, de a telefon továbbra is hallgatott...

A magas, szőke férfi egy pillanatra elnémul. Gondolatait rendezgeti. Ujjai között felvillan az öngyújtó lángja. Kékesszürke cigarettafüst úszik a levegőben. Aztán a bányamentő állomás helyettes vezetője — Pölcz Lipót — ismét megszólal.

— Öt órakor megcsörrent a telefon. Pokrócot kértek tőlünk a tatabányai XII/A aknáról. A futárkocsi azonnal elindult a két tucat takaróval. Az idegeink megfeszültek. Valaki csendesen megszólalt: „Halottak is vannak!" Egyikünk sem felelt. Gondolatainkba mélyedtünk. Mindnyájan tudtuk, hogy pokrócot akkor kér egy bánya, ha nagy baj van, sok a halott, vagy a sebesült. Különben is sújtólégrobbanás esetén az ember mindjárt a legrosszabbra gondol...

Az idő lassú cammogása úgy őrölte az oroszlányi bányamentők idegeit, mint szú a fát. Egy idő után Pölcz Lipót értelmetlennek találta a várakozást. „Mi itt ülünk, ott meg talán életet menthetnénk!" — gondolta keserűen. A bánya igazgatójától engedélyt kért az indulásra. Varga Albert egyetértett Pölcz Lipóttal, s a három bányamentő raj elindult Tatabányára.

— Néhány órát Tatabányán is várakoznunk kellett. Aztán parancsot kaptunk a leszállásra. Alig vártuk ezt a pillanatot, hiszen tudtuk hogy számos sérültet és 17 halottat már kihoztak, s azt is hogy kilencen az omlás alatt maradtak. Kilenc ember! — Ismétli Pölcz Lipót. Rám tekint. Értem-e, mit éreztek, amikor odafönt kellett tétlenkedniük, holott lent — a gyilkos szénmonoxiddal és sújtóléggel telt vágatokban — bányászok rekedtek. — Akkor még bíztunk abban, hogy azt a kilencet kimenthetjük.

A több mint háromszáz méter mélységben iszonyú kép tárult elénk. Szétlapult csövek, géptagok, forgáccsá zúzódott légajtók, gumiszalagfoszlányok. A mérőműszer 0,5 százalék szénmonoxidot (a halálos adag többszöröse) és öt százalék metánt jelzett. Egyetlen szikrától ismét berobbanhatott volna a metán. A halálos veszély ott rejtőzött a vágatokban.

— Tudtunk az életveszélyről, de félni nem féltünk — mondta tompán Pölcz Lipót. — Aki bányamentőnek megy, az egyszer és mindenkorra leszámol a félelemmel. Bányamentő nem tétovázhat. Egyébként is biztonságban éreztük magunkat, legalábbis a szénmonoxidtól, hiszen a nagy biztonságot nyújtó új négyórás bányamentő készülékben dolgoztunk. Elméletileg is alaposan felkészültünk. Az utóbbi tíz évben óriásit fejlődött a bányamentők műszaki és elméleti felkészültsége. A robbanás pusztítása láttán és a műszerek jelezte nagy mennyiségű szénmonoxid jelenléte miatt arra következtettünk, hogy élőt már nemigen találunk. Ennek ellenére valamennyien úgy dolgoztunk, mintha mind a kilenc lent rekedt bányász bizonyosan élne. Mert más az ész igazsága és más a szívé. Az utóbbi végsőkig őrzi a reményt...

A tragédia sújtotta bányában gép segítsége nélkül dolgoztak. Az ötszázalékos metán miatt az áramot nem kapcsolhatták vissza.

A bányászlámpák sovány fényudvarában, szinte araszolva hordták, vitték a súlyos vascsöveket. A szellőztetés helyreállítása volt az első feladat. (A tatabányai bányamentők helytállásáról hosszan meséltek az oroszlányiak. Micsoda gigászi küzdelem folyt a kilenc társukért!)

— Egy műszak alatt 78 légcsövet szereltünk be a tatabányaiakkal közösen. A hátunkon csorgott az izzadtság. A vascsövek és a bányamentő készülék szinte ólomsúllyal nehezedtek ránk. De ilyenkor ki törődik a fáradtsággal? Kilenc ember lent rekedt! Ez a tudat űzött bennünket. Pedig valamennyien a legszívesebben azonnal a robbanás színhelyére siettünk volna. De menteni csak tervszerűen és higgadtan szabad. Tudtuk, nem tehetünk semmit, amíg a szellőztetés nincs helyreállítva.

A légvágatban a bányamentőknek egy törés parancsolt megálljt. A fával biztosított vágat összetört. Megkísérelték az áthaladást rajta, de a laza főte egyre csak omlott.

— Mi itt, Oroszlányban ilyenkor új vágatot hajtunk. A kemény kőzetben gyorsabban lehet haladni. Tatabányán is a mi módszerünkkel haladtunk tovább. Kétszer kettes szelvényt hajtottunk. Óriási iramban dolgoztunk. A tatabányaiakkal váltvetve 24 óra alatt tizenöt méter kutatóvágatot tártunk fel! Kikerültük vele a törést. Ismét kijutottunk a légvágatba. Feltételeztük, hogy a kilenc embert ennek a vágatnak a végén találjuk.

Keményen koppannak a szavak. „Áthaladtunk!" „Hajtottunk!" „Óriási iram!" S a szavak mögött, mi van a szavak mögött? Az izzadtság maró nedvessége, lélekfeszítő stressz, görcsök az izomzatban. Ki nem mondott kétség és halvány remény. Ezt a reményt űzte most már végleg el az üres vájvég.

— Egyetlen bányászt sem leltünk a légvágat végén — mondja a bányamentő. — Holott minden számítás szerint ott kellett volna tartózkodniuk. Nem tudom elmondani, hogy milyen égető érzés volt csalódni. Idő azonban nem maradt a kesergésre, tétovázásra. Más oldalról folytattuk a mentést. A tatabányaiak nagy szakértelemmel és óriási erőfeszítéssel dolgoztak. Kicserélték az egész villamosvezeték-rendszert, az összes villanymotort. A sújtólég lesett ránk, egyszerűen muszáj volt a teljes biztonságra törekedni. Ezt szolgálta a villamos felszerelések kicserélése is. Az alapközle végét szintén omlás zárta el. Itt is kutatóvágatot hajtottunk. A vágat végéről visszaküldtem az embereim egy részét. Csupán hárman maradtunk ott Grasl József és Szabó Vince rajvezető vájárokkal.

Hárman maradtak, s szemben velük a vakszárny szénfala, ölében fel nem robbant gyutacsokkal. Egy téves mozdulat és . . .

— Hazudnék, ha azt állítanám, hogy nem gondoltam a halálos veszélyre — mondja Pölcz Lipót. — Minden bányamentő tudja, mit jelent ismeretlen helyre telepített robbanószer után kutatni. Úgy dolgoztunk, mint a vakok — szinte tapogatózva. Végül is megleltük a gyutacsokat s aztán a halottakat is. Kettőt.

(A tatabányaiak addigra megtalálták és felszínre szállították a többit.) A hat napig tartó küzdelem véget ért. Percekig álltunk a néma táróban. Aztán a fiúk a vállamra tették a kezüket: „Menjünk, Főnök!" — mondta egyikük...

— Honnan jött, hogyan került a bányamentőkhöz? — faggattam néhány perces csend után Pölcz Lipótot.

— Egyszerű történet — mosolyog —, azt mondhatnám, hogy a bányamunka szeretetét az anyatejjel szívtam magamba. Kétszáz évre visszamenőleg minden férfi ősöm bányász volt, s a nők bányászfeleségek. Az apám főbányamesteri beosztásból került nyugdíjba. Az ő történetei mind a bányáról szóltak, s a játszótársaim mind bányászok gyermekei voltak. Fel sem vetődött bennem, hogy más mesterséget is választhatnék.

Pölcz Lipótból bányamérnököt akart faragni a családja. Első lépésként a jóhírű tatai Eötvös József Gimnáziumba adták tanulni, ahol 1957-ben sikeres érettségi vizsgát tett. Jelentkezett a miskolci Műszaki Egyetem bányamérnöki szakára. Nem vették fel.

— Egy pillanatra mellbevágott az elutasítás, de nem keseredtem el — emlékezik Pölcz Lipót a húsz évvel ezelőtti időre. — Bányában vállaltam munkát. Amikor megvolt a háromszáz föld alatti műszakom, beiratkoztam Tatabányán az Aknászképző Technikum nappali tagozatára. A sikeres érettségi után másodszor is megkíséreltem bejutni a miskolci egyetemre. Sikerült. Fél év után azonban otthagytam! Megnősültem. Az oroszlányi XVII-es aknára mentem dolgozni. Vájár, lőmester, majd később szállítási felvigyázó lettem. Aztán áthívtak a XXI-esre aknásznak. Az apám titokban mindig úgy ügyeskedett, hogy a leghajtósabb csapathoz kerüljek. Híres, nagy szaktudású vájárok tanítottak a mesterségre. Olyanok, mint az öreg Hartmann József csapatvezető vájár. Józsi bácsi is brennbergi volt, akárcsak a mi családunk. Szigorú, élesszemű ember, akiben egy csepp elnézés sem lapult. „A mesterség, az mesterség!" — vallotta, azt nem lehet csak felében, harmadában ismerni. Úgy kell tudni a szakma fortélyait, hogyha álmából felverik az embert, akkor is tudja, mit tegyen, ha laza a főte, vagy melegedik a kőzet. Később főaknász, majd szak-bányamester lettem, s természetesen bányamentő. Tíz évvel ezelőtt a bányamentő állomás helyettes vezetőjévé neveztek ki.

Harmincéves sem volt Pölcz Lipót, amikor mostani, felelősségteljes beosztásába került. A tíz év alatt számtalan bevetésen vett részt. Úgy ismeri az oroszlányi aknákat, mint a tenyerét. Majd minden nap leszáll a bányába. Enélkül úgy véli — elképzelhetetlen, hogy alaposan ismerje emberei képességeit, s a föld méhének folyton változó arculatát, s az alattomos kőzetet. A munka mellett tanult, bányagazdasági üzemmérnöki diplomát szerzett. Amikor házigazdaként megmutatja a bányamentő állomást, hangjában öröm bújkál. Meleg hangon beszél embereiről,

büszkén mutatja be a rajparancsnokokat és az ügyeletes bányamentőket. Pölcz Lipót szerint csupa kiváló ember szolgál a bányamentőknél. Igen jó a csapatszellem.

— A fiúk többségével tizenöt, húsz éve együtt szolgálunk — magyarázza —. Higgadt, fegyelmezett, határozott emberek. Valamennyien feltették az életüket erre a szolgálatra. Itt fél szívvel nem lehet megmaradni.

Csendes eső mossa a várost. A langyos, tavaszi estében együtt indulunk hazafelé.

— Nem tudnék másutt dolgozni — mondja búcsúzóul Pölcz Lipót. — Megfogott a bánya, a bányamentés. A fiam is bányász lesz! Sokat mesélek otthon a munkámról, a szolgálat szépségéről. Úgy, ahogy az apám tette, amikor én még kis srác voltam. Majd csak beérik a vetésem.

*

A koratavaszi napsütés szédült örömmel tölti el a madarakat. Csivitelnek, surrognak a családi házakat övező kertekben. Juhász József rajvezető vájár, bányamentő ilyenkor örül a legjobban, hogy nem valamelyik tömbben vett lakást, hanem családi házat épített a Borbálán. A dombokra települt oroszlányi kertváros házaiban bányászok, iparosok laknak. Szívesen elszöszmötölnek a kertben. Minden fát, bokrot maguk ültettek, neveltek. A koratavaszi nap szívet vidító sugaraiban fürdenek. Még hűvös az idő, de nekik melegük van: ásnak, vetnek, fákat metszenek. A tyúkok izgatottan futkosnak a baromfiudvarban, vágyakozva lesik a frissen ásott földet. Összemarakodnak, amikor a gazda kukacot hajít közéjük. Élni szép! Élni jó!

Juhász József elmúlt negyvenéves, most van a legszebb férfikorban. Egyre ritkábban gondol Hajdunánásra, ahonnan húszéves korában jött Oroszlányba. Az Alföld nem kényeztette el. Traktoros volt. A veséje is rezgett, remegett a traktor nyergében ülve. Hajnalok hajnalán kelt, mert amikor a tavaszi szél felszárította a földet, szántani kellett. Sokszor látástól vakulásig dolgozott. A szeme belefáradt az egyhangú látványba. Fekete föld, fekete varjak, végeláthatatlan barázdasor. Tavasztól őszig még csak megkereste a magáét, aztán kevesebb lett a munka, kevés a pénz is. Nemegyszer röstellte, hogy hatalmas erejű férfi létére alig visz haza valamit a konyhára. Az anyjának azt mondta, hogy csak egy évet dolgozik Oroszlányban. A bányában egy év alatt is szép pénzt lehet keresni, azzal majd csak kezdhet valamit.

— Furcsa volt a bánya a traktoros élet után — emlékezik azokra az időkre Juhász József. — A földeken szabadon csaponghat a szem és a gondolat. A bánya viszont zsarnok, megfogja a tekintetet, kordába szorítja a gondolatokat. A képzelet kénytelen a munkára irányulni. Az elemekkel való küzdelemben egész emberre van szükség. Ha figyelmetlen a bányász, máris a

fejére, a kezére koppint a bánya egy-egy kőzettel. Vizet bocsát a talpa alá, ráreccsent a főte . . .

— Néhány hónap alatt megszédített a bánya. Az erőmnek nagy hasznát vettem. Büszkévé tett, hogy az öreg vájárok befogadtak maguk közé. A bányász más ember, mint a többi. Napról napra jobban éreztem, hogy láthatatlan, szoros kötelék fűz a többiekhez. Amikor a kas zuhanni kezd lefelé, szinte átlényegül az ember. A csapat magára marad a természettel. Engem nem fárasztott a bányamunka. Erősnek és fáradhatatlannak éreztem magam. Főleg, amikor már letettem a vájár vizsgát.

A XVII-es aknán dolgozott Juhász József. Ott találkozott először a bányamentőkkel. Melegedett a kőzet. Az öngyulladást jöttek megakadályozni. Higgadtan dolgoztak, s valami ámulatra méltó könnyedséggel. Juhász József leste, mit csinálnak, s hogyan.

— Úgy láttam, hogy többet tudnak, mint mi, többet, mint a legtapasztaltabb vájárok — magyarázza. — Mi tagadás nagyon szerettem volna közéjük kerülni. Sokat töprengtem ezen. Nemcsak a tudásuk vonzott, hanem az is, hogy ha baj van, ők tudnak segíteni. Vonzott a férfias, veszélyes munka. Másrészt meg aki bányában dolgozik, abban csakhamar kifejlődik a szolidaritás, a segítőkészség. Bennem is ez motozott, arra késztetett, hogy bányamentő legyek. Négy évi föld alatti munka után jelentkeztem a bányamentőkhöz. Felvettek.

Hogyne vették volna maguk közé, amikor Juhász József szinte erre a szolgálatra született. Nagy erő feszíti az izmait. A Bányász sportkörben hosszú ideig súlyt emelt. Nem is akárhogyan. Sokáig NB I-es versenyző volt. A súlyemelés igencsak jó iskola a bányamentéshez. Itt fejlődött ki a küzdőképessége. A súlyemelőnek nemcsak a súllyal kell egy-egy versenyen megbirkóznia. Mielőtt kilép a függöny elé, hogy emeljen, a függöny mögött megvívja taktikai harcát. Fokról-fokra növeli a súlyt, vele potenciálját. Izmai, idegrendszere arra a pillanatra készülnek, amikor végre rákerül az emelés sora, és másodperceken dől el a siker. Sok versenyző kikészül ebben a taktikai küzdelemben. Óriási önuralomra, fegyelemre, koncentrálóképességre van szükség a versenyszerű súlyemeléshez. Juhász József mindezeket a képességeket kifejlesztette magába. Talán ez sikerei titka.

— Munkánk feltételei sokat változtak az utóbbi években — tér vissza a bányamentéshez. — Töretlen és gyors műszaki fejlesztés eredményeként sok új, nagy hatásfokú védőfelszerelés és elméleti ismeret született. Az új rohamkocsink felszerelése kitűnő. A bányatűz elfolytásához, lokalizáláshoz felfújható ponyvagátakat, feltörő-fúró berendezéseket kaptunk. Új technológiát dolgoztak ki a bányatűz elfojtására. Biztonságérzetet nyújt, megfelelő védelmet a négyórás bányamentő készülékünk. A korábbi két óra helyett négy órát dolgozhatunk benne légzésre alkalmatlan légtérben. Tudjuk, ha bevetésre kerül a sor, a biztonságunk elsősorban a tudásunkon. óvatosságunkon múlik.

Juhász József kevesellte hajdani tudását. A munka mellett elvégezte a bányaipari technikumot. Vallja, hogy a bányamentő állomáson dolgozóknak lépést kell tartaniuk a szakmai fejlődéssel. Megismerkednek a bányamentés új és új eljárásaival, elméleti alapjaival, a gázok, a víz, a tűz hatásával, viselkedésével. Amivel a föld alatt a bevetésen meg kell birkózni, azt elméletben is tudni kell. Jártasnak kell lenni a legkorszerűbb gépek, berendezések, felszerelések működtetésében. Ezért volt szükség a magasabb szintű tudásra.

Bevetéskor nagyon sok múlik a bányamentők erőnlétén is.

— A saját életünk és mások élete múlhat azon, hogy mi, bányamentők, megfelelő kondícióban legyünk — magyarázza Juhász József. — Hiszen különleges körülmények között, legtöbbször erőltetett ütemben kell dolgoznunk. Aki időt nyer, életet nyer. Az edzés elengedhetetlen. A mi edzőpályánk a bánya. A rajommal együtt gyakran lemegyünk a bányába. Részt veszünk a frontátszerelésekben. Kemény fizikai munka ez. Előfordul, hogy egy-egy bányából kőzetmelegedést jeleznek. Az öngyulladás megakadályozása is a mi feladatunk. Szeretnek, tisztelnek bennünket a bányászok.

Juhász József 120 kilogramm. Amikor megláttam, elképedtem. Fogalmam sem volt arról, hogyan képes ezzel a hatalmas súllyal könnyedén, gyorsan dolgozni a bevetésben. Akkor még nem tudtam, hogy élsportoló volt, s hogy egyike a legrátermettebb bányamentőknek.

(Pölcz Lipót a bányamentő állomás helyettes vezetője magyarázta: „Sokszor nélkülözhetetlen Juhász Jóska ereje, kondíciója. Hiszen előfordul, hogy áramtalanított bányákban megyünk s nagy terheket emelgetünk. Mint legutóbb Tatabányán a XII/A aknán. A tönkrement bányában kézben cipeltük a hatalmas vascsöveket. Juhász Jóska úgy mozgott ott is, mint a zerge. Hatalmas erejével sokat segített a rajnak a mentésben.)

— Itt, a mentőállomáson önmagamra találtam — meséli Juhász József. — Nagyszerű pajtásaim vannak. Feltétlenül számíthatunk egymásra. Segíteni a bajbajutottakon, nagy értékeket megmenteni, nincs ennél szebb hivatás. Egyszer — sohasem felejtem el — éjjel kettőkor csengett a telefon. Az egyik bányából jelentették, hogy a kaparóhoz szorult egy bányász. Kérték, orvost is hozzunk, mert le kell vágni a balesetet szenvedett lábát. Rohantunk. A kaparó mellett tehetetlenül állt vagy húsz vájár. A sérült ember eltorzult arccal nézett ránk. Egy pillanatra összeszorította valami a szívemet. Éreztem, hogy rajtunk múlik ennek az embernek a sorsa. Kért, hogy ne vágjuk le a lábát. Az ilyen pillanatokban az emberben minden tapasztalat, tudás kikristályosodik, abból születik a döntés. Ezt az embert is kiszedtük a kaparó alól — méghozzá teljes épségben. Hát ezekért a pillanatokért érdemes élni, ezt a mesterséget gyakorolni!

Két szenvedélye van Juhász Józsefnek: a hivatása és a családja.

— Három gyermekem van — mondja —, a nagyfiam most fog érettségizni. A műszaki egyetemre jelentkezett. Bányamérnök akar lenni. A kisebbik fiam tizenkétéves, és van egy tündéri, ötéves kislányom. A feleségem nagyszerű asszony. Bármilyen nehéz is neki, nem gátol hivatásom teljesítésében. Megérti, hogy nem élhetek másként. A felelősségmentes munkát nem nekem találták ki. Ők négyen az én hátországom. Amikor bevetésre indulok és elbúcsúzom tőlük, arra gondolok, hogy a bajbajutottakat is így szereti és várja a családjuk. Ez ad erőt, bíztatást a legnehezebb pillanatokban.

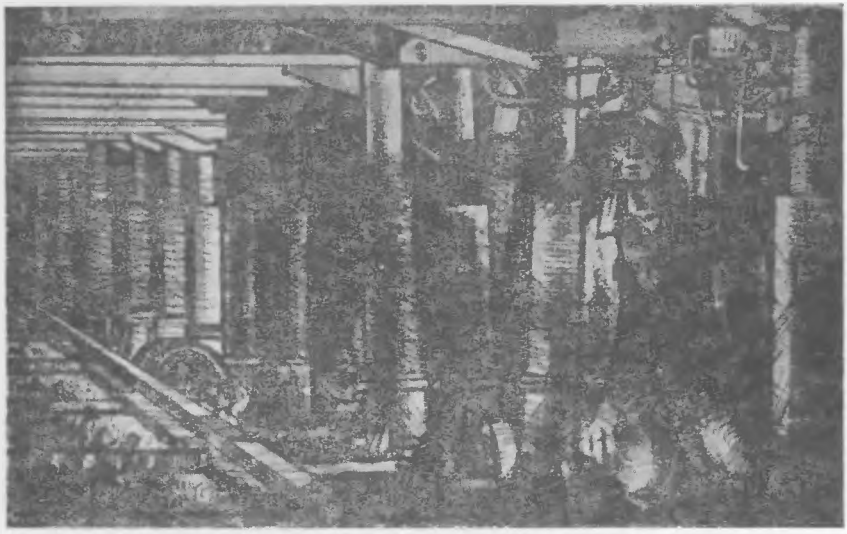

KRAJCSIROVITS HENRIK: Munka közben

A boldogság titka

A sötétkék ing remekül áll neki. Nem kevésbé előnyösek a fekete hajában sűrűn megbúvó ősz szálak. Sóhajt, amikor a székbe ereszkedem, szemben a rajzállványával. Egy pillanatig úgy érzem, szívesen letakarná az állványra felrakott tervrajzot. Tán azt hiszi, hogy a rajz hajszálvékony vonalai róla is árulkodnak.

— Nem szeretek magamról beszélni —magyarázkodik —, nehéz dolga lesz velem, tán jobb volna, ha más alanyt keresne a riportjához. Tudja, fél lábbal már úton vagyok. Holnap indulunk a feleségemmel és a kisfiammal Görögországba.

A Bányászati Tervezőintézet egyik apró szobájában folyik ez az előcsatározás. Az ajtóban minduntalan feltűnik egy-egy fehérköpenyes tervező. Türelmetlen pillantásokkal ostoroznak. Szinte olvasok a tekintetükből: „Mi a csudának rabolja ez az asszony a főnök drága idejét?"

— Egy csomó dolgot még meg kell beszélnem a fiúkkal — mondja Ponyi Imre —, s mert tántoríthatatlan vagyok, beletörődik sorsába.

— Örül a kisfia a görögországi útnak?

Kérdésem váratlanul éri, arra számított, hogy azonnal a munkájáról faggatom, s most kiesik a védekezésből, megfeledkezik az elterelő hadmozdulatokról.

— Nagyon — mondja—, s hangjában öröm izzik.— Tizenhárom éves a srác, és az egyetlen gyermekünk. Okos és tehetséges gyerek, s mi, a feleségemmel mindent elkövetünk, hogy boldog gyermekkora legyen.

Kicsit tűnődik. Rágyújt.

— Az én gyermekkoromat ellopták. Magam sem tudom, hogy kinek, vagy minek a nyakába varrjam. Egyébként semmi különleges sincs ebben, az én korosztályombeliek közül a többség hasonlóan sovány gyermekkorra emlékezhet. Az apám bányász volt (ma nyugdíjas) — kilenc gyermekkel ajándékozta meg az édesanyám. Apró faluban éltünk Salgótarján közelében. Egy da-

rabka földet is művelt az apám. Amikor megjött a sichtről, indult a földre ásni, vetni, aratni. Mikor minek a sora jött. Tétlenkedve soha nem láttam őt. Az édesanyámat hamar elnyűtte a rengeteg dolog, még az általánosba jártam, amikor elhunyt. Az apám magára maradt velünk. A tornatanárom figyelt fel rám. Kérdezte a terveimet. Igencsak kurtára fogott vágyaim voltak a jövőmet illetően. Ő meg, mintha csak lámpásokat gyújtott volna a lelkemben, beszélt a városról, a tudásról és soha nem ismert célokat, terveket oltott belém. Nemsokára magam is hittem, hogy más sors vár rám, ha kitartó leszek, mint a testvéreimre. Kitágult, nyiladozott előttem a világ. Tulajdonképpen a tornatanárom érdeme, hogy középiskolába kerültem.

— A gyermekkor béklyói nem egy embert örökre fogva tartanak. Tán mégsem egyedül a tanár érdeme, hogy Ön elindult a messzire vivő úton. Kellett, hogy pislákoljon, sőt lobogjon lelkében a vágy a többre, a szépre, a jóra. Hiszen a középiskola csak a felfelé vezető út első lépcsője volt.

— Valóban. De a bennem addig szunnyadó vágyakat mégis csak ő növesztette nagyra először. S mily érdekes, a középiskolában ismét a testnevelő tanárom lelkesített, segített. Szinte atyai barátom lett. El is ámultam azon, hogy szinte egyenrangúként beszélget velem. Jól ment a tanulás. Mit mondjak, valamiféle szellemi éhség ragadott meg, s ösztökélt, mint az ördög sarkantyúja a tanulásra. Ha jól belegondolok a restelkedés volt a másik ösztökélőm.

— ?

— Kicsit úgy éreztem, hogy cserbenhagytam a bajban özvegy édesapámat. Tudtam, hogy nagyon elkelne otthon a segítségem, s én meg itt a mások kenyerét eszem. Amikor tehettem, egy szál melegítőben útnak eredtem a falumba. Vonatra, autóbuszra nem volt pénzem, így hát gyalog tettem meg a tizenkét kilométert. Egyszerűen edzésnek vettem az utat. S futva tettem meg oda-vissza. Akkoriban jól ment nekem a torna, az atlétika. Otthon mindig akadt dolog, hol a földünkön, hol a ház körül. Állatokat is nevelt az apám, hogy előteremtse a kenyér mellé valót. Az ötvenes éveket írtuk akkor. A kollégiumban jól éreztem magam. Úgy éreztem, hogy a sajátomnál is nagyobb család fogadott be. Remek pajtásaim voltak, s a tanárainkat becsültük, szerettük. Az ábrázoló geometriát, a géptant, a matematikát különösen szerettem. Sokszor éjbe fordult az idő, mikorra abbahagytam a tanulást. Rengeteget vitatkoztunk, beszélgettünk a tanárokkal. Megfogott minket, hogy komolyan veszik a véleményünket. Annál jobban igyekeztem a tanulásban, nehogy csalódjanak bennem. Az ábrázoló geometriát tanító tanárom azt mondta, hogy konstruktív elme az enyém. Roppant büszke voltam a véleményére. Akkoriban a gyakorlati órákat az acélgyárban tartották. Kitűnő mesteremberek keze alatt tanultuk a vasas szakmák fortélyait. Megvallom, még ma is, negyed szá-

zad után is, sokat profitálok az akkor tanultakból. A tervezés során ösztönösen számolok a megoldás mikéntjével. Kicsit úgy érzem, hogy a gépipari technikum tett szilárd talpazatot a lábam alá. Persze a romantika sem került el, verseket írtam és festegettem. Ma is sajnálom, hogy nem tanultam meg igazán jól festeni, mert még most is a festés a hobbim. Megnyugtat, pihentet. Hogy mégsem csábított el az irodalom, vagy a képzőművészet, talán annak tulajdoníthatom, hogy a technika csodái még erősebben vonzottak. Tanáraim úgy vélekedtek, hogy ízig-vérig technokrata alkat vagyok, méghozzá az alkotó, gondolkodó fajtából. S mégsem hittem, hogy a technikusi oklevél megszerzésén túl is vezet út számomra. Egyszerű oka volt ennek. Egy mérnök is tanított minket. Imponálóan jól öltözött, ápolt, intelligens férfi volt. Az én talpig topis világom számára elérhetetlennek tűnt az, hogy valaha is hozzá hasonlíthatok, mérnök lehetek. Szédületes magasságban levőnek tűnt a mérnöki diploma. Azt gondoltam, hogy sohasem juthatok a nyomába annak a mérnöknek, s ez a tudat egy időre elvette az önbizalmamat.

— Mégis mérnök lett. Méghozzá tervezőmérnök. Mikor döbbent rá, hogy nagyjából magán múlik, hogyan irányítja a sorsát?

— Amikor a kezembe kaptam a technikusi oklevelet, szertelen boldogság és könnyedség áradt el rajtam. Legszívesebben az egész világnak megmutattam volna az oklevelet. Hadd lássa a világ, mire vitte a kilencgyerekes bányász fia. Az apám és a testvéreim boldog hitetlenséggel nézték az oklevelemet, s örömöm az ő örömükkel megsokszorozódott. Ettől hihetetlenül nagy bátorság és tettrekészség költözött belém. Úgy hittem, az oklevéllel útlevelet váltottam egy gondtalan, szép világba. Cseppnyi drukk nélkül vágtam az egyetemi felvételinek.

— Gépészmérnök lett?

— Dehogy!

— Hát?

— Töprengtünk az édesapámmal: hogyan tovább? Ő rám bízta a választást. Magam sem tudom, hogy mi késztetett arra — talán az iránta való tisztelet és szeretet —, hogy a Miskolci Nehézipari Egyetem bányamérnöki szakára jelentkezzem. Első nekifutásra felvettek.

— Ettől fogva egyszerűbb volt az útja?

— Még nem. Az egyetemen töltött éveim elején, jó két-három éven át szinte légüres térben éltem. Legalábbis úgy éreztem. A középiskolás kollégium összetartó családmelege után egy csúcsra kerültem — az egyetem kollégiumába —, ahol aztán elengedtek, s én ég és föld között lebegtem. A tanulmányaimba kapaszkodtam, de fáztam, mert hiányzott a barátság melege. Túlságosan nagy függetlenség szakadt rám, eleinte nem tudtam élni vele. S féltem is, hogy örökre egyedül maradok, nagyobb szükségét éreztem a barátságnak, mint az eledelnek.

Később barátokra leltem, de annak a három évnek a hidegefélelme kitörölhetetlen nyomot hagyott bennem. Talán azért van az, hogy azóta is mélységesen ragaszkodom a barátaimhoz, a munkahelyemhez, a családomról nem is beszélve.

— Apropó, munkahely. Miként teremtett magának életteret itt, a tervezőintézetben?

— Az egyetemen megtanultam, hogy az emberek lehetőségei elég széles határok között mozognak. Tudtam, hogy sok múlik rajtam. Az országban az ellenforradalmat követően tágasabb, békésebb terek nyíltak a tenni akaró emberek számára. Élni akartam ezekkel a lehetőségekkel: kitölteni a teret, időt — a dimenzióimat. Szerencsém is volt. A diploma-munkámat itt, a BÁTI-ban véleményezték. Figyelemre méltónak tartották, ennek köszönhetem, hogy a diploma megvédése után ide hívtak dolgozni. Kaptam a lehetőségen, vonzott a tervezés gondolata. Eszembe villant, amit a technikumban mondtak a tanáraim: „Konstruktív elméd van, fiam." Ki kellett próbálnom, most már igazából, valóságosan, hogy így van-e. A geodéziai osztályra kerültem. Rengeteg tapasztalatot gyűjtöttem az ott töltött esztendők során. Nemcsak a geodéziával kötöttem szoros viszonyt, az országot is végre felfedezhettem, hiszen folyton úton voltunk. Akkor ért az első intézetbeli sikerélményem. Matematikus barátommal kidolgoztunk egy elektromos programrendszert, ami lehetővé tette, hogy a hosszú hetek számításokkal töltött idejét órákra csökkentsük. A NIM számítógépén dolgozhattunk. Felszabadultunk a számolási rabszolgamunka alól. A magánéletem is akkor került sínre. Falumbeli lányt vettem feleségül 1960-ban. Vele mentettem magamhoz egy kicsit a múltamat — a szülőfalumat. Azt, ami gyönyörű volt: a falu békéjét, a földszagú levegőt. S azt is, ami apám öröksége: szolgálni, ahol vagyok olyan szorgalommal és elkötelezettséggel, ahogy az apám tette. Ő csákánnyal és szívlapáttal szolgálta a bányát, én az agyammal. Évekig távházasságban éltünk, lakás híján a feleségem otthon élt a falumban, s én itt, a fővárosban, albérletben. Feledhetetlen örömet éreztünk, amikor végre lakást kaptunk a BÁTI-tól. Ma is abban a másfél szobás lakásban élünk. A fiunk születése tette tökéletessé az életünket. Amíg kicsi volt a srác, megszállottként rohantam haza, hogy segítsek őt ellátni a feleségemnek, s dajkáljam, szeretgessem. Azóta nagyfiú lett, az iskolában és a barátaival tölti ideje nagy részét. Ismét több időt szentelhetek a munkámnak. A tervezői munka egyébként is elég önző, emberfaló. Ideig-óráig tűr csak osztozkodást.

— A bányászat új, minden eddiginél ragyogóbb perspektívája mit jelent önnek és munkatársainak?

— Munkát, munkát, munkát! S olyan szakmai örömöket, amiben korábban nem lehetett részünk. Nyolc év óta a vezetője vagyok a bányaműszaki osztálynak. Mióta a szénbányászat fejlesztése kormányprogram lett, nem sok időnk marad a magán-

életre. Kevesen vagyunk és az új bányák tervezése óriási feladat. Olyan feladat, amire érdemes feltenni az életünket. Lázas izgalommal fogtunk munkához. Mindaz, ami korábban vágynak, ábrándnak tűnt, most eleven valóság lett. A szénbányászat tradícióit őrző, de a tudomány, a technika új vívmányait felhasználó bányákat kell terveznünk. Olyan munkahelyeket, ahol a gépek szolgálják az embert, azok végzik a kulimunkát. Mindenki tudja, hogy egyre kevesebb munkáskézre számíthatunk, ezért nagy termelékenységű gépeket és berendezéseket kell terveznünk. Az intézetünk eleget tesz ennek a megbízatásnak. A mi osztályunkra hárul, hogy megtervezze a gépek és berendezések telepítését. Sokrétű munka, szorosan együttműködünk az intézet más osztályaival, például a gépészekkel, a villamos részleggel, az építészekkel. A beruházók és a kivitelezők feltételeit és képességeit is alaposan ismernünk kell, hiszen a beruházás megvalósulásának ideje és költsége azon is múlik, mennyire vagyunk képesek gyorsan és jól tervezni, testhezálló terveket adni a kivitelezőknek. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a bánya építése (és majdan működése) az elemekkel való küzdelem mindennapos színtere. A tervezés során ügyelünk arra, hogy a küzdelem napi csatáinak többségét az emberek nyerhessék. Hasznosítjuk ehhez mindazt a tudást, szakértelmet, amit a bányászat eddig felhalmozott. Azt akarjuk, hogy aki az új bányákban ifjúként dolgozni kezd, több évtizedes munka után is erőteljes maradjon, ne váljon munkában megroppant, elhasználódott embergéppé. Embercentrikus bányát tervezni — ez a feladat. Ebben benne foglaltatik mind a műszaki, mind a gazdasági cél is. Nemrég számoltam be a pártvezetőségnek a márkushegyi új bánya tervezéséről. Együtt örültünk az oroszlányiakkal, amiért kilenc hónappal a határidő előtt megépítették a lejtős aknát. Igazi férfimunka volt, aknaépítési csúcs hazánkban. Azt gondolom, hogy a mi intézetünk kollektívájának is része van a sikerben. Rengeteget dolgoztunk. A vérbeli tervező egyébként is képtelen a feladatát a munkaidő után kirekeszteni az agyából, idegeiből. Sokszor előfordul, hogy egy-egy kolléga bejön és mondja: „Te, az éjjel (vasárnap stb.) eszembe jutott egy ötlet." S máris rajzolja az éppen aktuális probléma megoldását. A tudaalattinkban mindig őrölnek munkánk malmai. Nekem például az egyik szolgálati szabadalmam ötlete nagytakarítás közben jutott eszembe. Éppen porszívóztam otthon, amikor kipattant az ötlet az agyamból. Lecsaptam a gépet, gyorsan felvázoltam az elképzelést, hiszen még csak embrió formájában volt meg a megoldás. De éppen az a lényeg, a többi már rutinmunka volt, későbbre hagyhattam. Az aknaszállítás egyik akut problémáját oldottam meg.

Néhány vasdarabot tesz elém az íróasztalra Ponyi Imre. S mutatja, milyen egyszerűen oldotta meg a kas mozgatásának stabilizálását. Pofonegyszerű a dolog. Ezen nincs mit csodálkozni, a legnagyobb felfedezések ilyen pofonegyszerűek.

— Sikerült megőriznie az optimizmusát?

— Hogyne, sőt, talán erősebben gyökeredzik bennem, mint valaha. A mi pályánkon nincs megállás. Mindig tanulunk és a problémák megoldásán töprengünk. Az a gyönyörűséges pillanat, amikor fellobban a felismerés szikrája, megtaláljuk a megoldást. Ez ad erőt a fáradságos hónapokhoz, évekhez. Mi is adhatunk valami újat a bányászat felhalmozott kincseihez. Legtöbbünk számára az intézet a tágabb értelemben vett családunk, tizenöt-húsz éve együtt dolgozunk, örülünk egymás sikerének. A tervezés csapatmunka, s mi örülünk ennek. Kipróbált barátságok adnak szilárd hátteret a munkánkhoz, életünkhöz. Boldog ember vagyok. Bizakodva taposam a negyedik évtizedemet. Remélem, hogy még sok nehéz és szép feladat megoldása vár ránk.

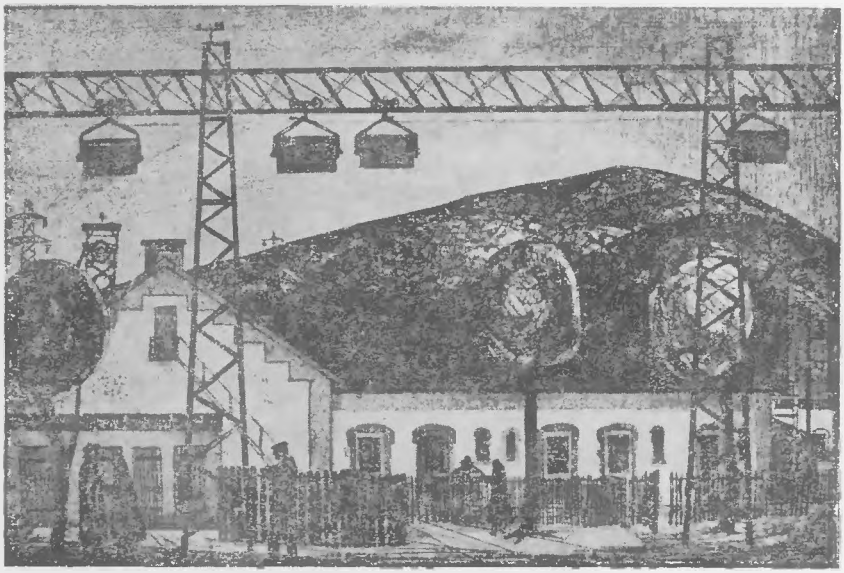

KRAJCSIROVITS HENRIK: Bányatelep

A technikus

Vacogtató novemberi szél terelgeti a ványadt leveleket, jólesik a parányi szoba melege. Mielőtt ide, Mák Sándor irodájába léptem, elbámészkodtam a hatalmas műhelyben. Köszönésemet felitta a gépzúgás, a hegesztőpisztoly sziszegése. Rokkant gépeket, géptagokat operálnak a lakatosok, sikong a fém...

Barátságos, jó kedélyű embernek látszik Mák Sándor, szürkéskék szemében mosoly bújkál, amikor helylyel kínál. A telefon percenként közberikolt, erőszakosan félbeszakítva beszédünk fonalát. Házigazdám szól valakinek, hogy legalább egy órán át ne zavarják.

Körbekémlelek. Beépített szekrény, két íróasztal. Az ablak előtt virágállvány. Néhány vérszegény növény ágaskodik a fény felé. Egy ládában paprikapalánta. Sehogy sem értem, mi a csudának kell november elején paprikapalánta.

Mák Sándor gépésztechnikus. Haja rövidre nyírt, arcán az álmatlanság, a fáradtság jelei. Jól ápoltnak látszik, pedig napja nagy részét a vasporos, olajos műhelyben tölti.

— Sok a munkánk — mondja, talán, hogy azonnal a tárgyra térjünk. A tervezőirodához készül. Alighanem azt latolgatja, miként szedje rá az ottani „fiúkat" a terv módosítására. Sehogy sem tetszik neki ez a terv, ami előtte fekszik. Sokkal egyszerűbben is meg lehetne csinálni. De a saját szakállára, a tervezők tudta, engedélye nélkül nem adhat utasítást az eltérésre. Kemény csatára készül...

Magyarázza, miért nem megfelelő a rajz. Láthatóan remekül olvas a hajszálvonalak nyelvén, s fordítja a vasszerkezeti gyártás nyelvére.

Mák Sándor tatabányai. Apja a bányavasútnál dolgozott. Fiatal korától szakszervezeti aktivista, üb-titkár volt, aztán a vállalat szakszervezeti bizottságának munkatársa. Sándor csodálkozik, hogy nem ismertem az apját, hiszen alig néhány éve, hogy nyugdíjba ment az öreg.

Kis kölyök koromtól szerettem barkácsolni, — emlékezik. A nyolcadik után Esztergomba, a Bottyán János Szerszámgépipari Technikumba iratkoztam be. Eleinte nehéz dolgom volt, hiszen először kerültem el otthonról. Idegenek voltak a kollégium belső törvényei, az önállóság. Szigorúan fogtak minket. Év közben alig láttunk mást, mint a sulit, a kollágiumot, no meg a tanműhelyt. Nyáron a szerszámgépgyárba jártunk gyakorlatra. Jól felkészült szakibácsik oktattak bennünket, ma is vallom, jó alapot kaptunk az élethez. A szünidőben munkát vállaltam itt, a központi műhelyben.

Akkoriban — 22 évvel ezelőtt — nagy szó volt tizennyolc évesen technikusi oklevelet szerezni. A vállalatok szinte sorba álltak a fiúkért. Mák Sándort Budapestre hívták dolgozni, de őt nem vonzotta a főváros. Annál inkább húzta a szíve haza, Tatabányára. A központi műhelybe kérte felvételét, itt lett lakatos. Kis kóceráj volt akkor még ez az üzem. Kevés gép, ősöreg technológia dívott. Az akkori műhelyfőnök, Kovács József bátorította, segítette. Nem csak őt. Jóképességű, ambíciózus fiatal gárda verődött itt össze. Szállítószalagokat gyártottak, javítottak, szereltek. Gyakran lejártak a bányába.

— Kevés volt a technikus, mégis lakatosként foglalkoztatták. Nem bántotta a hiúságát?

— Egyáltalán nem — vélekedik—. Az iskolában tényleg csak az alapokat kaptuk meg, a gyakorlati tudást, a rutint még meg kellett szereznünk. Különben is az a véleményem, hogy abból lesz jó vezető, aki munkásként, a saját bőrén érezte, mit jelent fizikai munkával kenyeret keresni, s azt is, hogyan kell egy-egy mérnöki elképzelést, tervet anyagivá tenni. A bányászat kiszolgálása a dolgunk, és ez speciális tudást igényel. Az iskolában pedig inkább általános gépészeti ismereteket szereztünk. A bányabeli körülményeket alaposan megismerni csak a föld alatt lehet. Volt rá módunk. Akkoriban nyílt meg a XV/b akna, szállítógépeket szereltünk. Nem volt ritka a 24 órás szolgálat sem. Nem éreztünk idegkimerülést, legfeljebb jó adag fizikai fáradtságot. Tudtuk, hogy számítanak ránk, a tudásunkra, kitartásunkra. Ez ösztökélt bennünket. Szépen kerestünk, ez is szította a lelkesedésünket. Rövidesen annyi pénzem volt, hogy motort vehettem...

Két esztendő után elcsalták Mák Sándort a központi műhelyből. A vállalati tervezőirodában jól rajzoló technikusra volt szükség. Mák Sándor értékét növelte a kétéves szakmai gyakorlata, bányabeli jártassága.

— Jó főnököt fogtam ki — meséli —. Török Sanyi bácsi lett a vezetőm. Fiatalos gondolkodású, nagy tudású mérnök volt, szeretett bennünket. Akkoriban már nem csupán a bányáknak ter-

veztünk. Nagyszerű iskola volt nekem a tervezés. A korábbinál nagyobb áttekintésre nyílt módom, jobban beleláttam a vállalat munkájába. A rajzismeretem — ma már tudom kincset ér— elmélyítésére is lehetőségem nyílott. Összetartó, vidám közösség dolgozott a tervezőirodán. Munka után időnként biliárdoztunk, ultiztunk, vitatkoztunk néhány korsó sör mellett. Sokat tanultam az idősebb kollégáimtól. A tervező mérnökök, a nagy tapasztalattal bíró idősebb technikusok nem sajnálták a fáradságot a tanításunkra.

A katonai behívó vetett véget tervezőirodai munkájának. S a leszerelés után nem oda, hanem a központi műhelybe kérte magát. A papírmunkánál jobban vonzotta a termelőmunka. Fülének kedvesebb volt a vaszene, mint a papírzizegés. A tervezőirodán töltött időt tapasztalatgyűjtésnek, kalandnak fogta fel. A műhelyben a műszaki csoport tagjaként új feladatok várták, a költségvetés készítésétől a helyszíni szerelés irányításig sokrétű feladatot kapott.

Családos férfi volt már, amikor KISZ-titkárnak választották. A száztíz fiatalnak mintegy a fele aktív ifjúkommunista volt. Szabad idejük nagy részét együtt töltötték. Versengtek: ki tud többet, vetélkedőkön mérték össze tudásukat, fociztak, politizáltak. Az országban végbemenő változásokat érzékeny lélekkel figyelték. Szerettek dolgozni, szívesen munkálkodtak önzetlenül is a városi és a vállalati célok valóraváltásán. Táncmulatságokon csapott égig a kedvük, a barátság hajszálgyökerei gyorsan terebélyesedtek közöttük.

— Az új telephelyünk felépítése megváltoztatta munkánk feltételeit, a belső munkamegosztást — kanyarodik vissza a munkához Mák Sándor. — A központi műhely egyre szélesebb profilt mondhatott magáénak, új vállalkozáspolitika honosodott meg. Az új feladatokat nem lehetett a régi módon megvalósítani. Ma is örömmel emlékszem azokra a hetekre, amikor Pécsre küldtek az általunk gyártott szénporvíztelenítő helyszíni szerelésének vezetésére. Először kerültem abba a helyzetbe, hogy felelősen irányítsak egy komoly munkát. Remek érzés volt, hogy sikeresen befejeztük. Amikor hazajöttünk, új beosztás várt: művezetői munkakört kaptam. Életem — azóta is tartó — legmozgalmasabb időszaka kezdődött.

Nemegyszer az ágyából ugrasztotta ki a telefon csengése, magára kapkodta ruháit, s rohant, hogy mielőbb beérjen munkahelyére, vagy ki, valamelyik bányához.

Egyre több gépet és berendezést vásárolt a vállalat. A régi ismeretek kevésnek bizonyultak. Gépkönyveket, prospektusokat, szakkönyveket tanulmányoztak mindahányan. A felgyorsult műszaki fejlesztés teljes ismeretfelújítást követelt, s követel ma is. Új technológiákat adaptáltak. A rozsdamentes acélból gyártották a gépeket, a szerkezeteket, s ez a régitől teljesen eltérő megol-

dásokat sürgetett. Nem voltak restek új ismeretekért akár idegen vállalatokhoz is elmenni.

A hétvégek csendje, békéje ritkán jut osztályrészéül az utóbbi években Mák Sándornak. Az iparág megnövekedett feladatai szinte non stop munkát követelnek a központi műhelyben dolgozóktól.

— A bányabeli gépek, berendezések karbantartását csak munkaszüneti napokon végezhetjük — mondja az üzemrészlegvezető.— De a külszíni üzemekben is gyakran csak szabadnapon dolgozhatunk, nehogy hátráltassuk a termelést. A vízbetörések is próbára tettek minket. Az utóbbi tíz évben minden vízbetörésnél ott voltam. A pótszivattyúk felszerelése, üzemképessé tétele a mi feladatunk. Versenyt futottunk az idővel, az elemek haragjával.

Mindezzel együtt — úgy érzem — a helyemen vagyok, ott, ahol a legtöbbet tudok tenni, használni. A barnaszénprogram hallatlanul lelkesítő. Szinte valamennyien bányász családból származunk, nemzedékek hagyományai kötnek a vállalathoz, a bányászathoz minket.

Az új program megvalósításából az első feladataik közé tartozik a Scharf egysínes függőpálya gyártása, a külszíni pályaudvar vasszerkezeti munkái — a gyártás, a szerelés. Nagy biztonságra kell törekedniük, hiszen emberek élete múlhat munkájuk milyenségén. Különleges acélból gyártják a síneket, szerkezeteket, ők végzik a próbaterhelést is.

— Őt művezetőm irányítja a munkát, mindegyikük lelkiismeretes, gondos — vélekedik Mák Sándor. — A Scharf-cég megbízottja igencsak elégedett volt, amikor a nyugati lejtaknában ellenőrizte a felszerelt Scharfot.

— Jelenleg min dolgoznak?

— Nehéz szuszpenziós szénmosó épül majd, annak előkészítéséhez fogtunk. Az öreg bányák összevonása is sok feladatot ad.

— Elismerik a munkáját?

— Igen. Többször kaptam vállalati, s egyszer miniszteri kitüntetést. A munkám a hobbim. Tevékeny éveim feléhez értem, s visszatekintve elégedett vagyok. Az élet változatos, gyakran ad sok problémát okozó leckét. Ilyenkor nincs nyugvásunk, amíg meg nem találtuk a megoldást. Ezüstérmes újító vagyok. Mozgalmas élet, mesterség a miénk. Itt nem lehet eltunyulni. Lépést tartunk a szakma fejlődésével. Nem sajnáljuk az időt a szakirodalom tanulmányozására, és ismernünk kell, milyen célokat, feladatokat tűz a népgazdaság elé a párt, a kormány, hiszen ezek aprópénzre váltásában feladatunk van. A feleségem már megszokta ezt az életritmust. A lányom szakközépiskolás, a vállalat ösztöndíjasa. Ő is ennél a vállalatnál akar majd dolgozni. Fiam nincs, így a lányom lép a nyomomba. Bízunk az új bányászati perspektívában.

— Egészsége?

— Ez övön aluli ütés — neheztel .— Kétségtelen, hogy ez a felgyorsult tempó kikezdi az ember egészségét. Engem gyomorfekély kínoz. De képtelen vagyok kisebb fordulatszámra kapcsolni, amikor látom: sok a munka.

Illatozó, párolgó kávét hoznak, tejporral. Élvezettel kortyolgatjuk.

— Az igazsághoz tartozik — magyarázza két korty között Mák Sándor —, hogy egymást ösztökéljük. Egy ember tehetetlen, de együtt sokra megyünk. A többiek is túlóráznak. De jó a légkör, lehet benne lélegezni. Mindnyájan értjük, hogy a szén nagyon kell a népgazdaságnak. Ehhez ránk is nagy szükség van. Szerencsére sok közöttünk a szakmáját megszállottságig szerető ember. De hát enélkül mire mennénk? Szenvedélyesség nélkül nem lehet képet festeni, házakat építeni, embereket irányítani, s még kevésbé az új bányászat anyagi, technikai alapjait megteremteni. Most és itt, szolgálatra van szükség.

— Lakatosként kezdte, most üzemrészleg-vezető. Van különbség?

— Hogyne. Akkor csak a magam munkájáért feleltem, most több tucat társam munkájáért is. Tudja milyen érzés, amikor cseng a telefon és beleordítják: vízbetörés?! Az embernek egyszerre húsz-harmincféle teendőre kell gondolnia, hogy minden ott legyen a szivattyúkamrában. A perceknek olyankor ólomsúlyuk van. Mindig úgy múlik el a műszak, mintha csak egy óra telt volna el. Nagy a felelősségem, s gyakran kell kockáztatni. Jól fizet a bányászat, de cserébe sokat is követel, tőlem is, mástól is. Az iramot a vállalati célok és a népgazdaság igényei diktálják.

Mák Sándort tisztelik, kedvelik. Több mint két évtized alatt a technikus jobbára együtt dolgozott azokkal, akik most is a „vasmagot" alkotják. Idegölő munkák során ismerték meg benne azt a férfit, akit követni érdemes. Rikán büntet. Tán lágyszívű is cseppet. De úgy gondolja, hogy marakodás helyett a bizalom, egymás segítése az előrevivő. Gyakran végigjárja a műhelyeket, beszélget a szaktársaival. Akinek gondja van, nem biztos, hogy felmenne a főnök irodájába, de amikor Mák Sándor megkérdezi, „hogy vagy pajtás?", akkor kibukik a panasz. Csak a nagy hajrában egyre kevesebb idő jut erre, s ez bizony nem jó. Az emberek számon tartják, menyire törődnek velük.

— A gyakori véleménycsere is a törődés egyik formája — vallja az üzemrészleg-vezető. — Én is örülök, ha a főnökeim figyelnek rám. Ha az emberek közönyt tapasztalnának, maguk is kevesebb gondot fordítanának a munkára, ezért nem szabad elmulasztani a példaadást, a készenlétet a mindennapi lecke megoldására.

KRAJCSIROVITS HENRIK: Beszélgetők

Egy este az aknászképző technikumban

— Szép a mesterségünk? Szép hát! És hozzánk mégsem tolonganak „vendégmunkások": diákok, katonák, hogy besegítsenek, mivel nagyon kell a szén — mondja mellettem indulatosan Veress János.

— Megőrültél?! A bánya nem Váci utca, oda nem szabad csak úgy lesétálni. Még csak az kellene, hogy bányabeli jártasság, munkavédelmi ismeret nélkül lejöjjenek és bennünket is bajba sodorjanak — vág vissza Viczencz Antal.

Veress János se gondolta komolyan, hogy „amatőrök" jöjjenek a bányába, csak éppen jelezni akarta a szakma, a bányászat különlegességét. Keserű Veress János szája íze, mert kevesen választják hivatásul a vájárkodást.

Tatabányán, a Péch Antal Aknászképző Technikumban vitatkozunk várpalotai és dorogi vájárokkal. Felnőtt, családos férfiak, a vállalatuk küldte őket tanulni Tatabányára. Nappali tagozaton tanulnak. Négy évig nincs egyéb gondjuk, mint a tanulás. Ezért kapják a fizetésüket. Az iskolában keményen megdolgoznak a szép osztályzatokért. Időnként nyargalni kezd a képzeletünk: egy-egy matematikai egyenlet megoldása, vers elemzése, vagy az orosz nyelv biflázása közben gondolataik közé lopakszik az otthon hagyott család képe. Hiába is szeretnék, képtelenek kirekeszteni tudatukból a feleségükért, a gyermekeikért érzett aggodalmat, s a bánya is ott lapul a gondolatok mélyén.

— Üniverzálisnak kellene lennünk. Érteni mindenfajta géphez, berendezéshez. Ismerni az új technológiákat. De ettől még messze vagyunk. Az egyik tanárunk külföldi szaklapokat mutatott, az ember csak ámul azon, hogy egyes külországokban milyen korszerű géprendszerrel dolgoznak. Ezért is jó ez a suli, a szakma újdonságait, mélyrétegeit tárják fel előttünk. Szükség van erre. Aki vájár létére nem ért a gépekhez, az bizony csak fél ember a fronton, elővájáson, bármilyen híres, elismert szakember

volt korábban. A régi sikereket hamar benövi a fű, ha nem tetézzük újabbakkal.

Jobban meg kellene fizetni a bányászokat. Akkor jönnének a fiatalok. Lakás és jó fizetés, ez kell az utánpótlás biztosításához. Akkor lesz ambíció. A célokat is világosan kell látni, hogy értsük, mi felé törekszünk. Enélkül az új bányákat sem lehet majd gazdaságosan működetetni. De ahhoz, hogy jó szakember legyen az ember, kell három, négy év.

Legalább tíz!

Öt év, tíz, húsz? A fene tudja, hány év kell, hiszen évről évre megújul a mesterség, nyugdíjig állandóan újat tanulhat az ember.

Ebben megegyezünk. Annál inkább, mivel mindannyiuk mögött ott van már 10—20 esztendős bányabeli szolgálat. A föld alatt öreg szakinak számítanak, pedig alig haladták meg a harminc évet.

Vinczencz Antal például harminchat éves. Vonzó fiatalember. A diáktanács tagja. Három éven át politikai instruktor volt a geológus tanulóknál. „Pártfeladatként!" — teszi hozzá.

— Honnan jött Tatabányára?

— A Várpalotai Szénbányák Bánta bányaüzemében dolgozom — mondja. —Lignitet bányászunk. Inotára, Pétre küldjük az erőműveknek. Van egy kis brikettüzemünk is.

Büszke Vinczencz Antal a bányájukra. Azt mondja, náluk ringott a VOB-pajzs bölcsője. A prototípust ugyanis Bántán próbálták ki, s az ott tapasztaltak alapján fejlesztették tovább.

— Kezdetben idegenkedtünk az önjárótól — meséli.— Az első példánnyal még nehéz volt dolgozni. Jó néhány gyengesége akadt. No, meg attól is féltünk, hogy kevesebb lesz a pénzünk. Szokatlan volt ilyen behemót géppel dolgozni. Amíg meg nem ismertük a gép minden fortélyát, ügyetlenkedtünk. Veszélyes a gép, a tudatlan embert hamar baj érheti. Idegölő volt irányítani, ügyelni a kőzet viselkedésére, egymásra, s a szívlapát se sokat pihenhetett. De hamar megszoktuk a gépi munkát. A fejlettebb önjáró biztosítóval már jóval könnyebb lett a munkánk. Az utóbbi évtizedben komplex géprendszert kaptunk. Enélkül bajban volnánk, egyre kevesebb a bányász. A komplex gépesítésű frontra kis létszámú csapatot kell telepíteni.

Sok töprengés után — négy évvel ezelőtt — Vinczencz Antal úgy döntött, hogy megpróbálkozik a tanulással. Levelező tagozatra jelentkezett az aknászképző technikumba. Az üzemvezetője ajánlotta be, az akkor induló felnőtt nappali tagozatra. A feleségével megbeszélték, mit tegyenek. Nehéz négy éven át külön élni. De el szabad ilyen lehetőséget szalasztani?

— Négy éve azért döntöttem a tanulás mellett, mert úgy éreztem, nem sokáig bírom a fronti munkát. Legalábbis azzal a tempóval, amit diktáltam magamnak. Alább meg nem adhatja az

ember. Gondoltam, hogy aknászként könnyebb munkát kaphatok, amikor kiöregszem a frontról.

A többiek tiltakoznak. Hogy volna könnyebb az aknász munkája, mint a vájáré? Fizikailag — talán. De a föld alatt dolgozik az aknász is. S ráadásul két malomkő között őrlődik. A főnökei csavargatják, hogy minél többet produkáltasson, a csapatbeliek meg anyagért, pótalkatrészért, jobb védőfelszerelésért, több pénzért nyűvik. A fizetése meg kevesebb mint a frontiaké.

— Aknászként frontmesteri beosztást szeretnék — veti közbe Veress János.— A frontmester követelhet, ugyanakkor jutalmazhat, és a pénze is megvan. Kiváló frontmester volt a mesterem. Szigorú ember, de igazságos. Hozzá akarok hasonlítani.

Vinczencz Antal az elmúlt évek alatt megkedvelte a tanulást. Igaz, az első három évben nehezen vette az akadályokat. Sokszor úgy érezte, hogy a 24 órából harmincat kell tanulnia ahhoz, hogy a jó eredményeket megszerezhesse, megtarthassa. A fronti munka után eleinte kibírhatatlannak tűnt ülni a könyvek mellett. Szinte sóvárgott a bánya után. De nem akart szégyenben maradni, nem kímélte magát. Tavaly is négyes felett volt a tanulmányi átlaga. Ablakot nyitott számára az iskola, a bányászat új távlatait, dimenzióit ismerte meg...

— Amikor az oklevél megszerzése után visszamegyek, azt akarom elérni, hogy a vájárok lakatos, vagy villanyszerelő szakmát tanuljanak, s fordítva. Egy szakma — szerintem — kevés a bányában. Erre itt, az iskolában döbbentem rá — kapcsolódik a beszélgetésbe Horváth Mihály.

A Dorogi Szénbányák lencsehegyi bányájának 35 éves vájára megfontoltan szól. Érezni, százszor is meghányta, vetette magában a közeljövőt.

— Mi még fa- és acéltámmal dolgozunk — meséli.— Csupán széngyalu és a kaparó könyíti a munkánkat. De az új bányánk már korszerű lesz. A működtetésére viszont időben fel kell készülni. Jó szén van felénk, eléri az ötezer kalóriát. A gépesítést a mostoha geológiai körülmények akadályozzák. A széntelepek vastagsága nagyon változó, sok a kőbeágyazódás. Ilyen feltételek között gazdaságtalan volna komplex géprendszerrel dolgozni.

Hortváth Mihályt nagyon érdekli az iparág műszaki, gazdasági perspektívája. Szent elhatározása, hogy tapasztalatcserékre jár majd a testvérvállalatokhoz. Szívesen hallgat szakmai előadásokat. Csak kevesli ezek számát.

A körülöttem ülők szinte mindegyike több kitüntetés birtokosa. Arra a kérdésre, hogy miért éppen őket küldte a vállalat nappali tagozatra tanulni, egyöntetűen állítják, hogy a végzett munkájuk volt a jogosítványuk. Ide lóti-futi, munkakerülő embert nem küldenek, mondják, az annyi volna, mint szitába vizet hordani. Aki a fronton, vagy az elővájáson az utolsók között

kullogott, aknászként sem számíthatna tekintélyre. A technikusi oklevél csak a becsületesen ledolgozott egy-két évtizedes föld alatti munkával együtt ad rangot a pajtásaik előtt. Bólogatnak egymás szavára, hogy bizony, így helyes, így van ez rendjén.

Csak a bányáról beszélnek. Hiába terelem a szót a családjukra, az iskolára. Minduntalan visszajutunk a munkához. Érthető, hiszen a negyedikeseket már csupán pár hónap választja el e visszatérésről. Lélekben már gyakran otthon járnak, fontolgatják miként illeszkedjenek majd be újra a termelő munkába. Hogyan fogadják őket az idősebb aknászok? De sokszor merül fel bennük ez a kérdés! Éjjelente, míg az álomra várnak, gondolatban elindulnak a föld mélyére. Megszállottak. Röghöz kötöttek. Szívüket, értelmüket, vágyaikat magához láncolta a bánya. Lehet az ilyen emberekkel másról beszélgetni? Csak hajtogatják a mugukét. Emlegetik, mit láttak a tanulmányi kiránduláson Lyukóbányán. Dühösek, amiért nem láthatták az épülő márkushegyi bányát. Megjött az étvágyuk az újra. Legszivesebben körüljárnák a Földet, s leereszkednének a legmélyebb bányákba is. Mindenhol lehet valamit tanulni. Irigykedve emlegetik, hogy közülük néhányan eljutottak az egyik mélyművelésű donyecki bányába. Bányászok. Kenyerük, álmuk, jövőjük a szén.

— Lépést kell tartani a korral — ragadja a szót magához Friedrich József. — A mostani időkben négy-öt év felér korábbi húsz évvel. Legalábbis ami a technológia fejlődését illeti. Nyolc általánossal ezt az iramot nem lehet követni. Ezért akartam tanulni. Az eocénprogramról sokat hallottam, de a mi vállalatunknál még kevés eredményét látjuk.

A Dorogi Szénbányák vájára Friedrich József, a sárisápi 19-es bányaüzem a munkahelye.

— A Borsodi Szénbányáknál jártunk az osztállyal — emlékezik. — Lehet, hogy szégyen, de ott láttam először komplexen gépesített frontot. Legszívesebben hazahoztam volna. Itt a suliban mégjobban megerősödött a hitem abban, hogy izgalmas, változatos a szakmánk. A mesterség megújulásának vagyunk tanúi. Elhatároztam, hogy belépek a szakmai tudományos egyesületbe. Sok új ismeretet gyűjthetek a rendezvényeiken. Aki ebben az iskolában érettségizik, az már mindig többre vágyik tudásban, mint annak előtte. Kit érdekelt régen, hogy milyen a bányában a kőzetmozgás iránya? Gondolkodjon rajta a felügyelet. Most bezzeg nagyon is érdekel, hiszen már tudom: hatással van a teljesítményünkre, biztonságunkra...

Veress János szintén sárisápi. Jókedélyű fiatalember. Könnyen tréfára fogja a szót. Jóízűeket nevet. A három évtized éppen csak megérlelte, de nem fosztotta meg jókedvétől. Súlyemelőnek néztem, bevallása szerint száz kiló fölött van a súlya. Nevetve állítja, hogy a mázsás acéltámok hurcolásától nőtt ilyen nagyra, izmosra.

— Én bizony nem akartam tanulni, eszem ágában sem volt, hogy még egyszer beüljek az iskolapadba — magyarázza.— Jól éreztem magam lent, a bányában. Gondoltam, vannak fönt elegen az irodákban, minek szaporítsam a számukat. Lent, a bányában meg imitt-amott látni embert. Az elővájás is kedvemre volt, vonzó, férfias munka.

„Izgalmas az elővájás", „izgalmas a fronti munka". A képzeletemre bízzák, miként töltöm meg e jelzőt tartalommal a magam számára. Ők ezzel a jelzővel mindent elmondtak. A váratlanul felbukkanó vető miatti mérgüket. A laza homlok, vagy főte iránti haragjukat. Ijedelmüket a víztől, ami a dorogi bányákban bizony nem ritka vendég. És örömüket is, amikor gyorsan haladtak előre.

— Régen jobban kellett ismernie a bányásznak a szakmai fortélyokat — provokálom őket.

Kisebb vihar kerekedik. Méghogy régen kellett többet tudni? Kinevetnek, és dühösködnek. Mit ér ma egy vájár, ha csak annyit tud, amit húsz, harminc, vagy akár tíz évvel ezelőtt tudott? Semmit! A gépek lelkét is ismerni kell. No, és a kőzetviszonyokat, a műszereket. Úgy előteremteni az anyagot, embert, hogy ne álljon a csapat, a drága gép. Ehhez nem kell tudás? Vigyázni egymásra és a berendezésekre, gépekre. Minden eddiginél nagyobb összüzemi teljesítményt produkálni. Ma is csatákat vívnak a bányákban, csakhogy kevesebb zajjal, mint az ötvenes években. Az ember hányszor érzi, nincs tovább, fáradt, pihenni kell. De mégis útra kel, amikor szabadnapi termelésre hívják, mert kell a szén.

— Ki kapott lakást a bányától?

— Én is, én is, — hallik. Veress János meg 100 ezer forintot kapott családi háza építéséhez.

— Apropó! Még nem tudjuk, miért jött Veress János tanulni, amikor eredetileg nem volt szándékában — kanyarodom vissza.

— Meggyőztek — nevet János. — Az egyik brigádgyűlésünkön részt vett az igazgatónk is. Ajánlotta, hogy jöjjek az aknászképzőbe, nappali tagozaton tanulhatok. Kedvet csinált a tanuláshoz. Igaza volt, hálás vagyok neki, amiért rám gondolt. Ma már tudom, hogy nem elég a korábbi tudásom. Nálunk kedvezőtlenek még a munkafeltételek, sok a megoldandó feladat, szeretnék ebben részt venni. Aknászként talán nagyobb hasznomat veszik, mint vájárként. Jártunk a fiúkkal Halimbán és Nyirádon a bauxitbányákban. A víztelenítés módja felkeltette a figyelmemet. Azóta is töprengek, miként lehetne nálunk, a dorogi szénmedencében is alkalmazni azt a módszert.

Ha akad egy kis szabad ideje, legszívesebben olvas Veress János. Szeretné a világot járni, megismerni a többi bányavállalatot. Szabad idejét a házépítés köti le. Vágyai között előkelő helyen szerepel a személygépkocsi-vásárlás. Bízik abban, hogy belátható időn belül autója lesz.

Putz József csendes mosollyal hallgatja társait. Aztán felélénkülve magyarázza.

— A nagyapám, az apám is bányász volt. Tőlük tudom, hogy milyen világ volt a bányában az ő korukban. Ahhoz képest nagyot lépett előre az iparág. Amikor a komplex géprendszerrel működő frontot láttam, azon tűnődtem, vajon mikor érjük el a szakmai haladás felső határát. Bár ezen talán még nem érdemes gondolkodni. Sok még a megoldandó feladat. Örülünk az épitendő lencsehegyi bányának, végre nálunk is meghonosodik az élenjáró technika, technológia. Korábban is szerettem a szakirodalmat böngészni, most még nagyobb kedvem van hozzá. A technikum erőteljes impulzust ad mindnyájunknak a további tanuláshoz.

A gép, bármily ügyes, az ember akaratát hajtja végre. Az embernek kell tisztában lenni azzal, mit akar, s hogyan. Tanulni kell hát, enélkül nem lehetünk urai a gépeknek, természeti elemeknek.

Putz József nagyapja, apja még a lábára kötözve húzta be az ácsolatnak szánt bányafát a szük vágatokba. Ma már — szerencsére — nincs szükség erre. De a mesterség szeretete, a millió apró tapasztalatból összeszőtt bányabeli jártasság most is nélkülözhetetlen. Akárcsak az új iránti fogékonyság.

De miért szeretik a bányát? Nem tudtak erre szavakkal magyarázatot adni, azt mondták, azt érezni kell.

A beszélgetés után örömmel indulok hazafelé, hiszen újra láttam, tapasztaltam: az idősebb nemzedéknek sikerült a derékhadba, a fiatalokba átplántálni a szakma szeretetét. A többi meg úgyis jön magától. A bánya szigorú tanítómester.

KRAJCSIROVITS HENRIK: Iparvidék

Hit–illúziók nélkül

Keresem Tatabányán, a megyei pártbizottságon. Mondják, aknabúcsúztatón van. A szomszédos bányászvárost, Oroszlányt percek alatt elérem. A Bányász Klubban szinte vágni lehet a füstöt, tán egy tűt sem lehetne leejteni. A XVII-es akna bányászai, iparosai jó hangulatban búcsúznak a volt munkahelyüktől, a nyugdíjbavonulóktól, és persze egymástól is. Mától új utakra indulnak reggelenként, más tárnák mélyén fejtik a szenet...

Mérten Lajos országgyűlési képviselőt, a megyei pártbizottság titkárát nem könnyű megtalálni. Hol itt, hol ott tűnik fel embergyűrű láncszemeként. Hajdan volt pajtásaival, elvtársaival beszélget. Mosolyog. A többiek neheztelnek, amiért „eltérítem" közülük.

— Látom, visszahúzza a szíve — mondom.

Körbepillant. Lassan, csendes szóval feleli:

— Vissza bizony! A XVII-es akna volt az első munkahelyem. Az első szerelmet és az első munkahelyet lehetetlen elfelejteni.

Az Alföldről került Komárom megyébe. Agronómus akart lenni. A föld, no meg az állatok vonzották. Mezőgazdasági technikumba iratkozott be a nyolcadik osztály után. A tanulással nem is volt probléma, a pénzzel annál inkább. Kevés volt belőle otthon. Úgy döntött, megkönnyíti a szülei dolgát, olyan szakmát tanul, ahol semmiért sem kell fizetni.

— Oroszlányba jöttem vájártanulónak — emlékezik.— Nem bántam meg. Az iskolában és a kollégiumban hamar megbarátkoztam a társaimmal. A DISZ-ben az iskolai csúcsszervezet agitproposa voltam. A tanulás is vonzott, több tanulmányi versenyt megnyertem, 1955-ben az országos szakmai tanulmányi versenyben megszereztem az első helyet. Nagyon büszke voltam arra, hogy azonnal százszázalékos vájárbért kaptam.

Eleinte igencsak szokatlan volt a föld méhe, inkább riasztotta, mint vonzotta. Aztán megismerte a mélység meghódításának ízét, zamatát.

— Hiába ijesztgetett a mélység, nem futamodtam meg. A XVII-esre jártam szakmai gyakorlatra, ismertem és szerettem az embereket, s általuk a mesterséget.

Az akna DISZ-szervezete örömmel fogadta a jóképességű fiatal vájárt. Olyan srácokkal dolgozott a mozgalomban, akikben a kurázsi magasra csapott, nemigen ismertek lehetetlent. Hogy a bányához szoktassák, először a fenntartáson dolgozott Mérten Lajos. Aztán a mély vízbe került: Gáspár János frontbrigádjába. Egy idő után a tizes elővájó csapatba telepítették. Itt került ismeretségbe Fekete Endre csapatvezető vájárral, 1956-ot írtak akkor.

— Az ellenforradalom idején már Fekete Endre keze alatt dolgoztam — mondja az országgyűlési képviselő.— Elvhű kommunista volt az öreg. Rengeteget beszélgettünk, vitatkoztunk. Egy percig sem hittük, hogy ezután gyökeresen más rendszer lesz Magyarországon. Erős kommunista sejt dolgozott akkor a tizenhetesen, s amikor a párt újraszervezésekor kértem felvételemet, itt kerültem a párttagok soraiba 1956 decemberében. Nemcsak az idősebekkel voltam jó viszonyban, a fiatalok többségével is. Szervezkedtünk. Úgy gondoltuk, hogy ifjúsági szövetség ezután is lesz. Még nem tudtuk, milyen néven szerepel majd, de azt igen, hogy nem működhet másként, mint kommunista alapelven. Olyan ifjúsági szövetséget akartunk, mint a falusi lakodalom: aki kívül van, irigykedjen, milyen jól érezzük bent magunkat, s törekedjék befelé. Napfényes, csípős tavaszi reggelen — 1957. március 21-én — volt a Kommunista Ifjúsági Szövetség zászlóbontása. Hallatlan lelkesedés töltött el bennünket. Képesnek éreztük magunkat arra, hogy „megforgassuk" a világot. KISZ-titkárnak választottak az alakuló ülésen.

A városi KISZ-bizottság is tagjává választotta a fiatal vájárt. Nem sokkal később azonban búcsút kellett vennie az aknától, a megyei KISZ-bizottságra küldte a párt dolgozni. Egy ideig a tatai járási KISZ-bizottság titkára volt.

Messze vitt azóta a hajdani vájár útja. Tanulás és munka töltötték ki az idejét, a mozgalmi tevékenység mellett. Az ifjúsági szövetségben betöltött funkciói után a megyei pártbizottság munkatársa, később titkára lett, országgyűlési képviselő. Minden eddiginél nehezebb feladatok megoldása vár rá, a megye vezető testületében és képviselőként sem végezhet akármilyen munkát.

— Gyakran visszajárok a XVII-es aknára, az Oroszlányi Szénbányákhoz, de Tatabányán és Dorogon is otthon érzem magam a bányászok között — bukik ki belőle a vallomás.— Amikor nagyon elfáradok, jólesik visszajönni ide, ahonnan elindultam. Hétköznapokon szeretek köztük lenni. Amíg beszélgetek az elvtársaimmal, régi pajtásaimmal, feltöltődöm új energiákkal, reményekkel, hittel. Itt tanítottak emberségre, fegyelemre, ki-

tartásra, elvhűségre, és a bányász tradiciók őrzésére. A szénbányászat megújításához adottak a feltételek. A megyénkből indult az új bányászprogram. Bízom abban, hogy pártunk XI. kongresszusa határozatának megfelelően, a népgazdaság érdekeivel összhangban továbbra is olyan döntések születnek, amelyek biztosítják, hogy Tatabánya és a megye továbbra is a korszerű, koncentrált bányászat központja lesz. Minden eddiginél jobb technikával, e technikát jól kezelő és üzemeltető szakembergárdával.

A megye bányászai évről évre bizonyították, s azt hiszem, ez így lesz a jövőben is, hogy érdemesek az ország bizalmára. Ezért is születhettek rekordok Márkushegyen és jó eredmények a termelő bányaüzemekben. Ez egyben jelenti a 225 éves magyar bányászat megújításához adottak a feltételek. A megyénkből indult több megemlékezést is.

Illúzió nélkül vallom — vélekedik Mérten Lajos —, hogy a bányászatban megvan az erő, a felkészültség a program megvalósításához. Érzem, tapasztalom a fiatalon megismert bányászszolidaritást, s ez nem is lehet másként, hiszen az iparág dolgozói egymásra vannak utalva. A közös sors fonala köti össze a bányászokat. Sajátos élet a bányászoké. Minden nap meg kell küzdeni az elemekkel, s ez a mindennapi ütközet kitermeli a kitartáshoz szükséges erőt, leleményességet, összetartást. A föld mélyén fél mozdulatból, szemvillanásból is értik egymást az emberek, s ez nem puszta összeszokottságból ered, hanem az alapos szakmai kultúrából is.

Mérten Lajost „visszaraboljákˮ tőlem. Pár pillanat múlva hallom, amint az egyik nagyhírű csapatvezető mondja: „Emlékszel, pajtás, amikor...ˮ S nevetve szövik a múlt színes szőttesét, meleg baráti szóval. Az emlékezet mélységesen mély kútjából egyre-másra kerülnek elő az emlékek, s építik a hidat a múltból a mán át a jövőbe... Fiatal, szinte sihederszámba menő, de már néhány éves földalatti tapasztalattal bíró vájárok hallgatják az „öregekˮ szavát, s talán a saját munkahelyükre gondolnak, ahol ismeretlen a sichtre uzsonnaként vitt sültkrumpli, ahol már gép jöveszti, rakja, szállítja a szenet, s amiről majd egyszer ők is így emlékezhetnek — baráti szóval, jókedvvel...

TARTALOM

Előszó — — — — — — — — — — 3

Szívvel — lélekkel — — — — — — — — 5

Vargabetű — — — — — — — — — 11

Ismeri Ön a SZOW-40-et? — — — — — — — 17

„Nem cserélnék senkivel..." — — — — — — 23

Négy nemzedék — — — — — — — — 29

Új módon bányászkodni — — — — — — — 39

Az új sztár: az F8 — — — — — — — — 45

Bányamentők — — — — — — — — 50

A boldogság titka — — — — — — — — 59

A technikus — — — — — — — — — 65

Egy este az aknászképző technikumban — — — — — 71

Hit — illúziók nélkül — — — — — — — — 77

79-11 289 Komáromi nyomda